

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

KAZAKH ABLAY KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

1 (56) 2020
ISSN 2412-2149

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ”
сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

of Ablai Khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

Алматы
«Полилингва» баспасы
2020

© “Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті” Акционерлік қоғамының “Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия” ғылыми журналының “Педагогика ғылымдары” таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 674, 18.05.1999 ж. Тіркелу куәлігі 10.04.2015 жылғы № 15195-Ж

Бас редактор
Құнанбаева С.С.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА-ның академигі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Ұзақбаева С.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Сефика Суле Эрчетин, доктор Ph.D., Хаджеттепе университеті, Анкара,
Түркия

Мехмет Таипинар, доктор Ph.D. Гази университеті, Анкара, Түркия

Тряпицина А.П., п.ғ.д., профессор, А.И.Герцен атындағы Ресей
Мемлекеттік Педагогикалық Университеті, Санкт-Петербург, Ресей

Чекалева Н.В., п.ғ.д., профессор, Омск Мемлекеттік педагогикалық
университетінің проректоры, Омск, Ресей

Тажиев М.Т., п.ғ.д., профессор, Өзбекстан Республикасы ЖОАКБМ
жанындағы жоғары және арнайы орта кәсіби білім беруді дамыту
орталығының бөлім басшысы, Ташкент, Өзбекстан

Акиева Г.С., п.ғ.д., профессор, И. Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік
университеті жанындағы кадрлар біліктілігін көтеру және қайта даярлау
Институтының директоры, Бішкек, Қырғызстан

Нұрғалиева Г.К., п.ғ.д., профессор, “Ұлттық ақпараттандыру
орталығы” АҚ директорлар Кеңесінің төрайымы, Алматы, Қазақстан

Кульгильдинова Т.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан
атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

Жампеисова К.К., п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы,
Қазақстан

Беркімбаев К.М., п.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық Қазақ-Түрік университетінің ғылыми-зерттеу істер жөніндегі
Вице президенті, Түркістан, Қазақстан

Жауапты хатшы

Әбілова З.Т., аға оқытушы, магистр Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Рецензенттер

Қонақова К.Ө., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Абильдина С.К., п.ғ.д., доцент, Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қарағанды,
Қазақстан

© Научный журнал “Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Педагогические науки” Акционерного общества “КазУМОиМЯ имени Абылай хана” зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Номер и дата первичной постановки на учет № 674, 18.05.1999 г. Регистрационное свидетельство № 15195-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С.

доктор филологических наук, профессор,
академик НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Узакбаева С.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Сефика Суле Эрчетин, доктор Ph.D., университет Хаджеттепе, Анкара, Турция

Мехмет Ташпинар, доктор Ph.D., университет Гази, Анкара, Турция

Тряпицина А.П., д.п.н., профессор, Российский Государственный Педагогический Университет им. А.И.Герцена, Санкт-Петербург, Россия

Чекалева Н.В., д.п.н., профессор, проректор Омского Государственного педагогического университета, Омск, Россия

Тажиев М.Т., д.п.н., профессор, начальник отдела Центра развития высшего и среднего специального, профессионального образования при МВССО Республики Узбекистан, Ташкент

Акиева Г.С., д.п.н., профессор, директор Института повышения квалификации и переподготовки кадров, при Кыргызском государственном университете им. И. Арабаева, Бишкек, Кыргызстан

Нурғалиева Г.К., д.п.н., профессор, Председатель Совета директоров АО “Национальный центр информатизации», Алматы, Казахстан

Кульгильдинова Т.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Жампеисова К.К., д.п.н., профессор, КазНПУ им. Абая, Алматы, Казахстан

Беркимбаев К.М., д.п.н., профессор, Вице-президент по научно-исследовательской работе Международного Казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмета Ясави, Туркестан, Казахстан

Ответственный секретарь

Абилова З.Т., старший преподаватель, магистр КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Рецензенты

Кунакова К.У., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Абильдина С.К., д.п.н., доцент, КарГУ им. Е.А. Букетова, Караганда, Казахстан

© Bulletin “Ablai khan University of International Relations and World Languages”. Series “Pedagogical sciences” of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Number and date of first registration №674, from 18.05.1999. Certificate N 15195 – G, 10.04.2015.

Chief Editor

Kunanbayeva S.S.,

*Doctor of Philology, Professor,
Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan*

Executive Editor

Uzakhbayeva S.A., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Editorial team members

Sefika Sule Ercetin, *Doctor of Ph.D., Hacettepe University, Ankara, Turkey*

Mekhmet Taspinar, *Doctor of Ph.D., Gazi University, Ankara, Turkey*

Tryapitsina A.P., *D.of Ped. Sc., Professor of Herzen State Pedagogical University of Russia, St.Petersburg, Russia*

Chekaleva N.V., *D.of Ped. Sc., Professor, Prorector of Omsk State Pedagogical University, Omsk, Russia*

Tazhiyev M.T., *D. of Ped. Sc., Professor, Head of the Center for the Development of Higher and Secondary Specialized, Professional Education at MHSSE, Republic of Uzbekistan, Tashkent*

Akiyeva G.S., *D.of Ped. Sc., Professor, Director of Institute of Advanced Training and Retraining at I.Arabayev Kyrgyz State University, Bishkek, Kyrgyzstan*

Nurgaliyeva G.K., *D.of Ped. Sc., Professor, Chairman of the Board of Directors in National Informatization Center, JSC*

Kulgildinova T.A., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Zhampeisova K.K., *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh National Pedagogical university Abai, Almaty, Kazakhstan*

Berkimbayev K.M., *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice President of Research Work in the International Kazakh-Turkish University., Turkestan, Kazakhstan Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish Khoja Ahmet Yasavi University, Turkestan, Kazakhstan*

Executive Secretary

Abilova Z.T., *senior lecturer, master, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Readers

Kunakova K.U., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Abildina S.K., *D.of Ped. Sc., Assistant Professor, E.A. Buketov KarGU, Karaganda, Kazakhstan*

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

1 Бөлім

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ
ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1

A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF
SPECIALISTS IS AT HIGHER SCHOOL

Baysalov J.U., Kukanova M.A. Implementation of personal-oriented approach in teacher training	7-12
Байсалов Дж.У., Куканова М.А. Реализация личностно-ориентированного подхода в подготовке студентов педагогического направления	7-12
Kuryshzhan A. About trends and prospects of higher school in the republic of Kazakhstan and the republic of Korea	12-21
Құрышжан А. О тенденциях и перспективах высшей школы в республике Казахстан и республике Корея	12-21
Sharipov V.R. Features and difficulties of organizing independent work of cadets	21-28
Шарипов В.Р. Особенности и трудности организации самостоятельной работы курсантов	21-28
Kogambayeva A. Inclusive education in kazakhstan: current state and prospects	28-35
Қоғамбаева А. Қазақстандағы инклюзивті білім берудің бүгінгі жағдайы және перспективалары	28-35
Жарылқасынова Ж.М. Эффективности когнитивного обучения для формирования профессионально – ориентированной компетенций студентов	35-42
Zharylkasynova Zh.M. The effectiveness of cognitive teaching for the formation of professionally-oriented competencies of students	35-42
Rabatova N.K. To the question of forming professional-oriented foreign language competence of students of it specialties	42-50
Рабатова Н.К. К вопросу о формировании иноязычной профессионально-ориентированной компетенции студентов it специальностей	42-50
Serikova N.S. The role of intercultural communicative competence in the formation of intercultural communication skills	50-56
Zamanbekova Zh.E. The role of reflection theory in the formation of self-control technology	56-61
Shalkar A. Essence, content and functions of the concept of intercultural communicative competence	62-70
Шалқар А. Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік ұғымының мәні, мазмұны және функциясы	62-70

Artykbaeva L.B. Teacher design is an integral part of professional and pedagogical competence	70-78
Артыкбаева Л.Б. Мұғалімнің жобалау білігі кәсіби-педагогикалық біліктіліктің құрамды бөлігі	70-78

2 Бөлім

ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Раздел 2

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ

Part 2

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

Dzhusubalieva D. M., Taubay D. M. The role of digital technologies in the professional training of future foreign language teachers	79-84
Джусубалиева Д.М., Таубай Д.М. Роль цифровых технологий в профессиональной подготовке будущих учителей иностранных языков	79-84
Aukenova T.A., Avakova R.A. Application «smart» technology in foreign language teaching with the b1 level learners	84-93
Spanova G.A. Content and language integrated learning in teaching physics	94-101
Спанова Г.А. Предметно-языковой интегрированный подход в обучении физике	94-101
Atykanova N.T. Methods of forming communicative competence of future teachers of a foreign language	101-112
Атықанова Н.Т. Болашақ шетел тілі пәні мұғалімдерінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру әдістемесі	101-112
Sagyn Sh.I. The role of google apps in developing academic writing competences in independent learning of students	113-118

3 Бөлім

ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ МЕКТЕП ПЕДАГОГИКАСЫ

Раздел 3

ЭТНОПЕДАГОГИКА И ПЕДАГОГИКА ШКОЛЫ

Part 3

SCHOOL OF PEDAGOGICS AND ETHNOPEDAGOGICS

Uzakbayeva S. A. Problems of suicide prevention and opportunities of schools in their implementation	119-126
Узақбаева С.А. Проблемы профилактики суицида и возможности школ в их реализации	119-126
Abenbayev S.Sh. Importance of the system of guidelines for the organization of non-school educational work in secondary schools	126-141
Әбенбаев С.Ш. Орта мектепте оқудан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыруда басшылыққа алатын принциптер жүйесінің маңыздылығы	126-141
Tuimebek A. A. Types, forms and features of innovative methods of early foreign language teaching	141-147
Түймебек А.А. Шетел тілін ерте жастан оқытуда инновациялық әдістердің түрлері, формалары және ерекшеліктері	141-147

1 Бөлүм
ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ТЕОРИЯСЫ МЕН
ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1
A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF
SPECIALISTS IN AT HIGHER SCHOOL

IMPLEMENTATION OF PERSONAL-ORIENTED APPROACH IN TEACHER
TRAINING

Baysalov J.U.¹, d. p.s., professor,
e-mail: bamart@mail.ru
Kukanova M.A.², c.p.s., e-mail: m-kukanova@mail.ru
^{1,2} Kyrgyz state University named after I. Arabayeva

The article deals with the essence of personality-oriented learning, what competencies should be formed in students in order to raise a personality-oriented personality. Young people who have chosen teaching as their future business of life, along with mastering knowledge in the relevant field, acquire and cultivate a certain behavior of the teacher, which is manifested in a humanized attitude to others, constant self-organization and self-education, the desire to be an example for others, readiness not only to teach, but also to educate the younger generation.

Keywords: Personality, competence, personality-oriented approach, pedagogical activity, educational system, model of personality-oriented education, pedagogical situation. components of a person-centered approach.

УДК 378.14

РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В
ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

Байсалов Дж.У¹, д.п.н., профессор,
e-mail: bamart@mail.ru
Куканова М.А.², к.п.н, и.о.доцента
e-mail: m-kukanova@mail.ru

^{1,2} Кыргызский государственный университет им. И.Арабаева

В статье речь идет о сущности личностно-ориентированного обучения, о том, какие компетентности необходимо формировать у студентов, чтобы воспитать личностно-ориентированную личность. Молодые люди, выбравшие своим будущим делом жизни учительство, наряду с овладением знаниями в соответствующей области,

приобретают и воспитывают в себе определенное поведение педагога, что проявляется в гуманизированном отношении к окружающим, постоянной самоорганизации и самообразовании, стремлении быть примером для окружающих, готовности не только обучать, но и воспитывать подрастающее поколение.

Ключевые слова: Личность, компетентность, личностно-ориентированный подход, педагогическая деятельность, образовательная система, модель личностно-ориентированного образования, педагогическая ситуация. компоненты личностно-ориентированного подхода.

Образование страны характеризуется как одно из приоритетных направлений, требующее постоянного развития, совершенствования, поскольку оно есть перспектива развития всех значимых областей. Студенчество составляет определенную передовую часть всей молодежи, которая более образована и прагматично настроена на получение знаний и формирование и реализацию продуктивных способностей. Личность студента – будущего педагога представляется нам как специалист, обладающий рядом как личностных, так профессиональных качеств, среди которых преобладают – компетентность, психологическая подготовка (стрессоустойчивость, быстрая адаптация к чужой внешней среде), умение работать в команде, нацеленность и настрой на обучение и воспитание подрастающего поколения, эмоциональный интеллект, коммуникативность, проявление лидерских качеств, умение владеть вниманием слушателей и многие другие. Говоря о всесторонне развитой личности и, в частности, личностно-ориентированном обучении, следует ответить на вопрос: что развивать? При этом возникает трудность, связанная с тем, чтобы определить критерии развития, выходящие за рамки единого набора качеств выпускника, своего рода «модели выпускника», обладающего одинаковыми личностными качествами. Необходимо обращать внимание и акцентировать все силы на формировании индивидуальных качеств студентов и развитии склонностей к каким-то определённым областям. Так, из вышесказанного следует, в задачи вуза должно входить развитие индивидуальных качеств и способностей каждого студента, но в тесной взаимосвязи с требованиями реальной жизни и окружающей среды, при этом наделенного как социально значимыми, так и культурно, толерантно значимыми качествами.

Молодые люди, выбравшие своим будущим делом жизни учительство, наряду с овладением знаниями в соответствующей области, приобретают и воспитывают в себе определенное поведение педагога, что проявляется в гуманизированном отношении к окружающим, постоянной самоорганизации и самообразовании, стремлении быть примером для окружающих, готовности не только обучать, но и

воспитывать подрастающее поколение. Для достижения результатов в таком направлении обучения, следует образование в целом, строить на личностно-ориентированном подходе.

Необходимо выявить сущность личностно-ориентированного подхода в обучении, чтобы описать пути его реализации. В.В.Сериков обращает внимание на трех точках зрения в его трактовке [1]: 1. Личностно-ориентированный подход - общегуманистический феномен, основанный на уважении прав, достоинств ребенка при выборе им образовательного маршрута, учебного плана, учебного учреждения и т.д. 2. Личностно-ориентированный подход - цель, программа педагогической деятельности, базирующаяся на стремлении воспитать личность. 3. Личностно-ориентированный подход – специальный вид образования, в основе которого - создание определенной образовательной системы, которая «запускала «бы механизмы функционирования и развития личности.

Разработанная В.В.Сериковым модель личностно-ориентированного образования основывается на идее С.Л.Рубинштейна, пропагандирующей умение личности соответствовать определенной позиции. Он продолжает мысль: «личностно-ориентированное образование – это не формирование личности с заданными свойствами, а создание условий для полноценного проявления и соответственно развития личностных функций воспитанников» [2].

Мысль ученого подтверждает главенствующую роль в образовании личности и его интересов, нежели «зомбирование» его на выгодное для окружения положение. Об этом свидетельствуют и основополагающие принципы личностно-ориентированного обучения, выдвинутые В.В.Сериковым [2]:

- 1) этико-гуманистический принцип общения педагога и воспитанника, что можно назвать «педагогикой сотрудничества»;
- 2) принцип свободы личности в образовательном процессе, ее выбор приоритетов, формирование личностного опыта;
- 3) принцип индивидуальности в образовании как альтернатива коллективному обучению;
- 4) построение педагогического процесса (со специфическими целями, содержанием, технологиями), ориентированного на развитие и саморазвитие личностных свойств индивида.

Реализация этих принципов требует создания соответствующих условий проявления личностных способностей ребенка в образовательном процессе, а для этого необходима постановка «личностно-утверждающей» или личностно-ориентированной ситуации - учебной, познавательной,

жизненной: «Есть только один способ реализовать личностный подход в обучении – сделать обучение сферой самоутверждения личности. Личностно утверждающая ситуация - эта та, которая актуализирует силы ее саморазвития» [3].

Педагогическая ситуация в личностно-ориентированном обучении – базовое понятие в позиции В.В.Серикова – описана им как «особый педагогический механизм, который ставит воспитанника в новые условия, трансформирующие привычный ход его жизнедеятельности, востребующие от него новую модель поведения, чему предшествует рефлексия, осмысление, переосмысление сложившейся ситуации» [3].

Необходимые компоненты личностно-ориентированного подхода в этом понимании: «нравственный выбор; самостоятельно поставленные цели; реализация роли автора учебного процесса; препятствия, требующие проявления воли; ощущение собственной значимости; самоанализ и самооценка; отказ от прежних воззрений и принятие новых ценностей; осознание своей ответственности» [3]. В.В.Сериков считает без такой ситуации не формируется субъектный опыт учащегося, следовательно отсутствие ее в обучении приводит к тому, что личностно-ориентированный подход не реализовывается.

Личностно-ориентированная ситуация предполагает не только ориентацию учащегося на роль ведомого, но и личный их опыт должно иметь большое значение. То есть проявление различных способностей и умение осмысливать и принимать самостоятельные решения в заданной и свободной ситуации, а следовательно проявление его как личности – не последний из факторов реализации личностно-ориентированного подхода.

«Быть личностью, - считает В.В.Сериков, - значит быть независимым от ситуации, стремиться к ее преобразованию» [4]. Обращение к личному опыту учащегося существенно действует на мотивацию, так как от мотива и личной позиции ученика зависят глубина и прочность приобретаемых им знаний.

Труды В.В.Серикова «Образование и личность», «Личностно-ориентированное образование», «Личностно-ориентированный подход в образовании: концепции и технологии» позволяют сделать вывод о том, что «нанизывание» обучения на личный опыт учащегося, и есть основа реализации личностно-ориентированного подхода в обучении.

Цикл учебных дисциплин для подготовки бакалавров и магистров педагогического профиля включает в себя дисциплины, «вооружающие» студентов необходимым арсеналом компетенций и средствами реализации необходимых знаний. Так, например, будущие учителя начальных классов изучают основы научных знаний по таким предметам как «Математика»,

«Русский язык», «Этика», «Практический курс русского языка», «Подготовка детей к школе», «Детская литература» и др., овладевают знаниями по методике их преподавания и навыками работы с детьми.

При этом важно, чтобы наряду с традиционной методикой, студенты педспециальностей владели стратегиями личностно-ориентированного обучения. Для этого в курсе гуманитарных дисциплин как общепрофессионального, так и специального блока, необходимо вводить тематику общечеловеческих ценностей. Например, в курсе практического курса русского языка предусмотрен как грамматический, так и речевой цикл. В рамках последнего студентам предлагаются тексты на общечеловеческую проблематику: Знакомство, Моя Родина, Семья, Свойства личности, Мои увлечения, Искусство и жизнь, Деятели науки и культуры и др. Работа с текстами различных стилей, жанров, видов и уровней могут стать хорошей базой для расширения кругозора, формирования мировоззрения студентов с привлечением их приобретенного жизненного опыта, коррекции сознания.

Методические дисциплины, в свою очередь, содержат обязательную информацию об истории создания, пути развития, видных деятелях науки и культуры, разнообразных методах и приемах преподавания дисциплин, которые вполне могут быть тщательно отобраны и направлены на воспитание «человека культуры», как правильно предлагает назвать личность Е.В. Бондаревская, при этом подчеркивая гуманистическую и духовно-нравственные позиции:

«1. Человек культуры – это свободная личность, способная к самоопределению в мире культуры.

2. Человек культуры – это гуманная личность. Гуманность, по мнению Е.В.Бондаревской, «вершина нравственности, так как в ней любовь к людям, всему живому сочетается с милосердием, добротой, способностью к сопереживанию, альтруизмом, готовностью оказать помощь близким и дальним, пониманием ценности и неповторимости каждого человека, неприкосновенности человеческой жизни, стремлением к миру, согласию, добрососедству, умением проявлять терпимость и доброжелательность ко всем людям, независимо от их расы, национальности, вероисповедания, положения в обществе, личных свойств» [4].

3. Человек культуры – это духовная личность, т.е. личность, в которой воспитана потребность в духовном познании и самопознании, рефлексии, красоте и т.д.: «Образование личности – основа духовности» [4].

4. Человек культуры – это личность творческая, вариативно мыслящая, постоянно сомневающаяся, стремящаяся созидать» [5].

ЛИТЕРАТУРА

1. Личностно-ориентированное образование: феномен, концепция, технологии: Монография. – Волгоград: Перемена, 2000. – 148 с.
2. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования пед. систем. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. – 272 с.
3. Сериков В.В. Личностно-ориентированный подход в образовании: концепции и технологии: Монография. - Волгоград: Перемена, 1994. – 152с.
4. Личностно-ориентированный образовательный процесс: сущность, содержание, технологии, Ростов на Дону: Изд-во РГПУ, 1995. - 288с.
5. Бондаревская Е.В. Концепции личностно-ориентированного образования и целостная педагогическая теория //Школа духовности. -1999. - №5. - С. 41-66.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТА СТУДЕНТТЕРДІ ДАЯРЛАУДА ТҰЛҒАЛЫҚ- БАҒДАРЛЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Байсалов Дж.У¹, п.ф.д., профессор,

e-mail: bamart@mail.ru

Куканова М.А.², п.ф.к., доцент

e-mail: m-kukanova@mail.ru

^{1,2} И.Арабаев атындағы Қырғыз Мемлекеттік Университеті

Мақалада тәрбиелеуде тұлғалық-бағдарлы білім берудің мәні мен студенттерде қандайбіліктілікті қалыптастыру керектігі туралы айтылады. Мұғалімнің мамандықты таңдаған жастар өздерін болашақ ұстаз ретінде білім алумен бірге мамандыққа лайықты өзін-өзі тәрбиелеу керек, қоршаған ортадағы адамдармен қарым-қатынас жасай білуге болашақ ұрпақтарға білім беру ғана емес, сонымен бірге оларды тәрбиелеуге дайын болуы тиіс.

Тірек сөздер: тұлға, біліктілік, тұлғалық біліктілік, педагогикалық іс-әрекет, білім беру жүйесі, тұлғалық-бағдарлы білім беру моделі, педагогикалық жағдаят, тұлғалық-бағдарлы әрекеттің жиынтығы.

Статья поступила 20.02.2020

ABOUT TRENDS AND PROSPECTS OF HIGHER SCHOOL IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE REPUBLIC OF KOREA

Kuryshzhan A.

c.pilh.s., professor of Department of Central Asian Studies,

Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, Korea

e-mail: aliya.kuryshzhan@gmail.com

This article talks about the dynamics and conditions of university education in Kazakhstan and Korea, the comparison of which analyzes the prospects for the interaction. The article considers the wide context of the development of universities of both countries and the state of demographic trends for a more accurate understanding of the potential for possible mutually beneficial cooperation for universities on both sides. For the purposes of a deeper and more objective analysis, the text of this article contains numerous statistical and analytical

data from official institutions of Korea and Kazakhstan. This article is addressed to educators, university specialists, teachers and researchers involved in international cooperation.

Keywords: demographic situation, university education, forms of international cooperation

УДК 378.4

О ТЕНДЕНЦИЯХ И ПЕРСПЕКТИВАХ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН И РЕСПУБЛИКЕ КОРЕЯ

Курьшжан А.

к.ф.н., профессор Департамента Центральной Азии,
Ханкук Университета иностранных языков, Сеул, Корея
e-mail: aliya.kuryshzhan@gmail.com

В статье говорится о динамике состояния университетского образования в Казахстане и Корее, сопоставления которых проводится анализ перспектив их взаимодействия. Статья рассматривает широкий контекст развития вузов и состояние демографических тенденций обеих стран для более точного понимания потенциала возможного взаимовыгодного сотрудничества для университетов обеих сторон. В целях более глубокого и точного анализа в тексте статьи приведены многочисленные статистические и аналитические данные от официальных учреждений Кореи и Казахстана. Статья адресована специалистам образования, ППС и исследователям, занимающимся вопросами международного сотрудничества.

Ключевые слова: демографическая ситуация, университетское образование, формы международного сотрудничества

Рассматриваемые в данной статье партнерские стороны являются участниками Болонского процесса, придерживаются общепринятых принципов обучения, в равной мере вовлечены в мировые процессы глобализации и интернационализации образования и таким образом придерживаются общих принципов в своих национальных системах образования. Этими и другими интеграционными мировыми трендами в развитии образования обоснован интерес к изучению происходящих в обеих странах процессов в контексте университетского образования, так как определение общих и взаимоприемлемых принципов в обучении могут становиться новым потенциалом взаимовыгодной совместной деятельности и открывать новые перспективы в целях дальнейшего и более плодотворного сотрудничества для обоюдосторонней успешной деятельности.

Так, один из старейших представителей высшего образования Республики Корея–Ханкук Университет иностранных языков (HUFIS) основан в 1954 г. и является одним из флагманов обучения иностранным языкам, имеет многочисленные контакты с широким рядом партнерских университетов, в том числе и контакты с высшей

школой Казахстана. В свою очередь один из первых его партнерских казахстанских университетов – Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана (КазУМОиМЯ) также является основным вузом республики, обучающий иностранным языкам и готовящий своих специалистов с 1941 г. Таким образом является весьма актуальным исследование и анализ тенденций развития обучения для университетов Казахстана и Кореи как партнерских сторон в целях определения новых потенциальных видов деятельности, особенно учитывая последние тренды в университетских системах.

Рассматривая общий контекст для высшего образования в обеих странах изначально следует обратить внимание на демографические тенденции, происходящие в обеих странах. В Республике Казахстан численность населения на 1 декабря 2019 года составила 18 611,1 тысяч человек [1], что означает увеличение «на 234,9 тысяч человек или 1,3%» [2], и тенденции роста населения, особенно молодежной его доли оцениваются как «стабильные» и «устойчивые». Данная молодежь обучается в университетской системе РК, которая по последним данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики (КС МНЭ) РК составляет «На начало 2019/2020 учебного года в Республике Казахстан действует 129 высших учебных заведений (далее – ВУЗ) с учетом филиалов», численность обучающихся в них – 604 345 [3], и при этом следует отметить, что «Численность студентов в текущем учебном году, по сравнению с прошлым учебным годом, увеличилась на 11,4%» (при преобладании среди них девушек - 53,2%.) [4].

В Республике Корея демографическая ситуация на данный момент складывается также с преобладает женского населения(и соответственно их количества в числе обучающихся): общая численность 51 433 743, женское население - 25 637 548 и мужское 25 796 195[6]. При этом следует отметить, что средний возраст населения в Корее 40.8 лет, в то время, как в Казахстане средним возрастом является 29.3 лет (там же). Картина «распределения населения по возрастным группам» по «расчётам, по состоянию на начало 2020 года», население имело следующее распределение по возрастным группам (там же):

Таблица 1 – Сопоставление населения двух стран по возрасту

	% людей младше 15 лет	% людей от 15 - 65	% людей старше 64 лет
Республика Казахстан	21.6	71	7.4
Республика Корея	15.7	72.9	11.4

что демонстрирует преимущественность доли молодежи в Казахстане при меньшем количестве взрослого и стареющего населения. Подобное таргетирование доли молодежи в данном исследовании необходимо для вычленения целевой аудитории и определения актуальных тенденций для высшей школы, поскольку именно эта часть населения является потенциальным фактором влияния на национальные системы университетов.

В Республике Корея система университетского образования развивается следующим образом: «This statistic illustrates the number of students enrolled in universities in South Korea from 2011 to 2018. In 2018, there were approximately 2.03 million students enrolled in universities in South Korea» [7]:

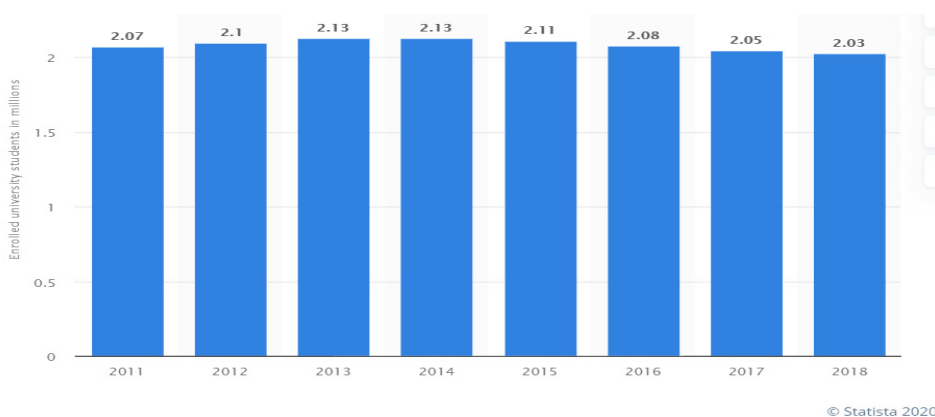

Рисунок 1 – Численность студентов университетов Кореи с 2011 по 2018 гг. (в млн.)

где наблюдается некоторое снижение количества учащихся, начиная с пиковых показателей 2013-14 годов, и это обусловлено общими демографическими процессами в Корее. При этом происходят аналогичные тенденции и в количестве университетов Кореи, которое также снижается после пика: «This statistic illustrates the number of new university entrants in South Korea from 2000 to 2018. In 2018, there were approximately 338 thousands students newly enrolled in universities in South Korea» [8]:

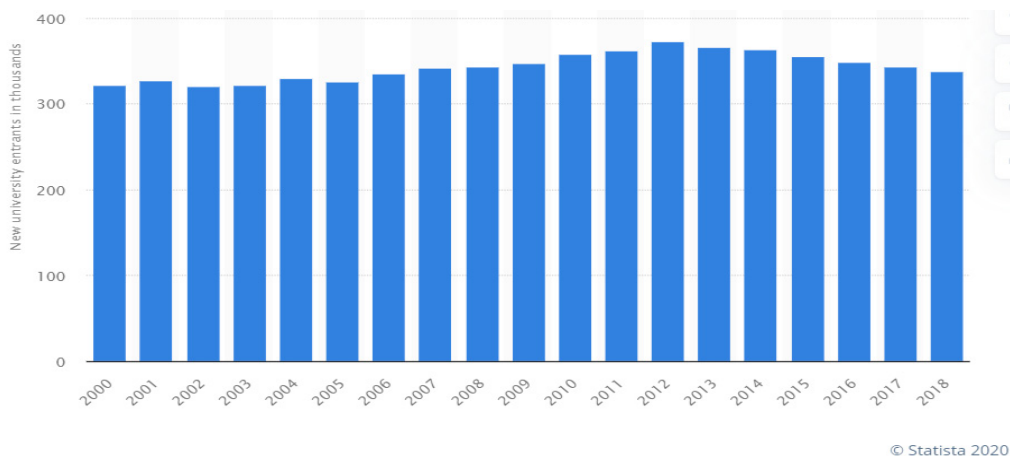

Рисунок 2 – Численность студентов и университетов Кореи с 2011 по 2018 гг. (в млн.)

В обеих странах образовательный рынок адекватно и соответствующе реагирует на демографические ямы и скачки, что обусловлено текущими обстоятельствами стран в различные периоды своего существования, как-то: бэби бум в послевоенные годы в обеих странах, экономический рост 70х в Корее и кризисы рождаемости 90х годов в Казахстане и многие другие факторы.

В рассматриваемом контексте очевидными становится различие тенденций в данных странах –увеличивающаяся доля молодого населения в Казахстане стимулирует увеличение приема в вузы при нарастающем числе абитуриентов, в то время как снижающееся количество потенциальных студентов в Корее ставит университеты перед необходимостью поиска новых решений для поддержания имеющегося баланса и формирования долгосрочных стратегий в образовательной системе.

Тенденции снижения рождаемости – всеобщая проблема «у высоко развитых стран. В таких странах обычно достаточно высокий уровень здравоохранения, как и уровень образования граждан. Вследствие относительно низкой смертности и рождаемости, население имеет высокую ожидаемую продолжительность жизни. Все эти факторы, наряду с множеством других, приводят к старению населения» [6] и снижению доли молодого населения, что ведет по цепочке к снижению количества потенциальных студентов: «According to Jongno Haneul Education, the number of applicants for university entrance exams is expected to fall short of the combined entrance quota of all universities and junior colleges for the first time in the 2021 academic year. The institution estimated that four-year universities and junior colleges will have admission quotas of 550,659

students next year, but only 533,941 high school senior sand graduates will be and dates for university entrance exams. There will likely be a short fall of 16,718 students, it forecast» [9]

Так, тенденции в зачислении студентов за 10-летний период иллюстрируют следующие данные –Enrollment rate in university in South Korea from 2009 to 2019 [10]:

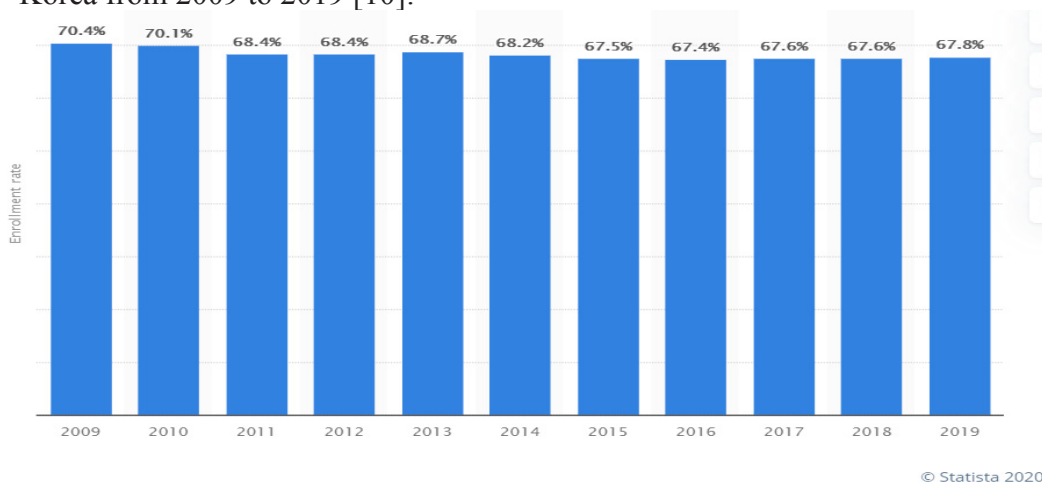

Рисунок 3 – Коэффициент зачисления в университеты Южной Кореи с 2009 по 2019 год

«At around 67.8 percent as of 2019, the enrollment rate of eligible students at South Korean universities has not changed significantly over the past few years. The number of enrolled students has similarly only slightly fluctuated, hovering at just over two million students as of 2017» [10]. Примерно сохраняющийся уровень приема свидетельствует, кроме прочего, что происходящий тренд недостаточности выпускников школы может таким образом оказывать влияние не только на количество и набор абитуриентов, но и на уровень и средний балл поступающих, что диктуется обстоятельствами ситуации при имеющихся тенденциях (см. [9]).

Между тем, долгосрочные прогнозы демонстрируют очевидные тенденции к продолжению демографического спада. Так YonhapNewsAgency информирует, что: «South Korea saw its total fertility rate hit a record low of 0.98 in 2018, becoming the only country among members of the Organisation for Economic Co-operation and Development with a total fertility rate below 1» [9]. Таким образом с учетом глобализационных процессов, вопросов рэнкинга и конкуренции университетов также и демографическая ситуация приводит к положению, когда университетские системы рассматривают и изыскивают новые стратегии и соответственные

пути формирования своего будущего с учетом происходящих сегодня трендов.

Одним из конкурентных преимуществ становится состав и качество университетского ППС – профессорско-преподавательского состава вуза. Так, в Казахстане «Численность штатного профессорско-преподавательского состава составляет 38470 человек, в том числе по совместительству работает 5715 преподавателей. Ученую степень доктора наук имеют 8,5% сотрудников из общего профессорско-преподавательского состава, кандидата наук – 33%, звание профессора – 6,4% и доцента – 15,3%. Число преподавателей, имеющих академическую степень магистра, составляет 12995 человек или 33,7%, доктора философии (PhD) и доктора по профилю – 2870 человек или 7,4%.» [5].

По данным статистики в университетах Кореи количество ППС составляет: University. Teachers – Undergraduate Course 59,381 и Graduate School 5,743 [11]. При этом университетские ППС представляют собой 11.1% из общего количества всех преподавателей системы образования [11]. Рост квалификации ППС, повышение степени их личного и затем и университетского рейтинга, обостряющаяся необходимость конкурентоспособности в условиях образовательных рынков каждой страны становится все более существенным фактором для университетов, требуя все новых подходов и решений.

Соотношение студентов и ППС, качественный состав и престижность профессуры, баланс остепененности и специализированности преподавателей – все эти факторы играют центральную роль в характеристике современного вуза. Например, в Казахстане «По данным ЕСУВО показатель остепененности ППС вузов в 2018-2019 учебном году составил 44,7% (по 115 гражданским вузам)» [12]. Рассматривая именно университеты иностранных языков, следует особо отметить значимость соотношения отечественных и приглашенных иностранных специалистов – носителей языков, так как в иноязычном обучении это один из важнейших факторов успешности реального освоения иностранного языка студентами.

Еще одним из существенных показателей рейтинга вуза является количество студентов, приглашаемых университетом из-за рубежа, так как в образовательной стратегии вузов как участников Болонского процесса придается особоважная роль привлечению к обучению иностранных граждан [13].

Так, в «Государственной программе развития образования и науки РК на 2016-2019 годы обозначено, что доля иностранных студентов в системе высшего образования, в том числе обучающихся на коммерческой

основе, должна достигнуть к 2020 году 5%. В 2018 году общая численность иностранных граждан, обучающихся в вузах страны, составляло 18 809 (2017г.- 10 399 чел.)» [11].

Аналогичная стратегия корейских университетов привела к «The number of foreign students grew at a record high of almost 19% last year, according to a report from the National Institute for International Education under the education ministry. The number has rocketed to 142,205 this April from 123,850 the previous year, and compares to 12,000 foreign students 15 year ago».

Корейское образование серьезно рассматривает свои перспективы с учетом развивающихся тенденций, и привлечение потенциала иностранных учащихся рассматривается не только с точки зрения текущего положения в университетах, но также и в более глобальном контексте и перспективе: так, например, шансы получения гражданства повышаются для иностранцев с магистрантской и выше научной степенью, что демонстрирует осознанность предпринимаемых шагов и планомерность осуществляемой политики страны. Казахское образование в свою очередь имеет собственную специфику, выигрышные стороны и проблемы, и потому актуален тщательный анализ ситуации и тенденций для нахождения взаимоприемлемых и рациональных путей для образовательных систем обеих стран [14].

Сегодня университеты обеих стран стоят перед необходимостью решений новых комплексных задач, порождаемых вызовами происходящих трендов, мировой глобализацией и интернационализацией образования. Вопросы рейтинговости вуза, конкурентоспособности, трудоустройства выпускаемых специалистов и мн.др. во многом обусловлены соответствующим менеджментом вуза, качеством ППС и составом студенческого контингента. Очевидна рациональность совместного для обеих стран поиска новых путей повышения их качества в обостряющихся условиях университетской среды в каждой из стран.

Учитывая специфику развития в каждой из обеих республик, для университетов может быть целесообразным развитие новых видов совместной деятельности, расширение взаимовыгодного сотрудничества или даже диверсифицирование не некоторых функций обучения. Академическая мобильность на всех уровнях, развитие совместных научно-исследовательских проектов, поиск новых гибких и обоюдосторонне приемлемых форм деятельности может стать для обеих стран новым и действенным механизмом при решении их задач [15].

Для увеличения академического взаимообмена, роста квот по приглашению иностранных специалистов и студентов, роста обменных

программ, программ совместного обучения, рассмотрения вопросов получения двойных дипломов, послевузовского образования, совместных научных исследований и др. видов университетской деятельности университетам обеих сторон необходимо не только изыскивать внутренние ресурсы, но также и рассматривать возможности формирования внешних совместных структур и осуществлять новые стратегии взаимодействия, что могло бы стать новым потенциалом и возможностью повышения эффективности для обеих сторон.

ЛИТЕРАТУРА

1. Министерство национальной экономики Республики Казахстан, Комитет по статистике. – Режим доступа: <https://stat.gov.kz/>– (дата обращения 04.02.2020).
2. Стратегия 2050 – Режим доступа: – (дата обращения 04.02.2020).
3. Основные социально-экономические показатели – Режим доступа: <https://stat.gov.kz/>– (дата обращения 23.01.2020).
4. Комитеттің баспасөз хабарламалары 03.02.2020 – Режим доступа: <https://stat.gov.kz/news/ESTAT343861> – (дата обращения 03.02.2020).
5. Департамент по экономическим и социальным вопросам ООН: Отдел Народонаселения – Режим доступа: https://countrymeters.info/ru/Republic_of_Korea– (дата обращения 04.02.2020).
6. WonSo. Number of enrolled university students in South Korea 2011-2018. Published Jul 31, 2019 – Режим доступа: <https://www.statista.com/statistics/710612/south-korea-enrolled-university-students-number/>– (дата обращения 04.02.2020).
7. WonSo. New university entrants in South Korea 2000-2018. Published Aug 8, 2019 – Режим доступа: <https://www.statista.com/statistics/709798/south-korea-new-university-entrants/>– (дата обращения 04.02.2020).
8. University World News. The Global window on Higher Education. South Korea. University entrance quotas outnumber applicants. 24 January 2020 – Режим доступа: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200124140140629>– (дата обращения 04.02.2020).
9. Won So. Higher education in South Korea. Enrollment rate in university in South Korea 2009-2019. Published Nov 11, 2019 – Режим доступа: <https://www.statista.com/statistics/629032/south-korea-university-enrollment-rate/>– (дата обращения 04.02.2020).
10. Ministry of Education of Republic of Korea. Statistics. Education. Overview. – Режим доступа: <http://english.moe.go.kr/sub/info.do?m=050101&page=english>– (дата обращения 05.02.2020).
11. Аналитический отчет по реализации принципов Болонского процесса в Республике Казахстан, 2018 год. – Астана: Центр Болонского процесса и академической мобильности МОН РК, 2018. 64 с. – Режим доступа: <https://enic-kazakhstan.kz/ru/analitika/otchet-y-1>– (дата обращения 29.01.2020).
12. Эндру Вахтель. Политика Казахстана в сфере высшего образования – стратегия национального самоубийства? 25.06.2019 г. – Режим доступа: <https://informburo.kz/mneniya/andrew-wachtel/politika-kazahstana-v-sfere-vysshego-obrazovaniya-strategiya-nacionalnogo-samoubiystva.html>– (дата обращения 05.02.2020).
13. Best values schools. What is a good student-to-faculty ratio for U.S. colleges? – Режим доступа: <https://www.bestvalueschools.com/faq/what-is-a-good-student-to-faculty-ratio-for>

u-s-colleges/– (дата обращения 05.02.2020).

14. WonSo. Avera genumber of students per teacher at universities in South Korea from 1980 to 2019. Published Dec 2, 2019– Режим доступа: <https://www.statista.com/statistics/645764/south-korea-student-teacher-ratio-university/>– (дата обращения 05.02.2020).

15. Aimee Chung. Foreign student numbers grow a record 19% in a year. University World News. The Global window on Higher education. South Korea. 11 October 2018. – Режим доступа: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20181011124906535>- (дата обращения 30.01.2020).

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ КОРЕЙ РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТІҢ ҮРДІСТЕРІМЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ ЖӨНІНДЕ

Құрышжан Ә.

ф.ғ.к., Орта Азиятану департаментінің профессоры
Ханкук Шетелтану университеті, Сеул, Корея
e-mail: aliya.kuryshzhan@gmail.com

Мақалада Қазақстан мен Кореядағы университеттік білім беру жүйелерінің жағдайы мен динамикасы туралы айтылады, екі тарапты салыстыра отыра олардың өзара әрекеттесу перспективаларын талдайды. ЖООлар арасында өзара тиімді ынтымақтастық құру амалдарын нақтылап түсіну үшін мақалада екі елдегі демографиялық үдіерістері мен кең контекстегі ақпарат қарастырылады. Тереңдетіп әрі объективті түрде талдау жасау мақсатында Корея мен Қазақстандағы ресми мекемелерден көптеген статистика мен аналитикалық мәліметтер берілген. Мақала халықаралық ынтымақтастық саласында жұмыс істеп жатқан білім беру мамандарына, мұғалімдер мен ғылыми зерттеушілерге арналған.

Тірек сөздер: демографиялық жағдай, университетте білім беру, халықаралық ынтымақтастық мүмкіндіктері

Статья поступила 21.02.2020

FEATURES AND DIFFICULTIES OF ORGANIZING INDEPENDENT WORK OF CADETS

Sharipov V.R., master

Military Institute of the Ground Forces,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: vaha_80@mail.ru

This article discusses the features and problems of organizing the independent work of cadets. The general and particular features of the organization of the independent work of cadets of a military university are described. The article also discusses the difficulties that students face in performing and organizing their independent work.

Keywords: military specialist, independent work, exclusion, difficulty, profession, cadet, service, organization, preparation, general, personal, agenda, university, method, ability, skills, requirements, provision.

УДК 371.1

ОСОБЕННОСТИ И ТРУДНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КУРСАНТОВ

Шарипов В.Р., магистр

Военный институт Сухопутных войск, Алматы, Казахстан

e-mail: vaha_80@mail.ru

В данной статье рассматриваются особенности и проблемы организации самостоятельной работы курсантов. Описаны общие и частные особенности организации самостоятельной работы курсантов военного вуза. В статье также рассматриваются трудности, с которыми студенты сталкиваются при выполнении и организации своей самостоятельной работы.

Ключевые слова: военный специалист, самостоятельная работа, исключение, трудность, профессия, курсант, служба, организация, подготовка, общее, личное, повестка дня, университет, метод, умение, навыки, требования, обеспечение.

Әскери мамандық ең көне кәсіптердің бірі, көптеген адамдар, қару-жарақ пен әскери техника қатысатын күрделі, динамикалық қызмет болып табылады. Әскери қызмет өзінің құрылымы бойынша, өзінің мақсаттары, себептері, құралдары, тәсілдері мен әдістері бойынша кәсіби қызметтің ерекшеліктерін негіздейді. Әскери қызмет бүгінде арнайы даярлықтың жоғары деңгейін талап етеді.

Курсанттарды әскери ЖОО-да оқыту инженерлік және тактикалық-арнайы даярлық бойынша терең теориялық және практикалық білімді, машықтар мен дағдыларды игеруге, педагогикалық және тәрбиелік қабілеттерін дамытуға, күнделікті қызметте, жауынгерлік іс-қимылдарды дайындау және жүргізу кезінде әскери ұжымдарды басқарудың практикалық дағдыларын дарытуға, ұрыста міндеттерді сенімді орындауға бағытталған.

Курсанттың маман ретінде қойылатын талаптарды түсінуі, болашақ офицерге мүмкіндік береді «...өз міндеттерін түсінуі өзінің одан әрі дамуының келешегін нақты елестету болып табылады» [1].

Жоғары оқу орнын бітірген кезде болашақ әскери маман:

әлеуметтік-маңызды мәселелер мен үдерістерді ғылыми талдауға қабілетті болуы; әскери ерекшелікті ескере отырып, өндіріс негіздерін және басқару принциптерін білуі; оқу пәндерінің негізгі міндеттерін, олардың біртұтас білім жүйесіндегі өзара байланысын шешуі; болашақ кәсіптің әлеуметтік маңыздылығын түсінуі және кәсіби қызметтің негіздерін меңгеруі; мақсат қоя білуі, кәсіби қызметпен байланысты міндеттерді қалыптастыруы, оларды шешу үшін іргелі ғылыми әдістерін сауатты қолдана білуі; өзінің кәсіби қызметінің сипатын ауыстыруға, пәнаралық жобаларды әзірлеуге және іске асыруға психологиялық және

әдістемелік тұрғыдан дайын болуы; өз қызметін сауатты ұйымдастыра білуі және қиын, үнемі өзгеріп отыратын жағдай кезінде қойылған міндеттерді өз бетінше шеше білуі керек [2].

Әскери ЖОО түлегінің сипаттамасы бір жағынан, білікті мамандарды даярлаудың негізгі мақсаттарын айқындайтын стратегиялық жоспар болып табылады, екінші жағынан, бітірушіге одан әрі кәсіби қызметте қажетті білім мен дағды жүйесімен анықталатын әскери ЖОО-дағы оқыту жүйесінің стратегиясы ретінде қарастырылады [3].

Курсанттардың өзіндік жұмысының сипаты мен мазмұнына курсанттардың әскери ЖОО-да оқыған жылдары әскери және азаматтық мамандықты бір мезгілде алу қажеттілігі айтарлықтай әсер етеді. Офицерге оның әскери-кәсіптік даярлығының көлемі мен мазмұнын дайындауға қойылатын жалпы талаптардан басқа да бірқатар талаптар қойылады.

Әскери жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін офицер-түлек әскери маман ретінде әскери-кәсіптік даярлық бойынша мынадай талаптарға жауап беруі тиіс:

1. Командалық-штабтық; бөлімшелердің жоғары жауынгерлік және жұмылдыру дайындығын қолдау; жоспарлы және есептік құжаттарды әзірлеу және жүргізу, жедел-техникалық және пайдалану қызметтері талаптарының орындалуын қамтамасыз ету; қауіпсіздік талаптарын орындауды ұйымдастыру және қамтамасыз ету;

2. Инженерлік-пайдалану: бейбіт және соғыс уақытында техникалық қамтамасыз етудің негізгі іс-шараларын ұйымдастыру және өткізу; нақты жағдайды ескере отырып, техниканы жоспарлау, өрістету және пайдалану жөнінде қажетті есептер жүргізу; құпияландыру және деректерді беру кешендері мен аппаратурасын мақсатты түрде қолдану; кәсіби және тұрмыстық аппаратураны техникалық пайдалануды жүзеге асыру; табельдік өлшеу құралдарының көмегімен техника параметрлеріне аспаптық бақылау жүргізу, параметрлерді нормативтік көрсеткіштерге жеткізу;

3. Тәрбиелік: жауынгерлік әзірлікті қамтамасыз ету үшін байланыс бөлімшесі жеке құрамының тәрбие жұмысын және моральдық-психологиялық даярлығын ұйымдастыру және өткізу; күнделікті, оқу және жауынгерлік міндеттерді шешу үшін жеке құрам арасында әскери тәртіпті сақтау; бөлімше қызметінің ерекшелігін ескере отырып, адамдармен тәрбие жұмысының әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану.

Осылайша, әскери ЖОО-ның түлегі: алынған әскери және азаматтық мамандық бойынша берік теориялық және қолданбалы базалық біліммен, іскерлікпен және дағдылармен; өз білімін жинақтау және жүйелеу; өз

білімін жетілдіру барысында өз біліктілігін өз бетінше арттыра білу; әртүрлі білім саласындағы ғылыми жетістіктерді практикада қолдана білу; стандартты емес кәсіби міндеттерді шешу үшін алынған білімді тиімді пайдалану тәсілдерімен қамтамасыз етіледі.

Жоғарыда аталған барлық талаптарға жауап беретін жоғары білікті мамандарды дайындау, біздің ойымызша, курсанттардың өзіндік жұмысынсыз мүмкін емес, оның басты мәні зерделенетін проблемалардың мәніне терең енуді үйрену, құбылыстардың, оқиғалардың, ғылыми ұғымдардың байланыстары мен қарым-қатынастарын орнату, білімнің белгілі бір саласының әртүрлі құрамдас бөліктерін талдай білуде жатыр.

Әскери ЖОО курсанттарының өзіндік жұмысын неғұрлым терең талдау үшін курсанттардың жас ерекшеліктерін, курсанттардың өзіндік жұмысына әсер ететін бейімделу кезеңінің ерекшеліктерін ескеру қажет.

Адам өмірінің кезеңдерінің классификациясына сәйкес, 17-25 жас ерте жетілу жасына жатады [4]. Оқу кезінде курсанттарда болатын жасөспірімдер жасындағы басты ерекшелік - өз даралығын сезіну және өзіндік сана-сезімді қалыптастыру.

17-20 жас аралығындағы ес ересек адамның деңгейіне жетеді [5]. Өзінің «Мен» деген ұғымды түсінуі өзін және қоршаған ортаны тану қажеттілігін, мойындау және қол жеткізу, өзін-өзі бекіту және өзін-өзі көрсету қажеттілігін нығайта түседі [6].

Зерттеушілер соңғы онжылдықта адамның өзіндік санасының 23-25 жас аралығында даму шыңына жететінін айтады [4]. Оқу орнында оқу кезеңінде курсанттардың мінез-құлқы тұрақтанып, сезімдері мен ақыл-ойы белсенді дамиды. Егер бірінші курс курсанты барынша жедел жадты және зейінді ауыстыру жылдамдығын, күрделі психомоторлық дағдыларды қалыптастыруда барынша икемділікті, ауызша-логикалық есептерді шешудің ең жоғары жылдамдығын көрсетсе, әскери оқу орнын бітіргенге дейін курсантта ақыл-ой, ерік, эмоциялық және физикалық жетілу басталады [7].

Әскери оқу орнының бірінші курс студенттері қалыптасқан әдеттер мен қарым-қатынастарды өзгерту қажеттілігін түсінеді және оларға психологиялық тұрғыдан дайын. Курсанттардың бірінші курс аяқталғанда қадір-қасиеті, жауапкершілігі артады, пайымдаулар мен мінез-құлықтың үлкен тәуелсіздігі байқалады. Олар оқытушылар мен командирлердің пікірлеріне сыни қарайды, өз позициясын ұстануға, өз тәуелсіздігін көрсетуге ұмтылады. Курсанттардың көпшілігі дербестік, бастамашылық көрсетуге, өз бетінше өмір сүру қабілетін дәлелдеуге, шығармашылық қабілеттерін ашуға, жеке көрінуге тырысады.

Әскери жоғары оқу орнында оқудың бірінші жылында курсанттардың

оқуға деген жоғары белсенділігі мен уәждемесі байқалады. Біз ғалымдардың жоғары оқу орнында оқу кезінде танымдық дербестікті белсендіру кезеңдері бірінші курс және әр семестрдің басы болып табылатыны туралы пікірімен келісеміз [8]. Дәл осы уақытта курсанттардың танымдық дербестігін қалыптастыру сәтті жүріп жатады.

Курсанттардың оқудағы белсенділігіне келсек, әскери жоғары оқу орнына түскеннен кейін олардың алдына жаңа міндеттер тұрады: жаңа әлеуметтік рөл - әскери оқу орнының курсанты, Отан қорғаушы. Бірінші курс студенттері өз бетінше өмір сүруді қуаныш көреді, жаңа міндеттерді орындауға, оқуға деген қызығушылықтарын танытады.

Курсант әскери ЖОО-ға түсу кезінде әдеттегі қарым-қатынас шеңберінен, туыстарынан, жақындарынан, достарынан алыс болады; күрделі кәсіби міндеттерді орындаумен және жиі, экстремалды жағдайларда, сондай-ақ өзінің жеке мүдделерін қоғамдық мүдделерге бағындыру қажеттілігімен бетпе-бет келеді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиетті талдау «ерекшеліктер» термині кең түсінік пен мағынаға ие екендігін көрсетті. Педагогикалық тұрғыда ол оқыту, тәрбиелеу, дамыту және т. б. процестерге әдетте, жалпы немесе керісінше, белгілі бір процесс барысында тек жеке нәрсе анықтау қажет болғанда қолданылады.

Болашақ офицерлердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру ерекшеліктері туралы айтатын болсақ, олардың өзіндік жұмысының ерекшеліктері осы үдерісте жатыр.

Біз анықтаған әскери оқу орны курсанттарының өзіндік жұмысын ұйымдастыру ерекшеліктерін ортақ және жеке деп жіктеп алдық. Өзіндік жұмысты ұйымдастырудың жалпы ерекшеліктеріне кез келген жоғары оқу орнының, соның ішінде әскери оқу орнының студенттерінің жұмысына тән ерекшеліктерді жатқыздық. Бұл - жеке адамға, әскери ЖОО курсанттарының дербес жұмысын ұйымдастыруға ғана тән ерекшеліктер. Біз жүргізген зерттеу негізінде келесі жалпы ерекшеліктер анықталды:

- курсанттардың жеке-психологиялық сипаттамаларын есепке алу қажеттілігі;
- курсанттардың ЖОО-да оқу процесіне оң (немесе теріс) қатынасы;
- курсанттарда жауапкершілік, дербестік және т. б. сияқты қасиеттердің болуы (немесе болмауы);
- курсанттарда оқу біліктерінің, өз бетінше жұмыс істеу біліктерінің болуы (немесе болмауы);
- профессор-оқытушылар ұжымы тарапынан өзіндік жұмысты ұйымдастыруға бірыңғай көзқарастың қажеттілігі (немесе ондай көзқарастың болмауы).

Жоғарыда көрсетілген жалпы ерекшеліктер барлық жоғары оқу орындарының білім алушыларына қатысты.

Біздің зерттеу үшін әскери жоғары оқу орны курсанттарының өзіндік жұмысын ұйымдастырудың жеке ерекшеліктері үлкен қызығушылық танытты. Сондықтан, біздің ойымызша, оларды егжей-тегжейлі қарастыру қажет.

Әскери жоғары оқу орны курсанттарына интеллектуалдық ерекшеліктермен қатар сезім-еріктік ерекшеліктер де тән. Біз бұл ерекшеліктерге мынадай сипаттама бердік:

- интеллектуалдық ерекшеліктер: оқуға жақсы қабілеті бар, қызығушылықтары жоғары, ақылға қонымды, логикалық ойлаудың орташа және жоғары деңгейіне ие; оларға практикалық, шынайылық, адалдық тән, алайда күтпеген жағдайларда оларға қиял мен тапқырлық жетіспейді; әскери жоғары оқу орнының курсанттарында мінез-құлықтың қанағаттанарлық стандарты басым, олар консерватизмге бейім, өзгерісті ұнатпайды, өз бастамасы мен өнертапқыштығы арқылы барлық нәрсені қопарып тастауға болады деп санайды;

- сезім-еріктік ерекшеліктері: курсанттар тыныштықты қалайды және өз-өзіне сенімді, көп жағдайда өз жоспарларында және байламдарында тұрақты болып қалады; олар жауапты, міндетті, әлеуметтік талаптарды жақсы түсінеді және оларды орындауға тырысады; курсанттар жинақталған, қол жеткізген жетістіктеріне қанағаттанады, өмірлік күштерін өз жасына сәйкес жұмсайды.

Бірақ, өз бетінше жұмыс істеген кезде курсанттар ерік-жігер және зияткерлік күш жұмсмайды, бұл олардың әскери ЖОО-да білім алу нәтижелеріне кері әсерін тигізеді.

Курсанттардың ерік-жігерінің жеткіліксіз болып келуі, өзіндік жұмысты ұйымдастырудағы және орындаудағы ең басты қиындық болып келетінін анықталды.

Оқу процесіне әскери ЖОО-ның профессорлық-оқытушылық ұжымы үлкен әсер етеді, оның функцияларының бірі курсанттардың оқу қызметін бақылауды жүзеге асыру болып табылады.

Сондықтан курсанттар оқу процесін мәжбүрлікпен қабылдайды. Өкінішке орай, әскери ЖОО-ның оқу процесінде жаза мен мәжбүрлеу (жұмыстан босату, қосымша наряд, сөгіс және т.б.) курсанттардың оқу қызметін ынталандыру әдістеріне қарағанда жиі пайдаланылады. Жазадан қорқу - курсанттарда сәтсіздікті болдырмау себептерінің дамуына ықпал етеді, оларға оқытудың жоғары нәтижелеріне қол жеткізуге, өзінің белсенділігі мен дербестігін көрсетуге кедергі жасайды.

Сонымен қатар, соңғы жылдары әскердегі демократиялық

өзгерістерге байланысты курсанттардың оқу, спорттық, қызметтік және басқа да жетістіктерін, соның ішінде материалдық жетістіктерін көтермелеу сияқты ынталандыру әдістері қолданыла бастады. Алайда курсанттардың оқу қызметін ынталандыру жиі емес.

Біз әскери оқу орны курсанттарының өзіндік жұмысын ұйымдастыруда мынадай жеке ерекшеліктерін көрсеткіміз келеді:

- курсанттардың әскери және әскери ЖОО-да оқуға деген оң көзқарасын қалыптастыру қажеттілігі;

- курсанттардың өз бетінше даярлануына бөлінген уақыт бойынша күн тәртібін қатаң регламенттеу;

- курсанттардың бір жоғары әскери оқу орнының шеңберінде және тек осы оқу орнының кітапханасында ғана жұмыс істеуі, яғни мүмкіндіктерінің шектеулі болып келуі.

Біз курсанттардың қолбасшылық пен профессорлық-оқытушылық ұжымдардың оқу қызметін бақылауды жүзеге асыра отырып, курсанттардың дербестігін қалыптастыруға (оларды дұрыс пайдаланған жағдайда) ықпал ететін ынталандыру әдістеріне жиі жүгіну керек деп санаймыз.

Сондықтан әскери ЖОО-ның командалық және профессорлық-оқытушылық құрамы тарапынан курсанттардың өзіндік жұмысын жеткіліксіз ынталандыру біздің ойымызша, осы процестің тағы бір қиындығы болып табылады.

Қорыта айтқанда, курсанттардың әскери ЖОО-да оқуға дайындығының, өзіндік жұмыстарды орындаудағы ерік-жігер және зияткерлік күш-жігерінің жеткіліксіз болуы, әскери ЖОО-ның командалық құрамы мен профессорлық-оқытушылық құрамы тарапынан курсанттардың өзіндік жұмысын ынталандыра алмауы сияқты мәселелер өзіндік жұмысты ұйымдастыруда қиындықтар туғызатынын анықтадық.

Курсанттардың өзіндік жұмысын ұйымдастырудың ерекшеліктері мен қиындықтарына талдау жүргізе келе, жұмыстың нәтижелілігін арттыру мақсатында жоғарыда көрсетілген өзгерістерді зерделеп, келешекте ескеру қажет деп ойлаймыз.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Есипов. Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроке. - М.: Учпедгиз, 1961. - 76 с.
- 2 Гершунский, Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы / Б.С. Гершунский. - М.: Педагогика, 1987. - 264 с.
- 3 Гендлер, Я.Г. Интенсификация самостоятельной работы студентов в педагогическом вузе: дисс. ... канд. пед. наук. - Тирасполь, 1975. - 159 с.
- 4 Туркина, М.А. Развитие познавательной самостоятельности студентов в условиях проблемно-деятельностного обучения в вузе: дисс. ... канд. пед. наук. - Ставрополь, 2000. - 205 с.

5 Притугина, М.Б. Организация самостоятельной работы к занятиям с использованием компьютера // Известия Тульского государственного университета. Серия Проблемы специального машиностроения. Вып. 8. - Тула: Изд-во ТулГУ, 2005. - С. 437-440.

6 Василевская, Е.А. Профессиональная направленность обучения студентов технических вузов: дисс. ... канд. пед. наук. - М., 2000. - 160 с.

7 Степанишев, А. Самостоятельно - не бесконтрольно // Армейский сборник. - 2009. - №6. - С. 64-66.

8 Воинское воспитание курсантов военно-учебных заведений / под ред. А.В. Омеличева. - М.: В.У., 2003. - 148 с.

КУРСАНТТАРДЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ҚИЫНДЫҚТАРЫ

Шарипов У.Р. магистр

Құрлық әскерлерінің Әскери институты, Алматы, Қазақстан
e-mail: vaha_80@mail.ru

Бұл мақалада курсанттардың өзіндік жұмысын ұйымдастырудың ерекшеліктері мен қиындықтары қарастырылған. Әскери жоғары оқу орны курсанттарының өзіндік жұмысын ұйымдастырудың жеке ерекшеліктері мен жалпы ерекшеліктері сипатталады. Сондай-ақ, мақалада курсанттардың өзіндік жұмысты орындауда және ұйымдастыруда кездесетін қиындықтарына талдау жасалынады.

Тірек сөздер: әскери маман, өзіндік жұмыс, ерекшелік, қиындық, кәсіп, курсант, қызмет, ұйымдастыру, дайындық, жалпы, жеке, күн тәртібі, жоғары оқу орны, тәсіл, әдіс, қабілет, дағды, талап, қамтамасыз ету.

Статья поступила 21.02.2020

INCLUSIVE EDUCATION IN KAZAKHSTAN: CURRENT STATE AND PROSPECTS

Kogambayeva A., master

KazUIRandWL named after Ablai khan, Almaty, Kazakhstan
kogambayeva_akerke@mail.ru

Everyone has the right to education. And the education of children is the main and important condition for their socialization. The ideology of inclusive education implies the exclusion of any discrimination and the creation of special conditions for students with special educational needs. According to this theory, all children can get full knowledge, and their features should be respected. Schools should accept children regardless of their physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other characteristics and seek solutions to the problem.

Given these problems, the article deals with the current state and prospects of inclusive education in Kazakhstan.

Keywords: inclusive education in Kazakhstan, inclusive education, social adaptation, children with disabilities, professional training, teacher training for inclusive education.

УДК 376

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ БҮГІНГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Қоғамбаева А., магистрант

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ,
Алматы, Қазақстан, kogambayeva_akerke@mail.ru

Кез-келген адам білім алуға құқылы. Ал балалардың білім алуы – олардың әлеуметтенуінің негізгі әрі маңызды шарты болып табылады. Инклюзивті білім беру идеологиясы кез-келген дискриминацияны жоққа шығарып, ерекше білім алу қажеттілігі бар оқушылар үшін ерекше жағдай жасалуын алға қояды. Бұл теория бойынша барлық балалар толыққанды білім ала алады, ал олардың ерекшеліктерін құрметтей білу керек. Мектептер баланы оның физикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық, тілдік немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан қабылдауы қажет және проблеманы шешу жолдарын іздестіруі керек. Қазіргі уақытта елімізде де инклюзивті білім беруді жалпы білім беретін мекемелер бағадрамасына ендіру процесі жүргізілуде.

Осы мәселелерді ескере отырып, мақалада инклюзивті білім берудің Қазақстандағы қазіргі жағдайы мен болашағы жайында сөз қозғалады.

Тірек сөздер: инклюзивтік білім беру, әлеуметтік адаптация, мүмкіндігі шектеулі балалар, кәсіби даярлық, мұғалімнің инклюзивті білім беруге даярлығы.

Қазіргі таңда инклюзивті білім беру мәселесі бүкіл дүние жүзінде ерекше маңызға ие болғандықтан, елімізде де бұл жағдай сырттап қалмады. Әлемде күннен күнге денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалар санының артуы, бұл тақырыпқа бей-жай қарауға болмайтындығын көрсетеді. Сол себепті еліміз ағзаның компенсаторлық функциясын пайдалана отырып, балалардың мүгедектігін уақытылы диагностикалау мен түзету мәселесін алға қойып отыр.

Ал өз кезегінде білім жүйесі болса, мүмкіндігінше мұндай балаларды жалпы білім беретін мектептер, балабақшалар, кәсіби лицейлер мен жоғары оқу орындарының оқу үдерісіне қосуы тиіс.

Бүгінгі таңда мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру практикасы оларға деген клиникалық көзқарастан құрылуда. Яғни, «мүмкіндігі шектеулі» деген түсінік патология деп қабылданып, даму бұзылыстарын емдеу мақсатында арнайы қызметтер құрылады.

Аталмыш әрекеттер баланың әлеуметтік позициясын төмендетіп, оның әлеуметтік теңсіздік статусын одан әрі ұлғайтады. Сол себепті, арнайы оқыту жүйесі бір жағынан мұндай балаларды әлеуметтік қорғауға алып, олардың денсаулығын жақсартуға бағыттталып, олардың білім алуына мүмкіндік берсе, екінші жағынан мүмкіндігі шектеулі балаларды оқшаулау арқылы арнайы мектептерде, интернаттарда оқыта отырып, маргиналды статусты позицияда орын алатын әлеуметтік құрылымның пайда болуына әсер етеді.

Инклюзивті білім беру болса, барлық балалар – оқу процесінде өзіндік ерекше қажеттілігі бар индивидуум екендігін көрсететін және соны мойындайтын бірегей жүйені көздейді. Сонымен қатар, инклюзивті білім беру оқыту процесінде барлық баланың қажеттілігін ескеретін жан-жақты оқу-оқытуға деген көзқарасты қалыптастыруды керек етеді. Егер инклюзивті білім берудің білім жүйесіне енгізіп отырған жаңашыл сипаты нәтижелі болса, онда ол барлық балалар үшін тиімді болар еді (ерекше қажеттілігі бар балалар ғана емес).

Кез-келген адам білім алуға құқылы. Ал балалардың білім алуы – олардың әлеуметтенуінің негізгі әрі маңызды шарты болып табылады. Сол себепті де елімізде 2011-2020 жылдарға арналған білім беруді дамыту бағдарламасы аясында денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың барлық балалармен қатар толыққанды білім алуы үшін инклюзивті білімді дамыту мәселесі алға қойылды.

Әлеуметтік адаптация – Қазақстандағы инклюзивті білім берудің негізгі бағытының бірі болып есептеледі. Еліміздегі білім беру модернизациясы жағдайында ерекше білім алу қажеттілігі бар балалар үшін адаптивтік стратегия механизмдерін жасау заңды дәрежедегі қалыпты іс-әрекет болып саналады. Себебі, қоғам мен мемлекеттің ерекше білім алу қажеттілігі бар адамдарға деген көзқарасы да өзгеруде.

Жалпы айтар болсақ, «инклюзия» сөзінің қолданылуы тек қана мектепке дейінгі, жалпы білім беретін, кәсіби-техникалық, жоғары және мектептен тыс оқу мекемелерінің практикасында ғана емес, сонымен қатар қоғамда да (ата-аналар, қоғамдық ұйымдар, мемлекеттік құрылымдар, бұқаралық ақпарат өкілдері) кеңейуде.

Айта кететін жайт, инклюзивті білім беруді жүзеге асыру барысында екі категориядағы балалардың ата-аналары да қолдауға мұқтаж. Бұл балалардың бір ортада тиімді білім алуы үшін керек. Дамыған мемлекеттердің тәжірибесіне сүйенер болсақ, толыққанды инклюзивтік топтар мен сыныптарды ұйымдастыру қолдан келеді және солай болуы да тиіс. Ең бастысы – сол үшін тиімді жағдай жасау және осындай гуманитарлық идеяны іске асыруға барынша ат салысатын үлкендерге мотивация беру.

Бұл мәселе әсіресе физикалық ерекшелігі бар адамдарды әлеуметтендіруде өте маңызды. Себебі, мүгедек деп қабылдай отырып, біз адамның бойында өзін-өзі кемсіну сезімін оятамыз, сондай сөздер арқылы адам өзін шынымен де басқалардан кем сезінеді және өмірге деген құштарлығы кемиді. Мұнай адамдарға көптеген оқу орындары сен спорттық ұйымдардың есігі жабық. Біздің қоғамда бала кезімізден мүгедектерге деген көзқарас өзгеше.

Жоғарыда айтып өткендей бұл мәселені шешуде Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне инклюзивті білім беруді енгізу мәселесі маңызды рөл атқарады. Ол:

- мүмкіндігі шектеулі балалардың білім беру процесіне кірігуін;
- заманауи қоғамға мүгедек балалардың үйренісуін;
- мүгедектігі бар балалардың қоғамда өз орнын сенімді белгілей алуын;
- өз кемшіліктерін артықшылыққа айналдыра білуін;
- қоғамдағы мүгедектерге деген теріс көзқарастарды жоюды қамтамасыз етеді [1].

Инклюзивті білім беру идеологиясы кез-келген дискриминацияны жоққа шығарып, ерекше білім алу қажеттілігі бар оқушылар үшін ерекше жағдай жасалуын алға қояды. Бұл теория бойынша барлық балалар толыққанды білім ала алады, ал олардың ерекшеліктерін құрметтей білу керек. Мектептер баланы оның физикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық, тілдік немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан қабылдауы қажет және проблеманы шешу жолдарын іздестіруі керек.

Қоғам мен мемлекетке физикалық және ақыл-ес ауытқулары бар балалармен жұмыс істеуге тек жүрек қалауымен ғана емес, сондай-ақ профессионалды түрде жетік білімі бар педагогтар қажет. Өйткені, бұл мүлдем өзгеше методика мен сабақ жоспары, тіптен басқаша психология. Осы жаңа жүйемен дұрыс тиімді жұмыс атқара алатын кадрларды даярлау – өте үлкен мәселе болып тұр. Қазіргі кезде жоғары оқу орындарынан жылына мыңдаған дефектолог мамандар даярланып шығады. Ең үлкен оқу-методикалық орталық болып Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті саналады. Сонымен қатар, еліміз бойынша көптеген университеттерде дефектология кафедралары ашылуда. Олардың басты мақсаты, кадрларды даярлап, түзету педагогикасын практикада нәтижелі қолдануға үйрету. Себебі, қазіргі уақытта балалар да бұрынғыдай емес, әлем де өзгеруде, ештеңе бір орында тұрған жоқ, барлығы цифровизациялануда, түрлі байланыс түрлері пайда болуда.

Заманауи квалификациялық талаптарға сай тиімді қызмет атқара алатын педагогтарды даярлау жүйесінің болуы қоғамдағы экономикалық тұрақтылықтың бір шарты ретінде қарастырылады. Алайда, кәсіби даярлық жүйесі қазіргі инклюзивтік білім беруді ұйымдастыру талаптарына сай келе бермейді. Себебі, педагогтардың кәсіби біліктілігі мен қажетті білім алуында кемшіліктер жетіп артылады.

Педагогтарды инклюзия жағдайында жұмыс істеуге даярлау мен қайта даярлау тақырыбына келер болсақ, ең маңыздысы – даярлық мәселесі (моральдық, психологиялық, кәсіби және т.б.) десек болады

және ол түрлі психофизикалық даму дәрежесіндегі оқушылардың біріге оқуының технологиялары мен нақты методикаларын негіздеуді көздейді. Себебі инклюзия білім беру мекемесі іс-әрекетінің терең әлеуметтік аспектілерін қамтиды. Яғни, әр оқушының білім алу қажеттілігіне икемделген моральдік, материалдық және педагогикалық орта құру, топтық жұмыс атқару, ата-анамен жұмыс т.б. Осылайша, бұл процесс әр түрлі категориядағы балалармен жұмыс атқара алатын педагогтарды даярлау проблемасын тудырады [2].

Айтып өткендей, педагогикалық технологияларды жетік меңгерген кадрлардың жетіспеушілігі қазіргі таңда инклюзивтік білім берудің ең үлкен проблемаларының бірі болып табылады. Себебі, бұрын соңды сыныпта мүгедек баламен жұмыс істеп көрмеген, арнайы психология мен түзету педагогикасы саласында білім алмаған, мүгедектігі бар баланың қабылдау дәрежесіне хабары жоқ педагог инклюзивті сабақ өткізе алмайды. Осы қарама-қайшылықтарды ескерсек, инклюзивті білім беруді ұйымдастыру және жалпы оқу мекемелеріне ендіру мәселесі ұзаққа созылатындай болып көрінеді. Ең бастысы, өзін инклюзивті деп танытатын оқу мекемелері көбейіп, ондағы педагогтар бұл оқыту түрін нәтижелі жүзеге асыра алуы тиіс.

Біздің қоғамдағы тағы бір проблема – ол дискриминация, бөлектету, оқшаулану. Өкінішке орай, ерекше қажеттілігі бар балалар оқытушылар, ата-аналар тарапынан да қабылданбай жатады. Бұл – жан-жақты процесс болғандықтан, қоғам болып біріге жұмыс атқаруымыз керек. Сонда ғана мүмкіндігі шектеулі балаларды жабық интернаттарда емес, жалпыға ортақ білім беретін мекемелерде оқытуға, басқа балалармен араласуларына, өздерін қоғамның маңызды бір бөлшегі ретінде сезінулеріне жағдай жасай аламыз.

Осы мәселені шешудің алғышарты – Қазақстанда 2008 жылы қабылданған мүгедектер құқықтары Конвенциясында тілге тиек етілген инклюзивті білім беру идеясын жолға қою.

Әлемнің көптеген елдерінде бұрыннан ұйымдастырылып отырған инклюзивті білім беру – Қазақстанда енді алғашқы қадамдарын жасауда.

Қазіргі уақытта елімізде жергілікті бюджеттің қаржыландырылуымен 60-қа жуық психолого-медико-педагогикалық консультациялар жұмыс атқаруда. Нормативтерге сәйкес мұндай ұйымдардың саны 79 болуы керек. Аталмыш консультациялардың методикалық басқармасы Алматы қаласында орналасқан. Өткен жылдың есебі бойынша Қазақстанда мүгедектігі бар адам саны – 674200, оның 12,6 пайызын, яғни 84950-ін 18 жасқа дейінгі балалар құрайды екен. 2011-2020 жж. Қазақстан Республикасында білім беруді дамыту мемлекеттік бағдарламасына

сәйкес 2020 жылға дейін инклюзивті білім бере алатын мектептер санын 70 пайызға көбейту жоспарланып отыр. 2011 жылдан бастап Сорос Қазақстан Қорының қолдауымен «Инклюзивті білім беру: халықаралық тәжірибелер мен Қазақстанда ендіру жолдары» атты дөңгелек үстел өткізу бағдарламалары жүргізілуде. Сонымен қатар, қазіргі таңда Қазақстандағы инклюзивті білімді дамытуға қызығушылық танытқан адамдар үшін www.inclusion.kz сайтының негізінде интернет-жобалар жүзеге асырылуда [3].

Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым Министрлігі орта білім беру департаменті басшылығы халықаралық ұйымдардың Қазақстандағы инклюзивті білім беруді ендіру саясаты басқа орта Азиялық мемлекеттерге қарағанда әлдеқайда алға басқанын мойындайтынын жеткізді. Әлеуметтік сұрақ-жауаптар нәтижесі қарапайым халықтың 68 пайызы денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың басқа балалармен тең дәрежеде білім алуға құқылы екендігін мәлімдегенін көрсетті. Бірақ, жоғарыда атап өткендей, кадрлар жетіспеушілігі, ата-аналар мен балалардың мұндай балалармен тікелей қарым-қатынас құруға даяр болмауы, техникалық құралдар мен арнайы құрылғылардың жетіспеушілігі сияқты проблемалар алдымызда тұр.

Алайда, осы мәселелерді шешу үшін мемлекетіміздің тарапынан көптеген іс-шаралар атқарылуда.

Елімізде инклюзивті білім беру жүйесі күшейіп, жалпы білім беретін мекемелер мен педагогтар даярланса, мемлекетіміз үшін бұл үлкен жетістік болар еді. Себебі, инклюзивті білім беруді жалпы білім беретін мектептер бағдарламасына ендірудің мүгедектігі бар балалар үшін мынадай артықшылықтары бар:

- балалар шеттелуден, бөлектетуден құтылады;
- «дұрыс» мінез-құлық моделін көру арқылы балалар жаңа дағдыларға ие болады және өз дағдыларын қалай дұрыс қолдана білу керектігін үйренеді;
- балалар өз қатарластарымен тең дәрежеде қарым-қатынас құру арқылы жаңа коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады;
- балалар болашақта әлеуметтік өмірге дайын болуына қажетті шынайы өмірлік тәжірибе алады;
- мүгедектігі бар балалар басқа балалармен араласа отырып, өздеріне достар мен құрбы-құрдастар табады.

Жалпы алғанда, инклюзивті білімнің беру тек мүгедектігі бар балаларға емес, даму мүмкіндіктері қалыпты балалар үшін, қоғам үшін де артықшылығы бар. Мысалы:

- балалар өздеріне мүмкіндігі шектеулі адамдар туралы нақты түсінік қалыптастырады;

- өздеріне ұқсамайтын балалармен жақсы қарым-қатынас құру мүмкіндігі беріледі;

- балаларға альтруистік мінез-құлық қалыптастыру мен оны орынды қолдана білуді үйрену мүмкіндігі туады;

- мүмкіндігі шектеулі адамдардың өмірге деген махаббатын, олардың қиындықтарға қарсы тұра білуін, мақсаттарына жетуге деген құлшынысын, тұлғалық қасиеттерінің оң моделін көре алады.

- қоғамға инклюзивті білім берудің тиімділігі: бала мектепке дейін инклюзивті ортада болса, онда білім алса, ол арнайы мекемелер мен арнайы бағдарламалардың санының азаюын, нәтижесінде ресурстардың үнемделуін қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, мүмкіндігі шектеулі балалардың отбасы үшін және денсаулық мүмкіндіктері қалыпты балалар отбасы үшін бұл моральдік тұрғыда тиімді. Себебі, инклюзивті орта біріншісіне қалыпты дамудың, шеттелілмеудің, әлеуметтің бір бөлшегі болудың не екендігін ұғынуға мүмкіндік берсе, екіншісіне мүмкіндігі шектеулі баласы бар отбасылармен қарым-қатынас құруға, өздерінен өзгеше адамдарды жылы қабылдауға, олардың ерекшеліктерін бетке баспауға үйретеді.

Инклюзивті білім беруді енгізу мәселесі кейбір адамдардың күдігін де тудыруда. Олардың ойынша, мұндай білім беру түрі қарапайым балалардың білім алуына кедергі келтіреді және олардың білімінің төмендеуіне әкеліп соғады. Бірақ, кәсіби мамандар инклюзияның барлығының қажеттілігіне сай жоғары сапалы білім беруге мүмкіндігі бар екендігін алға тартуда.

Қорыта айтатын болсам, Қазақстан Республикасы білім беру жүйесіне инклюзивті білім беруді барлығына тең дәрежеде тиімді етіп ұйымдастыра алсақ, аталмыш процесстің қатысушыларының барлығына дерлік жоғары дәрежеде, сапалы білім алуға мүмкіндік туады деген сенімдемін.

ӘДЕБИЕТ

1 Кузгибекова Г.М., Кулешова Т.В. Инклюзивное образование: реальный опыт, проблемы, перспективы. Алматы, 2017. 31 б.

2 Сабельникова С.И. Развитие инклюзивного образования// Справочник руководителя образовательного учреждения. – 2009. - №1. – С.42-54

3 Интернет ресурс: <https://sputniknews.kz/society/20181011/7572125>. [қаралған күні 05.01.2019].

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: НЫНЕШНЕЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Когамбаева А., магистрант
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан
kogambayeva_akerke@mail.ru

Каждый человек имеет право на получение образования. А образование детей является основным и важным условием их социализации. Идеология инклюзивного образования предполагает исключение любой дискриминации и создание условий для учащихся с особыми образовательными потребностями. По этой теории все дети могут получить полноценные знания, а их особенности нужно уважать. Школы должны принимать ребенка независимо от его физических, интеллектуальных, социальных, эмоциональных, языковых или других отличий и искать пути решения проблемы. Сейчас в Казахстане ведутся работы по внедрению инклюзивного образования в образовательные учреждения. Но есть проблемы, которые требуют решения.

Учитывая вышесказанное, в статье рассказывается нынешнее состояние инклюзивного образования в Казахстане и его перспективы в будущем.

Ключевые слова: инклюзивное образование в Казахстане, инклюзивное образование, социальная адаптация, дети с ограниченными возможностями, профессиональная подготовка, подготовка учителя к инклюзивному образованию.

Статья поступила 19.02.2020

THE EFFECTIVENESS OF COGNITIVE TEACHING FOR THE FORMATION OF PROFESSIONALLY-ORIENTED COMPETENCIES OF STUDENTS

Zharylkasynova Zh. M., master,
KazUIRandWL named after Ablai khan,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: zhazira6162@mail.ru

The article is devoted to the development and formation of professionally-oriented competences of students, based on cognitive teaching, which provides for the formation of students' ability in specific professional, business, scientific fields and situations, taking into account the features of professional thinking. It also determines the need to develop new forms and methods of work, as well as the formation of professionally-oriented competencies of students, aimed at improving the efficiency of learning.

Keywords: cognitive training, competence, cognitive thinking, professionally-oriented competence, professionally-oriented approach, professional competence

УДК 811.111

ЭФФЕКТИВНОСТИ КОГНИТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО – ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ

Жарылкасынова Ж.М.,
магистрант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: zhazira6162@mail.ru

Статья посвящена развитию и формированию профессионально – ориентированной компетенций студентов, на основе когнитивного обучения, который предусматривает

формирование у студентов способности в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. А также, определяется необходимость разработки новых форм, методов работы, а также формирования профессионально – ориентированной компетенций студентов, направленной на повышение эффективности при усвоении знаний.

Ключевые слова: когнитивное обучение, компетентность, когнитивное мышление, профессионально-ориентированная компетенция, профессионально-ориентированный подход, профессиональная компетентность

Значительные изменения в сфере образования в связи с внедрением компетентностного подхода ставят на повестку дня формирование профессионально – ориентированной компетентности будущих специалистов в системе высшего педагогического образования.

С самого начала проблема развития когнитивных функций в средней и высшей школе решалась в рамках подхода, который условно можно назвать педагогическим. Готовность к начальной школе определяли по сформированности у дошкольников учебных навыков – читать, считать, писать, – а не по наличию способностей к овладению ими. Готовность к обучению в высшей школе определяли по имеющимся у абитуриента знаниям в размере средней школы (вступительные экзамены), которые также не всегда характеризовали уровень развития собственно когнитивных функций у будущего студента.

Диагностика неготовности к обучению породила соответствующий коррекционный подход. Вместо развития памяти, внимания, мышления претендент продолжал зубрить требуемый учебный материал. Впрочем данный подход в косвенной форме все равно способствует развитию познавательных функций. Таким образом, обучению можно рассматривать как своеобразный педагогический тренинг, развивающий когнитивные функции обучающегося [1].

Кроме того, мировые тенденции в сфере образования свидетельствуют о переходе от традиционного подхода, ориентированного на преподавателя, к студентоцентрированному подходу. Эта альтернативная модель фокусируется на компетенциях и результатах обучения, т.е. на том, что смогут делать студенты в конце модуля или программы. Компетентный специалист характеризуется сформированностью общекультурных и профессиональных компетенций.

Одной из важных тенденций образовательного процесса является формирование у студентов не только знаний, умений и навыков, но и творческого отношения к труду, навыков самообразования, общего интеллекта и когнитивных способностей.

Таким образом, основополагающая задача высшей школы –

подготовка компетентного выпускника, способного креативно мыслить, самостоятельно генерировать и воплощать новые идеи, способного добиваться эффективных результатов в своей профессиональной деятельности и реализации собственных профессиональных возможностей.

Цель образования должна быть направлена на формирования профессиональных и личных качеств будущих специалистов, определяющих не только профессиональные характеристики как специалиста, но и его социокультурные доминанты. Профессионально важные компетенции педагога выделяются из множества его качеств не только в связи с требованиями достижения высокой эффективности профессиональной деятельности, но и по такому критериальному признаку как социальная востребованность.

Компетентностный подход в образовательной деятельности требует нового стиля мышления в образовательном процессе, характеризующегося открытостью, гибкостью, осознанием внутренней многозначности, альтернативностью принимаемых решений. Главным для преподавателя становится не передача знаний, а стимулирование самостоятельной поисковой творческой деятельности студентов, запуск механизмов самообразования и самоорганизации. В преподавательской среде идет поиск и разработка педагогических технологий, позволяющих обеспечить указанный уровень образовательной деятельности [2].

Понятие «профессионально - ориентированная компетентность будущих специалистов» мы рассматриваем с позиций системного подхода и определяем его как интегративное качество личности, включающее совокупность компетенций в психолого-педагогической и предметно-технологической областях знаний, обеспечивающих готовность к осуществлению профессиональной деятельности.

Компетентностный подход с использованием когнитивных задачи во время занятий позволяет добиваться образовательных результатов таких как: эффективно работать с большим объемом информации в разных областях знаний; вырабатывать собственное мнение на основе ее анализа; выражать свои мысли ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим; решать проблемы; самостоятельно заниматься своим обучением; работать в группе и выстраивать конструктивные взаимоотношения с людьми [3].

Когнитивное обучение – это обучение, опирающееся на принципы сознательности и активности обучения и состоящее в развитии мыслительных способностей, интеллекта обучающихся. Как отмечают Э. Лоарер и М. Юто «теоретические основы когнитивного

обучения развиты слабо» [4]. Когнитивное обучение одни авторы связывают с использованием когнитивных методов обучения, другие – с формированием специальной системы обучения

Когнитивная образовательная технология является общепедагогической предметно независимой индивидуально ориентированной образовательной технологией, обеспечивающей понимание ребёнком окружающего мира путём формирования системы когнитивных схем, необходимых для успешной адаптации к жизни в современном информационном обществе. (М.Е. Бершадский).

Основной задачей когнитивной технологии является создание условий для понимания каждым студентам воспринимаемой информации.

Приоритетными целями этой технологии являются:

1. Когнитивное развитие учащихся (целью является развитие перечисленных ниже при описании модели учащегося когнитивных способностей на уровне не ниже статистической нормы);

2. Присвоение знаний и формирование способов деятельности в соответствии с требованиями стандарта обучения (технология индифферентна по отношению к содержанию, поэтому её легко настроить на любой стандарт);

3. Формирование информационной компетентности учащихся, под которой понимается совокупность умений использовать информацию, поступающую из различных источников, для рефлексивного контроля и адаптивного изменения собственного поведения. Она включает:

- способность воспринимать информацию, поступающую из различных источников;

- умение конспектировать (излагать собственные мысли в соответствии с нормами языка и правилами логики);

- умение аннотировать (осуществлять краткую структурированную запись содержания книг, статей, устных выступлений, теле, видео и других материалов с извлечением релевантной информации и её критическим анализом);

- умение осуществлять сбор информации по заданной проблеме;

- умение осуществлять сопоставление информации, полученной из различных источников, по заданным критериям;

- умение формулировать критерии для сопоставления информации, поступающей из разных источников;

- умение обнаруживать проблемы и противоречия в воспринимаемой информации;

- умение использовать технические средства получения информации;

- умение использовать программные средства получения информации;
- умение планировать и проводить наблюдение для сбора информации;
- умение планировать и проводить эксперимент для получения информации и проверки гипотез;
- устойчивую познавательную мотивацию;
- умение различать аффективные и когнитивные компоненты информации.

4. Формирование критического мышления:

- умение проводить различия между фактическими сведениями и оценочными суждениями;
- умение проводить различия между фактами и предположениями;
- умение выделять логические виды связи;
- умение выделять специфические предметные виды связей;
- умение обнаруживать фактические и логические ошибки в рассуждениях;
- умение отличать существенные доводы от не относящихся к делу;
- умение разграничивать обоснованные и необоснованные оценки;
- умение формулировать обоснованные заключения на основе полученной информации;
- умение выделять предпосылки, обосновывающие справедливость выводов.

Достижение большинства из перечисленных выше целей можно диагностировать с помощью существующих нормативно и критериально ориентированных тестов, что является обязательным свойством технологии [5].

Кроме возрастания объема и глубины профессиональных знаний современному специалисту необходимо иметь нестандартное мышление, владеть коммуникативными умениями, осуществлять творческий подход к решению возникающих перед ним задач, используя при этом широкий синтез междисциплинарного знания.

Кроме того, задачи подготовки будущих специалистов наряду с названными ранее должны включать формирование социокультурной доминанты, а именно навыки социального взаимодействия на основе общечеловеческих и культурных ценностей; саморазвития и самосовершенствования, принятия научно обоснованных и социально-ответственных решений на основе гуманистического осмысления социальных, психологических, этических проблем [6]. Только в этом случае выпускники смогут корректно разрешать конфликтные

ситуации, создать благоприятную атмосферу, сделать процесс обучения выпускникам интересным, а значит эффективным. Вот почему следует расширить задачи подготовки будущих специалистов и рассматривать его не только как субъект профессиональной деятельности, но и как субъект культуры.

В статье «Инновационные перспективы обучения и преподавания в сфере высшего образования в XXI в.» Эрик де Кортте характеризует современное общество как «обучающееся общество», основной задачей образования он считает развитие «адаптивной компетенции т. е. способности осознанно и гибко применять полученные знания и навыки в различных контекстах» [7]. С целью формирования адаптивной компетенции, процесс обучения, по мнению автора, должен «представлять собой конструктивный, саморегулируемый, конкретный и совместный (КСКС) процесс формирования знаний и навыков». Для развития адаптивной компетенции, важны структурированные и гибко используемые знания в предметной области, эвристические методы, которые «значительно повышают вероятность нахождения правильного решения за счет систематического подхода к задаче, метазнания (представления о собственной когнитивной деятельности), умение управлять собственными когнитивными процессами (когнитивное саморегулирование).

Современный этап в развитии цивилизации характеризуется не только лавинообразным нарастанием объема информации, но и стремлением ускорить процессы информационного обмена. Обладание информацией является необходимым условием для выбора адекватного актуального поведения и успешного прогнозирования будущих событий, что делает человека более успешным и создает у него чувство защищенности.

В настоящее время ведущая роль информации в жизни каждого индивида и общества в целом является неоспоримым фактом, заставившим экспертов Совета Европы придти к следующему заключению: «Особенностью современного этапа развития образования в мире является ведущая роль умственной деятельности, переход к когнитивному обществу, эндогенным процессам, предопределяющим новые открытия и их использование в различных областях человеческой деятельности как в области здравоохранения и защиты окружающей среды, так и производства товаров и услуг». Отсюда следует, что ведущей целью современного образования должно стать формирование информационной компетентности учащихся.

Для современной молодежи ситуация осложняется тем, что,

учитывая скорость, концентрацию и качество инноваций относительно средней продолжительности жизни человека в развитых странах, требованием времени становится непрерывное образование (lifelong learning). Более того, наличие высококвалифицированных кадров является важнейшим условием успешного развития инновационно-ориентированной экономики, причем постоянное углубление знаний и повышение квалификации не только создают фундамент благосостояния населения, но и сами по себе являются важными гуманитарными целями.

Компетентностный подход выдвигает на первое место не информированность студента, а умения разрешать проблемы, поэтому технологии для формирования профессиональной компетентности должны носить практико-ориентированный характер и в результате сформировать способность обучаемого к действию, решению профессиональных задач. Обобщая вышесказанное, следует отметить, что учет данных аспектов повысит эффективность учебного процесса и будет способствовать успешному формированию профессионально – ориентированной компетенции студентов вуза.

Необходимо еще раз сделать ударение на главной особенности компетентности как педагогического явления, а именно: компетентность – это не специфические предметные умения и навыки, даже не абстрактные умственные действия или логические операции, а конкретные, жизненные, необходимые человеку любой профессии, возраста, родственного состояния.

ЛИТЕРАТУРА

1.Присмотрова О.С. Модель формирования профессионально ориентированной иноязычной коммуникативной компетенции магистрантов по направлению обучения «фундаментальная информатика и информационные технологии». Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 6. – С. 18-21

2.Гончарук Н.П., Гатинская В.П., Хромова Е.И. Таксономия развивающих заданий как ключевой компонент интеллектуально развивающих технологий при обучении иностранному языку // Вестник Казанского технологического университета. - 2013. - №24. - С. 281-287.

3.Левачев П.А. Особенности мышления и научного познания в современном мироустройстве //Интеграция образования. - 2005. - №1-2. - С. 84-89.

4.Кузнецова Ю.В., Камнева О.А. Когнитивное обучение в контексте развития взаимодействия субъектов образовательного процесса. Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). - 2016. - №3-2(59). – с.27-31

5.Де Кортэ Э. Инновационные перспективы обучения и преподавания в сфере высшего образования в XXI в. //Вопросы образования. - 2014. - № 3. - С. 8-29.

6.Беляев Г.Ю. Проблемы формирования профессионально-ориентированной компетентности студентов педагогических вузов в сфере воспитания. АНИ: педагогика и психология. - 2017. - Т. 6. № 2(19). - С.13-16

7.Е. Я. Климкович. Иноязычная профессионально-ориентированная коммуника-

тивная компетенция как неотъемлемая часть профессиональной компетентности будущих специалистов в области информационных технологий. Вестник СибАДИ, выпуск 2 (24), - 2012. - Раздел VI. - С.141-144

СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ-БАҒДАРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮШІН КОГНИТИВТІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жарылқасынова Ж.М.

магистрант, Абылай хан атындағы ХҚжәнеӨТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: zhazira6162@mail.ru

Мақала когнитивті оқыту негізінде студенттердің кәсіби – бағдарлы құзыреттілігін дамыту мен қалыптастыруға арналған, яғни студенттердің кәсіби ойлау ерекшеліктерін ескере отырып, нақты кәсіби, іскерлік, ғылыми салаларда және жағдайларда қабілетін қалыптастыруды көздейді. Сонымен қатар, жаңа формаларды, әдістерді, сондай – ақ білімді меңгеру кезінде тиімділікті арттыруға бағытталған студенттердің кәсіби-бағытталған құзыреттілігін қалыптастыру қажеттілігі анықталады.

Тірек сөздер: когнитивті оқыту, құзыреттілік, когнитивті ойлау, кәсіби-бағытталған құзыреттілік, кәсіби-бағытталған тәсіл, кәсіби құзыреттілік.

Статья поступила 26.02.2020

TO THE QUESTION OF FORMING PROFESSIONAL-ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS OF IT SPECIALTIES

Rabatova N.K., master student

KazUIRandWL named after Ablai khan
Almaty, Kazakhstan, e-mail: rabatova_1997@mail.ru

The article is devoted to the development and formation of professional competence of students of IT specialties on the basis of a professionally-oriented approach to teaching foreign languages, which forms students' ability to communicate in specific professional, business, scientific fields and situations, taking into account the characteristics of professional thinking. In the article, a competency model of a university graduate is presented, including a classification of key competencies, the formation of which characterizes the effectiveness of training at a university. An algorithm for developing the content of teaching a foreign language is presented, the choice of didactic tools is substantiated, the organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competencies of IT students in the process of teaching a foreign language are indicated.

Keywords: professionally-oriented approach, IT students, foreign language, foreign language professionally-oriented competence.

УДК 370.153

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ИТ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Рабатова Н.К., магистрант
КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Алматы, Казахстан, e-mail: rabatova_1997@mail.ru

Статья посвящена развитию и формированию профессиональной компетентности студентов ИТ-специальностей на основе профессионально-ориентированного подхода к обучению иностранным языкам, который предусматривает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. Представлена компетентностная модель выпускника вуза, включающая классификацию ключевых компетенций, сформированность которых характеризует результативность обучения в вузе. Представлен алгоритм разработки содержания обучения иностранному языку, обоснован выбор дидактического инструментария, обозначены организационно-педагогические условия формирования профессиональных компетенций ИТ-студентов в процессе обучения иностранному языку.

Ключевые слова: профессионально-ориентированный подход, ИТ студенты, иностранный язык, иноязычная профессионально-ориентированная компетенция.

Изменения, произошедшие в мире, обусловили необходимость перемен и в сфере образования, которое стало одним из ведущих факторов конкурентоспособности государства на международной арене. Вхождение Казахстана в Болонский процесс создает предпосылки для получения образования и работы за рубежом, для обмена студентами и роста профессиональной мобильности специалистов.

Условием осуществления успешной профессиональной деятельности, соответствия мировым стандартам и конкурентоспособности становится необходимость по-новому взглянуть на процесс обучения иностранному языку. Появилось основание говорить не только о тех компетенциях, которые были присущи специалисту и составляли основу его профессионального мастерства, но и о совершенно новых, которыми еще следует овладеть, их содержание еще не полностью определено, но именно они будут характеризовать образ человека будущего. В контексте этого приоритетным направлением в обновлении образования на неязыковых факультетах в настоящее время считается профессионально-ориентированный подход к обучению иностранному языку. Он предусматривает формирование у обучающихся способности иноязычного общения в устной и письменной форме для осуществления профессионального общения и дальнейшей деятельности по изучению

зарубежного опыта в профилирующей области [5].

Теоретические разработки по вопросам высшего профессионального образования имеются в исследованиях И.А. Зимней, А.А. Вербицкого, И.Д. Лушниковой, П.И. Образцова и О.И. Ивановой и др. В них отражены теоретико-методологические, психолого-педагогические и организационно-содержательные основы профессионального образования. Отдельные аспекты проблемы формирования профессионально-ориентированной иноязычной коммуникативной компетенции (ИКК) нашли отражение в исследованиях А.Г. Измайловой, М.А. Хусаиновой, Е.Н. Ачкасовой, Т.В. Емельяновой, Е.П. Шишмолиной, И.Г. Бакановой, Е.А. Шатурной и др. [1].

Профессионально-ориентированная иноязычная компетенция		
Структурные компоненты		
когнитивно-ориентированный	деятельностно-ориентированный	личностно-ориентированный
Компетенции (общекультурные, профессиональные, общелингвистические)		

На основании предложенного определения и конкретизации видов профессиональной деятельности бакалавра направления «информационные технологии» структуру его профессионально-ориентированной иноязычной компетенции можно представить как совокупность взаимосвязанных компонентов: когнитивно-ориентированного, деятельностно-ориентированного и личностно-ориентированного, содержание которых отражает единство языковых знаний, умений, навыков, опыта деятельности и личностных качеств обучающихся [6].

Профессиональная область IT-студентов в значительной мере отличается от других инженерных областей тем, что иностранный язык здесь является истинным инструментом профессионального общения. В качестве доказательства приведем следующие факторы:

- работа с нелокализованными программными продуктами;
- изучение стандартов ISO в области цифровых информационных технологий, мобильной связи, мультимедийных средств, сетевых и проводных технологий, коммуникаций наряду с промышленными;
- необходимость чтения специальной литературы в оригинале;
- необходимость изучения терминологического аппарата;

– возможность с помощью Интернета работать free-lance (сотрудничество на договорной основе сразу рядом компаний из разных стран);

– участие в сообществах разработчиков программных продуктов;

– возможность получения международных квалификационных сертификатов, например, Microsoft Softline Academy.

Следовательно, для успешной реализации обозначенных производственных и личностных потребностей необходимо, чтобы содержание обучения, в том числе и иностранному языку, включало универсальную подготовку студентов, которая бы являлась теоретико-практической базой для успешного выполнения таких видов профессиональной деятельности в дальнейшей производственной практике [7].

Для этого определим перечень способностей (умений), овладение которыми характеризует готовность студентов осуществлять профессиональную деятельность. Примем за основу приведенные выше факторы, указывающие на актуальность изучения иностранного языка для студентов IT-направлений подготовки, и отобразим искомую взаимосвязь потребностей производственной отрасли (виды профессиональной деятельности) и способностей, необходимых специалистам для успешной реализации их профессиональной деятельности [2].

Потребности отрасли	Необходимые способности
Работа с нелокализованными программными продуктами	Способность самостоятельно приобретать с помощью информационных технологий новые профессиональные знания и умения; способность учитывать современные тенденции развития науки и техники в своей профессиональной деятельности
Изучение стандартов ISO в области цифровых и информационных технологий, мобильной связи, сетевых технологий, коммуникаций наряду с промышленными	
Чтение специальной литературы в оригинале	Способность осуществлять сбор и анализ научно-технической информации, обобщать отечественный и зарубежный опыт в профессиональной области, проводить анализ патентной литературы; способность пользоваться казахским/русским и иностранными языками как средством делового и профессионального общения
Изучение терминологического аппарата; возможность с помощью Интернета работать free-lance (сотрудничество на договорной основе сразу с рядом компаний из разных стран)	

Участие в сообществах разработчиков программных продуктов	Способность эффективно работать индивидуально и в качестве членакоманды, в том числе над междисциплинарными проектами
Получение международных квалификационных сертификатов	Способность и готовность специалиста к самостоятельному обучению освоению новых знаний и умений, непрерывному профессиональному росту и самосовершенствованию на протяжении всего периода профессиональной деятельности

Следовательно, потребность определяет перечень способностей, необходимых специалистам. В свою очередь способности определяют критерии формирования компетенций, которые соответствуют критериям оценки предполагаемого результата деятельности. Для получения целостной картины рассмотрим содержательную и методическую составляющую обучения иностранному языку, т.е. чему обучается студент, на основе чего и за счет чего, с помощью каких методов и форм обучения возможно формирование обозначенных выше способностей будущих специалистов [3].

Формированию обозначенных способностей (см.табл. 2) могли бы способствовать квазипрофессиональные виды учебных заданий, подразумевающие моделирование ситуаций реального профессионального общения. К таким заданиям относятся:

- 1) проектные работы (групповые или индивидуальные);
- 2) анализ кейсов (casestudy), что подразумевает самостоятельный поиск решения или анализ проблемной ситуации профессиональной направленности;
- 3) написание статей, отчетов, обзоров по теме исследования;
- 4) ведение деловой (академической) переписки с «коллегами»;
- 5) поиск информации и разработка презентации позаданному формату мероприятия (семинар, конференция, круглый стол, выполнение текущих отчетов по проектам и другим видам работ); презентация результатов исследовательской работы или исследовательского поиска;
- 6) тестовые задания к аутентичным материалам (печатные тексты, аудио- и видеоматериалы, образцы деловой переписки и пр.).

–Рассмотрим примеры и представим характеристику некоторых из предложенных выше учебных заданий и видов учебной

деятельности. **Метод проектов** идеально соответствует модели практико-ориентированного обучения и способствует формированию общекультурных и профессиональных компетенций студентов [5] формирование личностных качеств каждого студента и развитие его творческих способностей в процессе обучения;

–развитие способности к сотрудничеству в рамках совместной деятельности (работа в малых группах);

–обучение иностранному языку как средству межкультурного профессионального взаимодействия.

Анализируя возможности использования проектной работы для повышения качества подготовки студентов IT специальностей, можно выделить следующие задачи обучения, реализуемые на ее основе:

–приобретение опыта исследовательской работы;

–формирование компетенций, связанных со способностью планирования, организации собственных действий в работе над заданиями проекта, умением критически анализировать ситуацию, принимать ответственность, выполнять работу самостоятельно;

–формирование профессиональных компетенций за счет приобретения новой специальной информации и дополнительных квалификационных умений.

–Подготовка к устной профессионально ориентированной коммуникации может быть реализована при помощи **метода ситуативного обучения**, или **кейс-метода**, отличительной особенностью которого является создание проблемной ситуации на основе фактов, заимствованных из реальной жизни[предназначен для получения дополнительных знаний в области профессиональной деятельности;

–акцент обучения делается не на овладение готовым знанием, а на его выработку в процессе коллективного сотрудничества / обсуждения;

–формирует не только знания, но и профессиональные умения и навыки, которые определяют способность и готовность студентов осуществлять профессиональную деятельность.

Под кейсом подразумевается модель конкретной ситуации, содержащая проблему профессионального характера, которая имела место в действительности. Решение данной проблемы предполагает вариативность мнений, генерируемых студентами в процессе обсуждения-дискуссии. Роль преподавателя при этом заключается в управлении дискуссией при помощи наводящих вопросов, фиксации ответов, предложенных студентами, и их оценивание [4].

Разработка эффективного кейса должна основываться на следующих принципах:

- содержание материала отражает цели обучения и его специфику;
- адекватный уровень трудности и требований, предъявляемых к специальным и лингвистическим знаниям;
- актуальность содержания; отображение типичных ситуаций профессионального общения;
- развитие аналитического мышления, которое способствует инициированию дискуссии;
- многоальтернативность решений проблемы;
- принципиальное отсутствие единственно верного решения.

Что касается жанрового представления кейсов, то они могут быть сюжетными и бессюжетными. Сюжетные кейсы обычно содержат рассказ о произошедших событиях, включают действия лиц и организаций. Бессюжетные кейсы, как правило, прячут сюжет, потому что четкое изложение его в значительной степени раскрывает решение. Внешне они представляют собой совокупность статистических материалов, расчетов, выкладок, которые должны помочь диагностике ситуации, восстановлению сюжета. По объему кейсы могут быть представлены в различной форме – от нескольких предложений на одной странице до значительно большего объема. Однако следует иметь в виду, что большие кейсы вызывают у студентов некоторые затруднения по сравнению с малыми, особенно при обращении к данной технологии впервые [8].

1) В условиях языкового обучения целесообразно использовать мини-кейсы, содержащие одну проблемную ситуацию [выбрать один интернет-сайт и провести критический анализ на предмет содержания, организации, стиля изложения, дизайна];

2) изложить выводы в письменной форме в виде служебной записки (мемо) своему директору / преподавателю;

3) продемонстрировать свои выводы в виде презентации и обсудить на аудиторном занятии с одноклассниками и преподавателем.

1) Таким образом, метод ситуационного обучения может рассматриваться как инструмент, позволяющий применить теоретические знания к решению практических задач. Другими словами, профессиональные знания студентов выступают как основа содержания, а иностранный язык – как средство его выражения, что соответствует модели профессиональной деятельности [разработка содержания обучения строится на интеграции общеобразовательных, общепрофессиональных и специальных дисциплин];

2) содержание ориентировано на результативность обучения, выраженную в сформированности общекультурных и профессиональных компетенций студентов;

3) при реализации обучения используется дидактический инструментарий, включающий традиционные методы и средства обучения и инновационные, в том числе и средства информационных технологий;

4) обеспечивается вариативность выбора образовательных технологий, основанных на интерактивности и гибкости, индивидуализации и дифференциации процесса обучения;

5) все учебные задания носят квазипрофессиональный характер и разрабатываются с учетом межпредметных связей [9].

Соблюдение обозначенных условий, по мнению авторов, будет способствовать повышению мотивации студентов. В этом случае студенты испытывают личную заинтересованность в результатах работы и качестве получаемых знаний, а знания не выступают как бесконтекстные, т.е. вне контекста специализации, а, напротив, имеют узкую профессиональную направленность, что может способствовать повышению качества обучения в целом.

ЛИТЕРАТУРА

1 Зимняя И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека // Высшее образование сегодня. - 2005. - № 11. – С. 14-20

2 Ростовцева В. М. Компетентность и компетенции: герменевтический аспект в контексте диверсификации современного образования. – Томск, Издательство ТПУ совместно с издательством ИЧА «Кит», 2009. – С. 261.

3 Емельянова Т.В. Формирование профессионально-направленной иноязычной компетенции студентов неязыкового вуза: Английский язык, специальность «Связи с общественностью. Журналистика» : дис. ... канд. пед. наук. - М., 2006. – С. 170

4 Образцов П.И., Иванова О.Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов. - Орёл : ОГУ, 2005. – С. 114

5 Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. - 2000. - № 2, 3. – С. 16.

6 Долгорукова А.Н. Метод кейс-стади как современная технология профессионально ориентированного обучения URL:<http://www.vshu.ru/lections> [дата обращения: 21.01.2020].

7 Шишмолина Е.П. Обучение профессионально-ориентированному иноязычному общению студентов неязыковых специальностей гуманитарного профиля : автореф. дис. ... канд. пед. наук. - СПб., 2007. – С. 20

8 Артамонова Е. П. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности у будущих учителей иностранного языка на основе социокультурного подхода: автореф. дис. канд. пед. наук. – Магнитогорск, 2007. – С. 18

9 Игнатъева Е. П. Особенности преподавания иностранного языка в неязыковом вузе // Новые возможности общения: достижения лингвистики, переводоведения и технологии преподавания языков: материалы Междунар. Науч. практ. конф. Иркутск: Изд-во ИрГТУ, 2011. – С. 252

ІТ МАМАНДЫҚТАРЫ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ШЕТ ТІЛДІ КӘСІБИ-БАҒДАРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕ

Рабатова Н.К., магистрант
КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Алматы, Қазақстан, e-mail: rabatova_1997@mail.ru

Мақала студенттердің кәсіби ойлаудың ерекшеліктерін ескере отырып, нақты кәсіптік, іскерлік, ғылыми салалардағы және жағдаяттарда сөйлесу қабілетін қалыптастыруды қамтамасыз ететін, шет тілдерін оқытудағы кәсіби бағдарлау негізінде ІТ мамандықтары студенттерінің кәсіби құзіреттілігін дамыту мен қалыптастыруға арналған. Университет түлегінің құзіреттілік моделі ұсынылған, оның қалыптасуы университеттегі оқудың тиімділігін сипаттайтын негізгі құзіреттіліктердің классификациясын қамтиды. Шеттілін оқытудың мазмұнын әзірлеу алгоритмі ұсынылды, дидактикалық құралдарды таңдау негізделді, шеттілін оқыту процесінде ІТ студенттерінің кәсіби құзіреттіліктерін қалыптастырудың ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары көрсетілген.

Тірек сөздер: кәсіби-бағытталған тәсіл, ІТ студенттер, шет тілі, кәсіби-бағытталған шет тілі.

Статья поступила 24.02.2020

UDC 378.09:81

THE ROLE OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS

Serikova N.S., master student
KazUIR&WL named after Ablai Khan
Almaty, Kazakhstan, e-mail: 123-n00@mail.ru

The article discusses the importance and necessity of the role of intercultural-communicative competence in the formation of intercultural-communicative skills. This article presents the special role of language in the formation of intercultural competence and the concept of intercultural communicative competence of many scientists. The purpose of this article is to provide an opportunity to transfer intercultural communication skills through language through the analysis of scientific and pedagogical literature.

Keywords: intercultural communication, communicative competence, competence, skill, role of competence

The last five decades have witnessed global changes in the study and teaching of foreign languages. Empirical studies from areas such as linguistics, psycholinguistics, cognitive psychology, communication theory and sociolinguistics have described the complex nature of language acquisition in the best possible way, and it has become clear that linguistic, psycholinguistic

and sociocultural factors play a key role in this process. In the context of the modern multilingual multicultural community, when the world is gradually becoming a "world village (a community in which long distances have been reduced through the use of electronic and transport means of communication)", the teaching of the subject "Foreign language" is undergoing a decisive change. Language training in the system of higher professional education should aim not just to acquire knowledge, skills and abilities, but also to contribute to the formation of students' ability to use a foreign language as a tool of communication in further professional activities, not only in the dialogue of cultures, but also as a means of professional scientific and technical communication. Language acquisition plays an important role in the formation of intercultural competence. Language in the variety of its functions, it is, first of all, the main transmission of various information. In addition, the language is the guardian of the national culture, so a foreign language should be taught not only as a way of expressing one's opinion, view, but also as a source of information about the culture of the people. Language is a universal tool that allows you to accept and understand the spiritual values, customs and traditions of other peoples, cultures, mental techniques, and lifestyle [1].

Communication-assumes achievement of social unity at preservation of personal qualities of the persons entering into the relations. The field of study of linguistic communicative qualities of speech is called the doctrine of the culture of speech. Its subject is a language structure from the point of view of its communicative impact of the speech (word-formation). Relationships are a special form of human interaction with other members of society. There are verbal, nonverbal forms of communication. They perform communication, integrative, preceptive functions. Communicative competence of the teacher is expressed in the integrity of the language norms; professional, educational, skills, business qualities; socio-cultural, national and world cultural characteristics, restraint in society, compliance with language etiquette. In recent years, this type of education is accompanied by the terms "rhetorical knowledge", "culture of speech". Communicative competence was first mentioned by Naum Chomsky in 1965 [2]. In his works he draws a line between "grammatical competence" and "practical implementation of language laws". He defines the former as the linguistic knowledge of an idealized native speaker, the biological functioning of the brain that allows a person to create an endless series of grammatically correct statements that make up a language. The second is the actual use of language in specific situations. The concept of communicative competence continues to develop the American linguist D. Hymes, who argued that for speech communication it is not enough just to have linguistic knowledge or to know grammatical rules. It also requires knowledge of "cultural and socially

significant circumstances” [4].

D. Hymes was one of the first among anthropologists and ethnographers to point out that N. Chomsky’s linguistic competence lacks the most important thing—the ability to produce and perceive a statement corresponding to the social context in which they were used, because N. Chomsky’s linguistic knowledge is separated from the socio-cultural characteristics of speech. According to D. Hymes, the competence inherent in all adult native speakers should include the ability to operate with different linguistic situations and different uses of language in context. This will require a much larger range of possessions than those used by N. Chomsky. D. Hymes introduces a broader concept of “communicative competence”, which includes both the linguistic component (implicit and explicit knowledge of grammatical rules) and the sociolinguistic component of the use of language in a context that also involves a sociocultural component. Moreover, D. Hymes considered communicative competence as an integrative education, which includes various components. The learner «...acquires knowledge of the utterance not only from the point of view of grammar, but also from the point of view of the appropriateness of the utterance. He must know when to speak and when not, what to say, with whom, where, and in what manner. In short, he becomes able to master the whole repertoire of speech acts, take part in speech situations and assess the communicative competence of others...» [4].

Intercultural competence personal qualities knowledge about culture, qualifications communicative skills the formation of intercultural competence in the educational process of a foreign language is a necessary component of the training of a future specialist of any profile. Our country is gradually entering the world space, and this determines the need for new approaches in teaching a foreign language in all universities, as a foreign language is an instrument of future professional activity of students. We must admit that last year contacts with foreign partners took place sporadically and through an interpreter, and now this is one of the realities of life and relations are “alive” [5]. As a result, while increasing the level of “foreign literacy” of members of modern society, there was a contradiction between an insufficiently effective system of teaching foreign languages, which does not provide a rapid growth of demand and a clear positive result [6].

In modern conditions, the purpose of studying foreign languages is not only the formation of specific skills, but also the preparation of the future specialist for an effective, productive and informed dialogue with representatives of other cultures. The criterion for the effectiveness of real and real relationships is to achieve mutually beneficial results. The analysis of the conducted research shows that the appearance of the works of the English scientist M. Bayram

contributed to giving the concept of "intercultural communicative competence" to science. Intercultural qualification according to the scientific concept of Bayram is an integral part of intercultural communicative competence, including sociolinguistic, linguistic competence and discourse [7]. "Intercultural communicative competence - a set of intercultural knowledge, skills and abilities used in practice for the implementation of productive interaction with representatives of other cultures and personality qualities necessary for their implementation." The analysis of scientific and pedagogical literature allows formulating intercultural communicative competence as ability to communicate by means of language, i.e. ability of other participants of communication in the course of interaction to exchange opinions and to exchange opinions in various situations. Formulating the above definitions of intercultural competence, we can define intercultural communicative competence, based on the definition given by scientists E. V. Kolyanikova and A. T. Chaklikova: "intercultural communication competence is a formulated, full-fledged and communicative competence that can enter the intercultural communication with another cultural representative." As part of the study, we systematized the definitions in scientific research and teaching AIDS of domestic and foreign scientists on the concepts of "intercultural communication", "communicative competence", "intercultural competence". – the ability to build cross-cultural relations of the individual on the basis of knowledge, communication and business communication, to determine behavior in various ethnic varieties, the ability of a person to perceive the cultural, historical and social experience of different countries and peoples, to master motor movements and gesture relations." Thus, formulating the above studies, we have seen that the emergence of the concept of intercultural competence in the field of pedagogy and psychology began in the mid-twentieth century that it took place in the views of world-class scientists and today in every human society comes to intercultural competence. Absence of scientifically-grounded fundamental research works from the point of view of formation of intercultural communicative competence of future teachers there is a need to comprehensively study the chosen problem, to reveal its contents, features of psychological and pedagogical aspects from the point of view of means of communication.

Recent theoretical and empirical studies of communicative competence are mainly based on three different models created at different times and reflecting their current understanding of the structure and structural components of communicative competence: the model of Kanale and Svein (1980), the model of Bachmann and Palmer (1995) and the description of the components of communicative language competence of the pan-European system of language testing, proposed by the Council of Europe in 2001. Each

of them in its own way reflects the structure, components and dynamics of the communication process. The model of intercultural communicative competence proposed in this study is based on these three models, but reflects the theoretical background of the study and predicts the empirical results of experimental teaching of foreign languages based on these assumptions. All components of this model are described in detail and in detail earlier. More than 30 years ago, M. Canale made a very valuable remark, in our opinion, relevant now: “the Modern disorder in the field of communicative language pedagogy (in conceptualization, research and practical application of the results of these studies) is the result of the inability of researchers to develop a single theoretical model of the communicative process, adequate to the goals of education” [8]. I would like to believe that the model below brings theoretical research closer to its practical application in the field of teaching foreign languages.

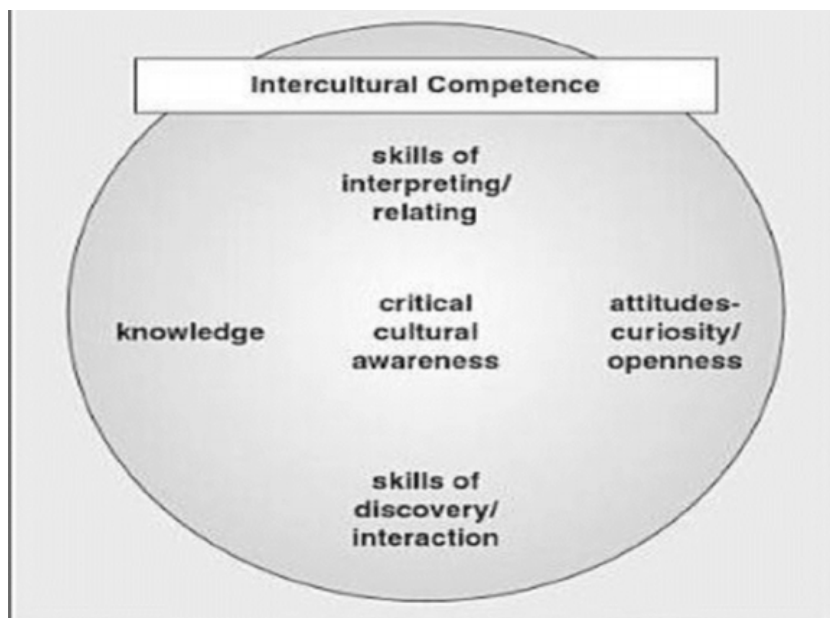

Figure 1. Model of intercultural communicative competence.

In conclusion, I can say that the modeling method allows not only showing the structure of communicative competence, but also performs the function of visualization of objective communicative reality and is focused on the management of this reality. Simplified schematized representation of communicative competence, simplified reflection of the real communicative process are necessary as a tool for studying and managing the real communicative space, as a means of designing the learning process and predicting the progress and results of this learning. However, the issue of foreign language teaching

and intercultural communication also feels the clarity of a close relationship between them-it is not necessary to discuss this issue widely. Each lesson for learning a foreign language is a dialogue of cultures, an experience of intercultural communication. Since each vocabulary of a foreign language reflects a foreign world and manifests a foreign culture: the lexical meaning of each word in the national consciousness (if a foreign word was used) reflects the concept-the concept. Therefore, language acquisition plays an important role in the formation of intercultural competence. Language in the variety of its functions, it is, first of all, the main transmission of various information. In addition, the language is the guardian of the national culture, so a foreign language should be taught not only as a way of expressing one's opinion, view, but also as a source of information about the culture of the people. Language is a universal tool that allows you to accept and understand the spiritual values, customs and traditions of other peoples, cultures, mental techniques, and lifestyle.

REFERENCES

1. Касымова Г.М. Формирование коммуникативной компетентности будущих переводчиков в условиях многоаспектной деятельности: дисс. ... док. пед. наук – Алматы, 2009. – 293 б.
2. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax- Cambridge; Mass: MIT Press, 1965.- 122 p.
3. Hymes D. On Communicative Competence // Sociolinguistics / eds. by J.B. Pride and J. Holmes. Harmondsworth - Penguin, 1972.- 269-293 p.
4. Hymes D.H. Two types of linguistic relativity // Bright W. Sociolinguistics. Hague - Mouton, 1966. 114-158 p.
5. Чакликова А.Т. Научно-теоретические основы формирования межкультурно-коммуникативной компетенции в условиях информатизации иноязычного образования: дисс. ... док. пед. наук. – Алматы, 2009. – 267 б.
6. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: дисс. ... док. пед. наук – Караганда, 2009. – 249 б.
7. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon - MultilingualMatters, 1997. – 250 p.
8. Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy. In Language and Communication. - Longman, 1983. - 2-27 p.

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ШЕБЕРЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ БІЛІКТІҢ РӨЛІ.

Серикова Н.С., магистрант
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: 123-n00@mail.ru

Мақалада мәдениетаралық қарым-қатынас шеберлігін қалыптастыруда мәдениетаралық коммуникативті білік рөлінің маңыздылығы мен қажеттілігі талқыланады. Бұл мақала мәдениетаралық біліктілікті қалыптастыруда тілдің өзіндік

атқаратын рөлі мен көптеген ғалымдардың мәдениетаралық коммуникативті білік туралы келтірілген тұжырымдамалары туралы айтылады. Осы мақаланың мақсаты – ғылыми-педагогикалық әдебиеттерге талдаулар жүргізе отырып, мәдениетаралық коммуникативтік біліктілікті тілдің көмегімен қарым-қатынас жасай алу қабілетін ашып көрсету болып табылады.

Тірек сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, коммуникативті білік, білік, шеберлік, біліктің рөлі.

РОЛЬ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ МАСТЕРСТВА МЕЖКУЛЬТУРНОГО ОБЩЕНИЯ

Серікова Н.С., магистрант
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
Алматы, Казахстан, e-mail: 123-n00@mail.ru

В статье обсуждается важность и необходимость роли межкультурно-коммуникативной компетентности в формировании межкультурно-коммуникативных навыков. В данной статье представлена особая роль языка в формировании межкультурной компетенции и концепции многих ученых о межкультурно коммуникативной компетентности. Целью данной статьи является предоставление возможности передавать межкультурные коммуникативные навыки через язык посредством анализа научной и педагогической литературы.

Ключевые слова: межкультурное общение, коммуникативная компетентность, компетентность, мастерство, роль компетенции.

Статья поступила 24.02.2020

UDC 378.091

THE ROLE OF REFLECTION THEORY IN THE FORMATION OF SELF-CONTROL TECHNOLOGY

Zamanbekova Zh.E., master student
Abлай хан KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail: zhan.97.kz@mail.ru

This article considers the role of reflection theory in the formation of self-control technology in education, given the definitions of “self-control” and “reflection” and discussed the effectiveness of reflection is for the pupil and teachers. The benefits of using reflection for learning have been widely recognized. The role of reflection in self-control defined in a way that reflection can be used to empower individuals in education sphere.

Key words: reflection, self-control

When learning a foreign language, children and adults always meet the concept of “self-control.” Self-control is an important source of information about students’ expectations and needs, their concerns and their attitude toward

learning, the materials and techniques used in the learning process. This is an integral part of the language learning process. After all, we need to understand what knowledge we have and how to develop it in order to learn something. [1]

Self-control is an internal mechanism of cognitive activity that regulates speech activity. Self-esteem is the result of self-control. Everyone has the ability to control self-control. That is, he can control his actions. Development of self-control as a universal intellectual ability is carried out on all subjects, including foreign languages. The English language uses self-control methods as a subject. These lexical, grammatical, receptive and productive exercises.

In his article "Self-control in learning a foreign language," Bravein M.E. wrote that following a foreign language after school or after graduating from another institution, low proficiency in English comes from lack of self-control mechanisms. In a foreign language targeted teaching, teachers should teach their students self-control skills and how to use them. [2]

Self-control aimed at identifying errors and omissions in academic activities encourages students to find, fill, and refine the causes of these deficiencies. Self-control also acts as a means of identifying and effective learning of students not only as a means of learning material but also for further development. The success of self-governance depends on the size, strength, and flexibility of the pupils' knowledge of the activity they do. An important part of the Master of Business Training is the majority of the specialties - training students for measuring techniques, using test tools. For this purpose, we need to carry out a system of special exercises with students. [3].

Formation of self-control in students, in turn, contributes to the formation of the prestige of education among pupils. Self-control and self-esteem are interconnected as part of their learning. Self-control is an integral part of self-assessment. The term "self-esteem" is scientifically regarded as different from each other. For example, pedagogical self-esteem means that it is emotionally richer as a person's ability, activity, and qualities. It is also an important regulator of personal behavior.

Reflexive - лат. The word "display" (to analyze what is happening in the story). Human consciousness is focused on self - knowledge, self - awareness and mental state.

Academician Kunanbayeva S.S. mentioned that in the context of reduction of credit planning, communication and auditorium hours, the educational environment of information technologies is developed and the management system is being developed.

One of the leading methods of the technological process is the reflection method, solving the most important problematic situations. For example, situational technology based on group reflection, analysis of professional

events etc. [4]

Reflection is a necessary feature of the teacher's practical thinking. His task is to use the real world of reality (Belogolova E.I., Mitrofanov K.G., Nikonova A.Y., Shein S.A.).

In order to achieve certain success in modern society, the education what we receive are good and consistent. Therefore, both the educator teacher and the trainee are required to work in search and creativity. Teachers are constantly on the move and should be innovative in their teaching ideas. And due to the innovation, the significance of the reflection in the field of pedagogy is increasing.

In addition to self-development, the notion of reflection has emerged, reflecting the ability of the individual to conceive his thoughts in accord with the soul and character of the individual (R. Descartes, D. Locke). The philosophical ideas of the new era are directed to the concept of "self" and "I". The new value is the value of the individual "I".

Reflection is one of the conditions for human development. Finally, this is one of the most pressing issues in modern education.

The essence of reflection is to determine the basis of human knowledge, ways of learning.

Reflexive actions allow the pupil to recognize the individual peculiarities of his or her personality, which are observed only during self-analysis. Knowledge is realized only by self-digestion, that is, by reflection.

The result of reflection is understanding of ways to solve problems.

What kind of reflection is directly related to the purpose.

Creative reflection - the result of achievement, not only the conclusion, but also the beginning of new knowledge and new goals.

Thus, creative reflection is the formation of the personal qualities of the individual and the development of the personality of the student in the creative activity aimed at the formation of the personality of the inner-soul resources. Reflexive cognitive skills are the development of self-management ability of subjects, their actions (cognitive, educational, relationships) and increase their responsibility. Its content is based on the self-assertion, self-esteem, self-esteem, self-esteem, self-esteem, self-actualization, and self-use.

The purpose of the teacher's reflection activity is to remember the main components of the pedagogical activity, to prove their meaning, to be able to prove that the result is "correct" or "misleading", to express their own views on the effectiveness or ineffectiveness of the methods and tools used and to investigate the outcome of the action. Only then will it be possible to put forward the right goals in the upcoming work and develop a creative advancement.

The outstanding scientists Amonashvili Sh.A., Zagvyazin V.I. and others refers to pedagogical reflexes as a style of thinking. Reflection is a human being's understanding of the essence of his or her own affairs, the ability to account for himself / herself on the basis of what he / she is doing, or to acknowledge or deny the rules and schedules that he / she is guided.

A person with a reflexive culture can change his personal and professional stereotypes creatively. It is characterized by professional qualities, such as self-esteem, self-organization, self-esteem, self-esteem. Here are some examples that can be applied in pedagogical practice: primary school pupils can do their homework in the form of oral assessments, drawings, and middle and high school pupils can practice reflexive types of workshops, charts, questionnaires, essays.

It is important to teach students to reflect on the psychological side of the problem. The main task of the teacher is:

Creating a psychological situation that tells the story of a student or his / her work. Especially when a child is able to come back to his or her feelings about what he or she is doing, write about it, or otherwise describe it.

At the same time, reflection is a multifaceted, concerted act. In the upcoming work, we will try to avoid this defect.

The effectiveness of reflection is for the pupil:

- Reflection - Pursuing the student to self-report;
- We can learn the needs of a student through reflection;
- The reflection of a pupil's own attitude is formed;
- It is possible to improve the quality of education through reflection;
- As a result of reflection, a critical approach is formed;
- Self - assessment;
- Increased interest in education.

For a teacher:

- Daily work with information;
- Enthusiasm for creativity;
- Listen to the opinion of each student;
- Increasing the quality of education;
- Formation of self-criticism;
- Critical Thinking;

The teacher's professional development program includes opportunities for research. In the analysis of pedagogical activity it is necessary to develop theoretical knowledge, diagnostics and self-diagnosis.

The reflection can be realized differently, at the end of each lesson, at the end of each lesson, between the stages of the lesson, at the end of chapter. It should gradually go into the student's internal reflection.

There are following types of reflexes:
reflection of the content of the material
Reflection of a mood and emotional state
- action reflection.

These types of reflexes can be carried out individually, in groups, in pairs.

It is important to teach students to reflect on the psychological side of the problem. The main task of a teacher is to create a psychological environment that would tell him what he / she has done or what his / her work has done. Especially when a child is able to come back to his or her feelings about what he or she is doing, write about it, or otherwise describe it.

Pupils' actions - the teacher should be able to set specific goals in order to engage in research activities, and, to say the least, to encourage learners to explore the methods, forms, principles, and ways in which they should explore, and what the result should be. Cognitive activity is a very active mental activity of the student. The strongest child has a unique goal, a result. That is, the need for modern teaching needs to be "I" at the pupil. The student's human potential. One of the ways to show yourself - or "mine" - is to read about Maslow's thought that he is a student and that he is the ultimate goal. About the concept of "I" Maslow and Rogers interpreted themselves. As a result, the concept of "I" is a social incentive that promotes us and drives our behavior and drives self-regulation. As a result of systematic implementation of this system of training, it is enough to have a generation of generations of modern knowledge.

The great scholar al-Farabi thought that "The purpose of man is to achieve self-perfection and the stability of a garden where the man has been heading has a good behavior." This opinion of the scientist is directly related to the pupil and the teacher. Indeed, the teacher's good behavior gives the learner the impression and effect.

At the same time, reflection is a multifaceted, concerted act. This will serve as a basis for pedagogy to engage a teacher at a high creative level if it psychologically affects the mental functioning of a person.

Teacher can be trained in the learning process, as a result of the methods used and by his actions. During the study the student absorbed it. If the student has good behavior, he can maintain his / her academic achievement and maintain himself / herself. That is, effective learning depends on good behavior.[5]

In conclusion, a teacher with reflexive abilities does not forget about the development of this quality in his students. As the skills of reflection on a student in line with current educational goals are one of the main tasks of the teacher, it should be one of the main components of the lesson. During the lesson, both the teacher and the pupils learn to reflect. Here we can see the

harmony of the words of the great wise man Abay. "If you want to be one of the most memorable, we have the privilege of being one of them at the time, or at least in the month".

REFERENCES

1. Polyakov O. G. Self-control in teaching English // Foreign languages at school. - 2005. - No. 7. - P. 20.
2. Breegina M. Ye. On self-control in a foreign language // Foreign languages at school. - 2000. - No. 2. - S. 10
3. General European competences of foreign language: learning, teaching, appraisal / Approved by the Department Directorate of Education, Culture and Sports of the Soviet Europe; The translation was made at the Department of Stylistics of English at MSLU under the general. old prof. K. M. Iriskhanova. - M.: Publishing House of Moscow State University, 2003. - S.269
4. Kunanbaeva SS Strategic orientations of the highest induction education. - Almaty. 2015. - P. 37-39
5. V. Wulfov, VI Kharkin. Pedagogical reflexes. - M., "Nauka", 1997. - P. 36-39.

РОЛЬ ТЕОРИИ РЕФЛЕКСИИ В ФОРМИРОВАНИИ САМОКОНТРОЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ

Заманбекова Ж.Е., магистрант
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: zhan.97.kz@mail.ru

В статье рассматривается роль теории рефлексии в формировании технологии самоконтроля в образовании, даны определения «самоконтроль» и «рефлексия», а также обсуждается эффективность рефлексии для ученика и учителей. Преимущества использования рефлексии для обучения были широко признаны. Роль рефлексии в самоконтроле, определяется таким образом, чтобы рефлексия могла использоваться для расширения возможностей людей в сфере образования.

Ключевые слова: рефлексия, самоконтроль

ӨЗІН-ӨЗІ БАҚЫЛАУ ТЕХНОЛОГИЧСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА РЕФЛЕКСИЯ ТЕОРИЯСЫНЫҢ РӨЛІ

Заманбекова Ж.Е., магистрант
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: zhan.97.kz@mail.ru

Мақалада өзін-өзі бақылауда рефлексия теориясының маңыздылығы жайлы талқыланады, «өзін-өзі бақылау» және «рефлексия» ұғымына анықтама беріліп, оқушылар мен мұғалім үшін рефлексияның тиімділігі туралы қарастырылады. Білім саласында рефлексияның артықшылығы анықталды. Өзін-өзі бақылаудағы рефлексияның рөлі білім беру саласындағы жеке тұлғаларға мүмкіндік беру үшін рефлексияның көмегімен анықталды.

Тірек сөздер: рефлексия, өзін-өзі бақылау

Статья поступила 25.02.2020

ESSENCE, CONTENT AND FUNCTIONS OF THE CONCEPT OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE

Shalkar A., master student
KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan
Email: shalkar.arai@mail.ru

The article considers the essence, content and functions of the concept of intercultural communicative competence. Having carried out a historical pedagogical review of the emergence of the concept of intercultural competence, it can be stated that at any stage we can formulate a model of a person who can resist the competitive activity of his time, characterizing the person, in accordance with the society of intercultural competence, none of the representatives of any ethnic group. The absence of scientific-based fundamental research in terms of the formation of intercultural communicative competence of future teachers requires a comprehensive study of the selected problem, disclosure of its content, peculiarities.

Keywords: culture, competence, intercultural competence, communicative competence

ӘӨЖ 327.7:327

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ҰҒЫМЫНЫҢ МӘНІ, МАЗМҰНЫ ЖӘНЕ ФУНКЦИЯСЫ

Шалқар А., магистрант
Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы, Қазақстан
Email: shalkar.arai@mail.ru

Мақалада мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік ұғымының мәні, мазмұны, функциясы қарастырылады. Автор мәдениетаралық құзыреттілік ұғымына тарихи-педагогикалық шолу жасайды, мәдениетаралық құзыреттілік қоғамының сұраныстарына сәйкес өзінің таңдаған қызметінде бәсекеге қабілетті жеке тұлғаның үлгісін кез келген кезеңде қалыптастыруға болатынын дәлелдейді. Болашақ мұғалімдердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру тұрғысынан ғылыми негізделген іргелі зерттеу жұмыстарының болмауы таңдалған проблеманы жан-жақты зерделеу, оның мазмұнын, ерекшеліктерін ашу қажеттілігін туындатады.

Тірек сөздер: мәдениет, құзыреттілік, мәдениетаралық құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттілік

Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік ұғымы әлемдік білім беру жүйесіндегі бірлізділік тенденциясымен қоса жүретін күрделі құбылыс. Еліміздің экономикалық әлеуеті мен шетелдік инвесторларды қызықтыратын шикізат қоры және саяси моделіндегі демократиялық үдерістер білім беру саласындағы жаңаша ізденістерге жол ашуда. Сонымен қатар индустралды инновациялық дамуды көздейтін үкіметтік мүдделеріміз түрлі салада шетелден білім алған отандық жас мамандарды

дайындау ісін жедел қолға алуды міндеттеп жатыр.

Себебі, Егеменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар көп. Яғни, оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз, өзін таныта алатын жеке тұлғаны қалыптастыру ісіне ерекше мән берілуде.

Ендеше, студенттердің дүниетанымын кеңейтуде танымдық белсенділігін арттырып, білім, біліктерін жетілдірудің қоғамдық мәні зор. Сондықтан оқу үрдісінде студенттердің білім алуға, өз бетімен әрекет етуге деген құлшынысын оятуға, ақыл ойының дамып, жетілуіне түрткі болатын танымдық белсенділікті арттырудың маңызы зор.

Сонымен қатар білім беру саласында әрбір оқу орнынның, пәннің ерекше көңіл бөлінетін мақсаттары бар. Олар міндетті түрде оқыту үрдісінде ескертіледі.

Шеттілдік білім беру саласында мәдениетаралық тілдік қатысым бірінші орында. Сондықтан мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттілік ұғымын педагогикалық және кең ауқымды әлемдік білім беру үдерістерімен, шеттілдік білім үшін тіл игерудің маңыздылығымен бірге қарастырған абзал.

Құзіреттілік ұғымының мәні, мәдениетаралық құзіреттілік тұрғысынан қарастырғанда бірдей көзқарасқа негізделмеген. Мұнда күнделікті қолданыстағы білімді еске түсіру және сол білімдерді қайта жаңғырту деп көрсетіледі. Құзіреттілік, білік ұғымы қарым-қатынас үрдісінде жүзеге асатын, алған білімдер негізінде қалыптасқан дүниеге көзқараспен қарым-қатынастың ерекшеленген түрі. Аталған көзқарастардан келіп шығатыны, мәдениетаралық қарым-қатынас тек күнделікті қолданылатын білімдердің жиынтығы ғана емес, сол оқылып жатқан шетел тілі мемлекеттердің салт-дәстүрі мен әдет ғұрыптарын ескере отырып, әрі өз елінің мәдениетін және өмір сүру деңгейін терең ұғынып, қарым-қатынас жасау қабілеті болып табылады.

Сондықтан шетел тілі студенттерінің мәдениетаралық коммуникативтік біліктілігі олардың кәсіби іскерлігінің қоғамдық жүйеге негізделуіне тікелей байланысты. Шетел тілі мұғалімінің мәдени құзіреттілік идеясының жиынтығы мыналарға негізделеді:

- сөйлеу мәдениеті;
- қарым-қатынас мәдениеті;
- мінез-құлық мәдениеті;
- кәсіби мәдениеті;
- тұрмыс және еңбек мәдениеті және т.б.[1].

XXI ғ. алуан түрлі мәдениеттер диалогы ғасыры болғандықтан, студенттердің мәдениетаралық қатысымдық біліктілігін қалыптастыру

ең маңызды мәселе болып табылады. И.И.Халееваның пікірінше, студенттердің мәдениетаралық білімі мен тәрбиесінің міндеттерін шешу кезінде, лингвосоциомәдени тұрғыдағы екі амалды іске асыру керек: Бірінші амал студенттердің өз ана тілі мен мәдениетін білуінің маңыздылығы мен қажеттілігін сезіне білуіне және өз еліндегі өзге ұлттармен этникалық ұқсастықтарын сақтауға бағытталған. Біз қарастырылған ұғымының теориялық тұжырымдамаларын ортаға салуды көздедік. Ал, мәселенің практикалық және құн сайын өзгеріп жатқан технократтық дәуіріндегі нақты көрінісіне келетін болсақ, жаңаша қорытындыларға кезігеріміз анық. Бұл мәселе біздің алдағы ізденістеріміздің өзекті сұрағы болады. Өйткені білім беру жүйесін реформалауды ең басты басымдығы ретінде таңдаған еліміздің жасампаз бағыты педагогика саласының мамандарына жаңаша міндеттер жүктейді деп сенеміз.

Студенттердің бойындағы мәдениетаралық құзіреттілік - әртүрлі мәдени социумға жататын коммуникаттардың бір-бірін тең дәрежеде түсіну қабілеті ретінде, студенттердің құрамына лингвистикалық, ғана қалыптасуы мүмкін.

Осыған орай, тілдік білім беру жүйесіндегі оқу-тәрбие үрдісінің мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттілікті жүйелі түрде қалыптастыруға бағытталуы келесі міндеттерлі шешуді ұсынады:

- мәдениетаралық коммуникация нормаларын шетел тілінде үйрету;
- студенттерде өзге халықтар мен мәдениеттерге деген құрмет сезімін және іскерлік ынтымақтастық пен өзара әрекеттестікке дайындық, жалпыадамзаттық мәселелері бірлесе шешуге дайындықтарын қалыптастыру.

Мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттіліктің қалыптасуын студенттің тұлғалық дамуына және оның мәдениеттер диалогына қатысуға деген қабілеті мен дайындығына, сондай-ақ, өзара құрмет пен мәдени айырмашылықтарға шыдамдылық танытуға және мәдени кедергілерді меңгеруіне байланысты қарастыру керек.

Психология бойынша, коммуникацияға түсушінің әрқайсысының санасында өзіндік жеке қорының болуы, басқаша айтқанда, өзінің жеке мәдениеті болуы және соған қарама-қарсы өзге әлем мәдениетінің болуы-оның бойында тұлғалық қосжақтылықтың туындауына себепкер болады. Дәл осы тұлғалық қосжастылық - тұлға дамуының маңызды факторы болып табылады және нәтижесінде оны мәдениеттер диалогына қатысуға қабілетті етіп шығарады. Мұндай мәселенің дұрыс жолға қойылуының заңдылығы нақты бір мәдениет өкілінің санасында болып жатқан мәдениеттер диалогымен расталады. Бұл жерде тілді үйренушінің өз мәдениеті тек қана өзге тілді емес, сондай-ақ өзге мәдениетті танудың

құралы ретінде де қызмет етеді. Мәдениеттер диалогы құрамындағы өзге мәдениетпен коммуникация кезінде, жоғарыда айтып өткеніміздей, тіл үйренуші өз мәдениетінің қыр сырын түсінуге көмектесетін танымдық құралдарды және сол өзге мәдениеті оқып-білу, тану процесінде пайда болған жаңа мағлұматтарды түсініп, соған сүйенеді. Сонымен, мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттілік- әртүрлі ұлттар мен мәдениет өкілдерінің меңгерген тілдік білімдерінің, өмірлік немесе ғылыми тәжірибелерінің арқасында еркін қарым-қатынас жасай алу іскерлігі мен тұлғаның өзара түсінісе алушылық қасиеті [2].

Мәдениетаралық коммуникативтік құзіреттілік - әртүрлі ұлттар мен мәдениет өкілдерінің меңгерген тілдік білімдерінің, өмірлік немесе ғылыми тәжірибелерінің арқасында еркін қарым-қатынас жасай алу іскерлігі мен тұлғаның өзара түсінісе алушылық қасиетін қамтиды.

Халықаралық кеңеюінің нәтижесінде және халықаралық байланыстың даму жағдайында әртүрлі тілде ақпарат алмасу кеңінен жолға қойылып отырғандығы мәдениетаралық қатысымның Қазақстан сияқты дамушы елдегі маңыздылығын көрсетеді. Қазіргі таңда Қазақстанда шетел тілін оқытудың негізгі міндеті - тілді шынайы және толыққанды қарым-қатынас құралы ретінде меңгерте отырып елімізді дамыту және бәсекеге қабілетті ету дамушы елдің қатарына кіру жолындағы маңыздылығын түсіндіру және ол тілде еркін қарым-қатынас жасауға бейімдеут болғандықтан жоғары оқу орындарында студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік біліктілігін арттыру бірінші орында тұр. Оған студенттердің жеке жауапкершілігі мен өзіндік қызметінің білімінің, машықтарының, біліктілігінің жан-жақты жүйесі кіреді. Сол сияқты жоғары оқу орын студенттеріне шетел тілін оқытуда олардың бойында білімділікке қоса, құзіреттілікті қалыптастыруда, біздің пайымдауымызша, мәдениетаралық құзіреттілік басты орын алуы тиіс, және бұл қазіргі әлемдік педагогикадағы аса көкейтесі мәселе болып отыр.

Бұл орайда зерттеу жүргізгендердің қатарында: В.А. Болотов, Г.В.Селевко, В.В.Сериков, А.В.Хуторкей сияқты ғалымдар бар. А.В.Хуторский мен Г.В.Селевконың бұл тұрғыдағы көзқарастарын бөліп алып қарастырар болсақ, білім беру жүйесіне білім біліктілігін енгізудің студенттердің сабақты теориялық жағынан жақсы меңгеруіне мүмкіндік беретіндігіне қарамастан, оның екінші жағы тағы бар екендігіне көз жеткіземіз. Ол - жинаған теориялық білім практикада қолданудың шешімін таппауы мәселесі. Білім беру мекемелерінің табылдырығында жүріп алған білімдерін практикалық жағынан игере білуі керек, яғни жоғары оқу орында жүріп бірқатар құзіреттілікке қол жеткізу қажет.

Білім беру ісіндегі құзіреттілік анықтауда, мәдениетаралық құзіреттіліктің мәнін зерттеу арқылы біз А.В.Хуторский ұсынған бағытты тірек етеміз, соған сүйенеміз. Ол құзіреттілікке «студенттің тұлғалық және әлеуметтік - маңызды өнімді қызмет етуіне қажетті деген өзара мағыналық жағынан байланысты, білім, білік, машық пен тәжірбие тұрғысындағы бейімдеулері» деген анықтама береді

Ал, қазіргі заманғы педагогикада, сондай-ақ, тұлғаның, яғни адамның жеке қасиеттерін көрсететін бағдарларының дәлелі мен құндылықтарын, тұлғаның мүмкіндіктері мен сипаттарын танытатын «құзіреттілік» ұғымына аса көңіл бөлінеді. Біз құзіреттілік пен білікті бдугу дегені бір бұтін нәрсе деп есептейміз және білімнің, құзіреттіліктің, тұлғаның қасиеттері мен тәжірбиелерін білдіретін біліммен біртұтас нәрсе ретінде «құзіреттілік» терминің пайдалануды ұсынамыз.

Мәдениетаралық құзіреттілік құрылымы білім берудегі құзіреттіліктің сипатын бейнеледі және оған күрделі тұлғалық білім деп түсіндіреледі. Белгілі бір тұған және бөтен мәдениет иеларімен қарым-қатынасқа түскен кезде пайдалануда да өзіндік тәжірбиені қажет етеді. Сол жолда мәдениетаралық құзіреттілік шетел тілін оқып, үйренудегі білімдегі құзіреттілікті қалыптастыруда, бөгде мәдениет өкілдерімен қарым-қатынас орнатудың да нысаны болып табылады. Мәдениетаралық құзіреттіліктің көп жағдайда тұлға қалыптасуының онотологиялық аспектісін қамтитынын, ал қатысымның тілдік қабілеттерді қамтитының атап көрсетеді.

Мәдениетаралық құзіреттілікті қалыптастыруда деген қажеттілік әлеуметтік және экономикалық қатынастар арасындағы өзара қарым-қатынасты жаһандандыру сияқты қазіргі ақпараттық қоғам заманының дамуымен тығыз байланысты болып келеді. Осыдан келіп, түрлі мәдениет өкілдері арасында адамзат мәселелері аясында глобальді шиеленісуде мәдениеттер байланыстары аясының кеңеюі болып табылатын мәселе келіп туындайды. Сонымен қатар, жоғарғы білім беруге қарағанда, орта білім беру жүйесінде бұл-бөгде мәдениеттерді елемеу түрінде қалып қойып отырған ащы шындық екендігі рас.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау; жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп атап көрсетілген. Аталған міндеттерді

жүзеге асыру үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізу және тиімді пайдалану секілді мәселелерді анықтап алу, білім беру жүйесіндегі басты ұстаным ретінде әркімнің өзінің білім алуға деген жеке әлеуетін қоғамда барынша пайдалануға көмектесетін оқыту жүйесін дамытуды қамтамасыз етуді көздейді [3].

Қоғамдық дамудың қазіргі үрдісі өзінің іс-әрекетін тиімді жоспарлай алатын, танымдық қызметінде алынған білімді орынды пайдалана білетін, түпкі нәтижеге жету үшін әр түрлі топтардағы адамдармен тиімді қарым-қатынас диалогіне түсе алатын білімді тұлғаны тәрбелеу мәселесін қойып отыр.

Сапалы білім алған, танымдылығы жоғары, құзыретті, бәсекелестіктің қайсыбір мықты тегеурініне төтеп бере алатын оқушылар ғана болашақтың кілтін аша алады. Еліміздің жаһандық дүниеде даралануы білімді, жігерлі, ұлттық санасы рухани бай жас ұрпақ арқылы іске асады.

Қазіргі кездегі білім берудегі мұғалімнің мақсаты білім мазмұнын игеруге және оны өзінің жеке білімдік капиталына енгізуге арналған ақпараттық ортадағы берілген мүмкіндіктерді қолдану болып саналады. Мына заманда біздің оқушылардың алдына қойылатын талаптар да күннен-күнге, жылдан-жылға өсуде. Заман талабы оқушылардың бойында түйінді құзыреттіліктерді қалыптастыру болып табылады.

Білім беру жүйесінде оқушының бойында коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда ақпараттық-коммуникативтік технологияның рөлі ерекше. Бұл технологияны қолдану оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін және жұмыс істеу шеберлігі мен қабілеттіліктерін арттырады. Бағдарламаны жақсы меңгеруге, өз жұмысын жоспарлауға, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді. Оқушының қазіргі заман талабына сай білім алуына, білім сапасына тікелей әсер ететіндер - ақпараттық құралдар.

Оқыту формасында оқушының өз еркімен білім алуына, материалды ойлау қабілетіне бағыттауға, оқытуды жаттанды түрде емес, шығармашылықпен меңгертуге көңіл бөлу қажет. Оқушы қиялы жүйрік, жан дүниесі нәзік, өзін қызықтырған істе белсенді, ақыл-қабілеті дамыған, сондықтан шығармашылық оған шын ләззат, қуаныш сезімін әкелуі тиіс. Оқушылардың шығармашылығын дамыту жолдарын ақпараттық және коммуникативтік құзыреттіліктер арқылы іске асыруға болады.

Ақпараттық құзыреттілік арқылы нақты объектілер көмегімен қажетті ақпаратты іздеу, талдап таңдап (іріктеп) алу, ұйымдастыру, түрлендіру, сақтау және ақпаратты беру біліктері қалыптасады. Бұл құзыреттілік оқушының оқу пәндеріндегі және білім аймақтарындағы,

сонымен бірге қоршаған дүниедегі ақпараттармен жұмыс істей білу дағдыларын қамтамасыз етеді.

Коммуникативтік құзыреттілік - қажетті тілдерді, қоршаған адамдармен және оқиғалармен әрекеттестікте болу тәсілдерін білуді, топта жұмыс жасау дағдыларын, ұжымдағы әр түрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеруді қамтиды. Оқушы хат жаза, анкета толтыра, арыз жаза, сұрақ қоя, пікір таластыра т.б. білуі тиіс. Бұл құзыреттілікті оқу үрдісінде игеру үшін коммуникациялардың нақты нысаналарының қажетті және жеткілікті саны және олармен жұмыс тәсілі белгіленуі тиіс.

Бүгінгі таңда білім саласының алдында дайын білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Өзіңнің мәдени тәжірибені әрқашан жат мәдениетті түсінуде алдыңғы орында тұрады. Жаңа мәдени феномендерді меңгере отырып, студенттер өздерінің ой санасын одан ары дамытады және дәл осы процесс студент бойындағы тілдік және мәдени білімнің ұлғаюына септігін тигізеді. Сонымен қатар есте ұстар бір нәрсе - мәдениетаралық қарым-қатынасқа үйрету мен жаңадан енген мәдени феномендер басқа мәдениеттің жарнамасы бола алмайды және бұл әлемге сол мәдениет өкілінің көзімен қарауға негіз болады.

Мәдениеттерді өзара салыстыру арқылы мынаны көруге болады; белгілі бір тілде сөйлейтін белгілі бір мәдениеттің өкілі басқа тіл мен басқа мәдениет өкілдерінің арасында белгілі дәрежеде қиындықтарға душар болады. Бұл қиындықтар тілдердің айырмашылықтарымен қатар мәдениеттердің де ерекшеліктеріне байланысты.

Осыған бірер мысал келтірейік. Ана тілін меңгеру кезеңінде ағылшын тілді студент «foot» және «leg» сөздерінен екі затты көрсе, қазақ тілді студент тек бір ғана «аяқ» деген мағынаны түсінеді. Студент жаңа шетел тілін өз санасына қабылдау барысында жат өмірдің бір бөлігін қабылдай отырып, өзге ел өмірі мен мәдениеті жөнінде түсінік қалыптастырады.

Тағы бір мысал. Орыстың «черная кошка» сөз тіркесі ағылшын тіліндегі «Black cat» деген сөз тіркесімен мағыналас болып келіп, үй жануары мысықты және оның қара түсті екендігін білдіреді. Бірақ орыс мәдениеті мен дәстүрі бойынша «черная кошка» бақытсыздықты, жолы болмаушылықты білдіреді. Ал ағылшын салт дәстүрі бойынша «black cat» күтпеген бақ пен бақыттың белгісі. Осы және басқа да мысалдар әртүрлі мәдениет өкілдері белгілі бір жағдайда әртүрлі әрекет ететінін көрсетеді.

Бұл берілген сұрақта маңызды орын «мәдениетке» беріледі. Ғылыми

әдебиеттерде « мәдениет» ұғымының жүздеген анықтамасы кездеседі. Кейбір авторлар үшін «мәдениет»- бұл үйретуге болатын жүріс-тұрыс мәдениеті, ал басқа біреулер үшін абстракциялы ұғым. Тастан қашалған балталар мен керамикалық ыдыстар біреулер үшін мәдениет болса, енді біреулер үшін материалдық заттар мәдениет бола алмайды.

Батыста көптеген уақыт бойы Ә.Б.Тейлордың көзқарасы ұзақ пікірталасқа ұласты. Оның ойынша «мәдениет өз кезегінде адамның қоғам мүшесі ретінде қалыптастырған білімі, сенімі, нанымы, салт-дәстүрімен басқа да қабілеттері негізінде қалыптасады.» Ал Дейл Хаймс мынадай анықтаманы тұжырымдайды: «мәдениет дегеніміз қоғам мүшелерімен қарым-қатынасқа түсу үшін қажет және білуге және түсінуге тиісті барлық нәрсе».

Біз осы айтылған көзқарасты қолдаймыз. Себебі әңгіме мәдениетаралық қарым-қатынас жайлы болып отыр. Көптеген мәдениетаралық қарым-қатынас барысындағы жайттар өз елінде болсын, шетелде болсын кейбір келіспеушіліктерге алып келіп жатады. Соның негізінде әр елдің мәдениеті мен тіліне байланысты қалжыңдар мен әзіл әңгімелер туындап жататыны айдан анық. Тіпті мұндай жайттар трагедияға алып келіп соқтыруы да ғажап емес. Өйткені «мәдени» қателіктер тілдік қателіктерге қарағанда ауыр қабылданады. Оларды кешіру қиынға соғады және кері әсерлер қалдырады. Ал тілдік қателіктер жеңіл қабылданып, оларды әзілмен қабылдайды.

Дегенмен, бұл мәселе адам іс-әрекетінің барлық түрінде кездеседі және басқа мәдениетпен қарым-қатынас жасау барысында байқалады. Мысалы: шетелдік әдебиеттерді оқу барысында, шетелдік өнер, театр, кино, баспасөз, радио және теледидармен танысу кезінде, және т.б.

Сонымен біз оқытудың басты міндетін шешу жайлы сұлақтың жауабын қорытуға жеткен сияқтымыз. Әртүрлі мәдениет пен әртүрлі ұлттың өкілдері арасындағы қарым-қатынас құралы ретінде көрінетін шетел тілі мәдениетпен қоса оқытылуы тиіс. Мәдениет компонентіне өзіне тән ұлттық бояуға ие төмендегі ұғымдарды жатқызуға болады.

1. Салт-дәстүрлер (мәдениеттің тұрақты элементтері), әдеттер (әлеуметтік нормативтік элементтер), ғұрыптар (сол мәдениетке бағынатын, орындауға тиісті нормативтік шарттар жүйесі).

2. Тұрмыстық мәдениет. Ол салт-дәстүрлермен тығыз байланысты болғандықтан, оны жиі тұрмыстық салт-дәстүр деп те атайды.

3. Күнделікті жүріс-тұрыс, яғни белгілі бір әлеуметте қабылданған сол мәдениет өкілінің қарым-қатынас нормасы мен әдеті. Бұған мимикалық және пантомимикалық, яғни лингвомәдени топтар өкілдері қолданатын кодтарды енгізуге болады. (Ол вербальді емес код деп аталады).

4. Этностың мәдени салт-дәстүрін білдіретін көркем мәдениет.

5. «Әлемнің ұлттық суреті». Қоршаған әлемді қабылдаудың ерекшелігін, өз және өзге мәдениет өкілдерінің ойлау ерекшеліктерін, олардың эмоционалды мінез-құлықтары мен өзіне тән мінез-құлық ерекшеліктерін білдіреді [4].

ӘДЕБИЕТ

1. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация: Учебное пособие. М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2009. – 254 с.

2. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. М.: Гнозис, 2003. – 288 с

3. Грушевицкая Т.Г. Основа межкультурной коммуникации. – М.: Юнит, 2002. – 352с.

СУЩНОСТЬ, СОДЕРЖАНИЕ И ФУНКЦИИ ПОНЯТИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Шалкар А., магистрант
КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан
email: shalkar.arai@mail.ru

В статье рассматриваются сущность, содержание, функции и понятия межкультурной коммуникативной компетенции. Автор предоставляет историко-педагогический обзор понятию межкультурной компетентности, доказывает, что на любом этапе можно сформулировать модель личности, способной конкурировать в своей избранной деятельности, в соответствии с запросами общества межкультурной компетентности. Отсутствие научно-обоснованных фундаментальных исследовательских работ с точки зрения формирования межкультурной коммуникативной компетентности будущих учителей, порождает необходимость всестороннего изучения выбранной проблемы, раскрытию ее содержания, особенностей.

Ключевые слова: культура, компетентность, межкультурная компетентность, коммуникативная компетентность

Статья поступила 25.02.2020

TEACHER DESIGN IS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE

Artykbaeva L. B., master's student,
KazUIR & WL named after Abylai Khan , Almaty, Kazakhstan
e-mail: Laryda_80@mail.ru

This article addresses the legal framework for structural change as a result of the modernization of the education system and the need for an active person, who can successfully

integrate modern-day approaches with spiritual richness and professionalism. The creative person analyzes design methods of preparation.

Project methods in the context of pedagogical education analyze the needs of education, skills, and practical experience in preparing future teachers for their interest in education and interest in learning.

In the modern world there is a tendency to integrate education and information technology and to form on the basis of fundamentally new integrated technologies of education, in particular on the basis of Internet technologies. With the help of such technologies, it is possible to disseminate educational information indefinitely and cheaply, to deliver it quickly and purposefully.

Students of higher educational institutions are offered to master fundamentals of new pedagogical methods, to study rich spiritual, historical and educational heritage of the population, new pedagogical technologies, to get acquainted with foreign progressive and practical ideas, to develop spiritual and moral qualities, independent thinking.

Keywords: Education, professional-pedagogical, qualification, competence, creativity, teacher, personality, student, technology, skill.

ӘӨЖ 378.1

МҰҒАЛІМНІҢ ЖОБАЛАУ БІЛІГІ КӘСІБИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІКТІЛІКТІҢ ҚҰРАМДЫ БӨЛІГІ

Артықбаева Л.Б., магистрант,

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан

e-mail: Laryda_80@mail.ru

Бұл мақалада автор білім беру жүйесіндегі модернизация нәтижесіндегі құрылымдық өзгерістердің заңнамалық негізі және қазіргі заманғы мектептердің кең көзқарасты рухани бай, кәсіби шеберліктерін шығармашылықпен ұштастыра алатын белсенді тұлғаға мұқтаждығы жайында айтылады. Шығармашылық тұлға дайындаудың жобалық әдістерін талдайды.

Педагогикалық білім беру жағдайындағы жобалық әдістер болашақ мұғалімдерді дайындауда олардың білімге ынтасын және оқуға қызығушылығын туғызатын білім беру, білік, практикалық тәжірибеге қажеттіліктерді талдайды.

Қазіргі әлемде білім беру және ақпараттық технологияларды біріктіру және осы негізде оқытудың түбегейлі жаңа интеграцияланған технологиялары негізінде, атап айтқанда Интернет-технологиялар негізінде қалыптасу тенденциясы бар. Осындай технологиялардың көмегімен білім беру ақпаратын шексіз және өте арзан таратуға, оны тез әрі мақсатты жеткізуге мүмкіндік туралы айтылады.

Жоғары оқу орындарының студенттері жаңа педагогикалық әдістеменің негізін игеріп, халықтың бай рухани, тарихи және білім беру мұрасын, жаңа педагогикалық технологияны зерттеп, шетелдік прогрессивті және практикалық идеялармен танысып, рухани-адамгершілік қасиеттерін, тәуелсіз ойлауын дамытуы ұсынылады.

Бұл мақалада автор білім беру жүйесіндегі модернизация нәтижесіндегі құрылымдық өзгерістердің заңнамалық негізі және қазіргі заманғы мектептердің кең көзқарасты рухани бай, кәсіби шеберліктерін шығармашылықпен ұштастыра алатын белсенді тұлғаға мұқтаждығы жайында айтылады. Шығармашылық тұлға дайындаудың жобалық әдістерін талдайды.

Тірек сөздер: білім беру, кәсіби –педагогика, біліктілік, құзыреттілік, шығармашылық, мұғалім, тұлға, студент, технология, шеберлік.

Кадрлар даярлаудың ұлттық бағдарламасын және «Білім туралы» Заңды іске асыру барысында қолданыстағы білім беру жүйесін реформалауда жоғары білім алуға, үздіксіз білім алу арқылы білім беру жүйесінде жан-жақты дамыған азаматты қалыптастыру қарастырылған.

Нарықтық қатынастар мен инновациялық технологиялар кезеңінде болашақ педагогтардың, педагогикалық шеберлігі мен кәсіби құзіреттілігіне қойылатын талаптар одан сайын арта түсуде.

Жоғары білім беру жүйесінде оның модернизациясы аясында болып жатқан сапалы және құрылымдық өзгерістер, сайып келгенде, студенттердің кәсіби және тұлғалық дамуына бағытталған. Біз осы құбылысқа белгілі бір әмбебап сипат бере отырып, маманның осы екі маңызды құрамдас бөлігін біріктіреміз, өйткені біз оған кәсіби шеберлікті, шеберлікті, шығармашылық қабілетті, жоғары интеллектті және мәдени-адамгершілік құндылықтарды қосамыз деп санаймыз. Бір сөзбен айтқанда, бұл университеттің гуманистік білім беру жүйесінде қалыптасатын және жоғары тиімділікпен өзінің адами және кәсіби әлеуетін жүзеге асыра алатын маманның қалаған бейнесі. нақты қызметі, үнемі дамып, өзін-өзі білім арқылы өзін-өзі білім беру мен өзін-өзі жетілдіру. Сондықтан қазіргі білім беру процестерінің динамикасында жүйелі, интегративті бірлік, интеллектуалды және практикалық дағдылардың синтезі ретінде қарастырылатын педагогикалық кәсіби құзіреттіліктің іргелі маңызы артып келеді. Мұндай кәсіби құзіреттілікке мұғалімнің білім мазмұнындағы танымдық, функционалдық және мәдени бірлігі кіреді. Мұғалімнің жеке тұлғалық ерекшеліктері, мысалы, құндылық бағдарлары, қабілеттер, мінез ерекшеліктері, балалармен қарым-қатынас жасауға және практикалық іс-әрекеттерді жүзеге асыруға дайын болу, адамға өзінің әлеуетін пайдалануға, күрделі мәдени іс-әрекеттерді жүзеге асыруға, үнемі өзгеріп отыратын қоғам мен кәсіби қызметке тез және сәтті бейімделуге мүмкіндік береді.

Білім туралы» Заңды және «Кадрларды даярлаудың ұлттық бағдарламасын» жүзеге асыру тұрғысынан қазіргі заманғы мектеп тек түлекке ғана емес, кең көзқарасы мен қызығушылықтарының әртүрлілігі педагогикалық қызметте рухани байлық пен кәсіби шеберліктің толық жүзеге асырылуын қамтамасыз ететін, шығармашылықпен ұштасқан белсенді тұлғаға мұқтаж [1].

Шығармашылық белсенді тәуелсіз әрекет ретінде жаңа бір нәрсені тудырады. Оның жаңалығын объективті және субъективті тұрғыдан бағалауға болады. Бірінші жағдайда критерий шешімнің әлеуметтік құндылығы мен жаңашылдығына айналады, ал мұнда шығармашылық туралы сөздің толық мағынасында суретшінің, ғалымның, өнертапқыштың,

мұғалімнің және т.б. Екінші жағдайда, шығармашылық процестің жаңалығы мен әлеуметтік мәні болмайды, бірақ соған қарамастан шығармашылық белсенділік процесінде шығармашылықтың толыққанды формаларына тән бірдей психологиялық процестер орын алуы мүмкін. Бұл шығармашылық тақырыбы бұл жағдайда да жаңалық ашады, бірақ өзі үшін және оның қабілеттерін, шығармашылық әлеуетін және ішкі әлемін байытады. Сондықтан студенттердің шығармашылық белсенділігі әр түрлі көріністерде көптеген әлеуметтік маңызды, шығармашылық тұлғалық қасиеттердің (қиял, ойлау, батылдық, батылдық, еріктік қасиеттер) табысты дамуының маңызды құралы болып табылады және мұндай іс-шараларға қатысу қазіргі дидактика білім мазмұнының қажетті элементі ретінде қарастырылады.[1 - 3]

Е.С. Полат атап өткендей, «... Жоба әдісі әлемдік педагогикада түбегейлі жаңалық емес. Ол өткен ғасырдың басында АҚШ-та пайда болды (1920 ж.). Ол сондай-ақ проблемалар әдісі деп аталды және ол философия мен білім берудегі гуманистік бағыт идеяларымен, американдық философ және оқытушы Дж.Дьюи, сонымен бірге оның студенті В.Х. Килпатрик. Дж.Дьюи бұл білімге деген жеке қызығушылығына сәйкес оқуды белсенді негізде, студенттің мақсатты әрекеті арқылы құруды ұсынды ».

Жобалық әрекет білім берудегі авторитаризмнен арылуға мүмкіндік береді, әрқашан студенттердің өзіндік жұмысына бағытталған. Оның көмегімен студенттер осы немесе басқа білімнің жиынтығын алып қана қоймайды, сонымен қатар бұл білімді өз бетімен алуға үйренеді, оны танымдық және практикалық есептерді шешуге қолданады. Сонымен қатар, жобалық қызмет осы әрекетті топтық ұйыммен үйлестіре отырып, өзіндік ізденіспен қамтамасыз етеді, бұл сізге қарым-қатынас дағдылары мен қабілеттерін (түрлі сапада топтарда жұмыс істей алу, кең байланыстарды пайдалану, бір проблема бойынша әртүрлі көзқарастар) алуға мүмкіндік береді. Бұл өзекті бола түседі, ақпараттық байланыс құралдары неғұрлым қарқынды дамып, әлемдік қоғамдастықтың әртүрлі мәдениетін тасымалдаушылар арасындағы іскерлік және мәдени ынтымақтастық пайда болады [2].

Педагогикалық білім беру жағдайындағы жобалық әдіс кәсіби модуль шеңберіндегі пәндер, сонымен қатар пәнаралық курстардың интеграциясының жоғары деңгейін білдіреді. Бұл болашақ мұғалімдердің оқуға деген ынтымақ, қызығушылығын туғызуға ықпал етеді және тек бір пән аясында ғана емес, белгілі бір білім, білік және практикалық тәжірибеге деген қажеттілікті тексеруге мүмкіндік береді.

Талдау студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыруда оң өзгерісті көрсетті, студенттер практикада сәтті көрсетіп отырды,

бұл пәндер аралық курстарды оқытуда жобалық әдісті қолданудың орындылығын растайды.

Жобалық әдіс дағдыларды дамытуға ықпал етеді:

- жобалау әдісі туралы белгілі бір білімге ие болу;
- Қосымша әдебиеттермен жұмыс жасай білу;
- тәуелсіз шешім қабылдау дағдыларын дамыту;
- бір мәселе бойынша әр түрлі көзқарастарды қолдана білу;
- өз қызметінің нәтижелерін көпшілік алдында көрсету.

Оқытуды ұйымдастырудың бұл формасы оқытудың тиімділігін едәуір арттыра алады. Ол болашақ мұғалімнің жеке басының дамуына, оның өзін-өзі тануына ықпал ететін тиімді пікірлер жүйесін ұсынады. Жобаны жасауға тек студенттер ғана емес, оқытушылар да қатысады. Оларға өз тәжірибелерін түсінуге, кәсіби шеберліктерін жетілдіруге, пәнаралық байланысты нығайтуға, талаптардың біртұтастығын дамытуға бағытталған педагогикалық ынтымақтастықты одан әрі тереңдетуге жаңа мүмкіндіктер беріледі, бұл ақпараттар негізінде білім беру процесін оңтайландыруға көмектеседі.

Оқу процесінде студенттер өздерінің көкжиегін кеңейтеді, жаңа технологиялар, материалдар, табиғат, қоғам, ойлау туралы білім алады, айналасындағы әлем мен өнер әлемін біледі. Оқыту процесінде практикалық және теориялық дағдылар мен дағдылар, дағдылар мен өзіндік жұмыс дағдылары қалыптасады.

Қүзиреттілікке негізделген көзқарас тұрғысынан алғанда, жобалық қызметті қолдану студенттерге болашақ кәсіби әлеуметтену үшін маңызы бар кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік береді, олар қорытынды біліктілік жұмысы кезінде көрінуі мүмкін.

Студенттерді жобалық іс-әрекетке қосу теориялық білімді кәсіби тәжірибеге айналдыруға мүмкіндік береді және жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуына жағдай жасайды, шығармашылық әлеуетті жүзеге асыруға мүмкіндік береді, студенттердің өзін-өзі анықтауға және өзін-өзі анықтауға көмектеседі, нәтижесінде бәсекеге қабілеттілік пен орта кәсіптік білім беру ұйымдарының түлектерінің жалпы және кәсіби құзыреттіліктері қалыптасады. еңбек нарығындағы сұраныс.

Осылайша, жоба әдісі болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттерін қалыптастырудың тиімді құралдарының бірі болып табылады [4].

Қүзиреттілікке негізделген көзқарас тұрғысынан алғанда жобалық құзыретті қолдану студенттерге болашақ кәсіби әлеуметтену үшін маңызы бар кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік береді, олар қортынды біліктілік жұмысы кезінде көрінуі мүмкін.

Мұғалімнің шығармашылық процесін ғалымдар «өзгермелі

жағдайдағы сансыз тәрбиелік міндеттерді үнемі шешуге бағытталған іс-әрекет» деп қарастырады, оның барысында мұғалім балалармен қарым-қатынасты оңтайлы түрде дамытады және жүзеге асырады, осы педагогикалық тұлға үшін стандартты емес педагогикалық шешімдерге тән, объектінің ерекшеліктерімен байланысты - педагогикалық ықпалдың тақырыбы »(В.А.Сластенин).

Сонымен бірге, «мұғалімнің шығармашылығы - бұл тек техниканы игеру ғана емес, әрдайым жаңа жағдайларға байланысты, өзгеріп отыратын, тұра бермейтін, үнемі дамып келе жатқан балалардың табиғатын ескере отырып, өзіндік ойлау керек, тікелей көшіруден аулақ болыңыз »(Ю.П. Азаров).

Педагогика ғылымындағы шығармашылық мәселесі бойынша әртүрлі дереккөздерді талдау, ол мұғалімнің әлеуметтік және кәсіби жетілуінің маңызды индикаторын сипаттайтындығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді, ол келесідей белгілерде көрінеді: үздіксіз кәсіби, зияткерлік, мәдени және адамгершілік өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылыс; қызметтің сәттілігіне қызығушылық; жұмыста шығармашылық ізденіс қажеттілігі, ізденіс, өзіндік ерекшелік, әлемге қатысты сындарлы ойлау; іс-әрекеттің ең жақсы нәтижелерін алудағы кемшіліктерді жоюдың жақсы тәсілдері мен құралдарын таба білу, олардың іс-әрекеттері мен әрекеттерінің салдарын болжау мүмкіндігі; өзінің, ұжымның нәтижелері үшін жауапкершілікті өз мойнына ала білу; өз бетінше өзгеру мүмкіндігі, олардың шығармашылық қызметінің мақсаттарын жүзеге асырудың жетіспейтін әдістері мен құралдарын табу мүмкіндігі; өнімділік, кез-келген жұмыста сәттілік және т.б. Мұғалім әр педагогикалық мамандықтың әлеуетті мүмкіндіктері мен оны дамыту перспективаларын, байланысты мамандықтардың мүдделерін және интеграциялық байланыстарын ескере отырып, оқу процесін нақты жоспарлауы қажет.

Кәсіби, оның ішінде педагогикалық, шеберлікке жету шарттары;

1. Өзінің еңбек тәжірибесін кәсіби білімді, дағдыларды жетілдіру көзі ретінде пайдалану;

2. Жұмыстың ең жақсы әдістерін игеруде практикалық белсенділіктің өсуі, кәсіби міндеттерді үнемі қиындату;

3. Қажет болған жағдайда - осы мамандық шеңберінен тыс танымдық және практикалық әрекеттерді кеңейту;

4. Әріптестердің озық тәжірибелерін зерделеу және шығармашылық дамыту, бұрын белгілі болған және біршама уақыт өткен соң басқалардың меншігі бола алатын бірегей тәжірибені қолдану;

5. Жалпы білім беру, саяси, кәсіптік білімге қойылатын талаптарды арттыру, өйткені оларды еңбек процесінде білместен және шығармашылық

қолданбай кәсіби шеберлікті қалыптастыру мүмкін емес;

6. Өз кәсібіне деген сүйіспеншілік;

7. Еңбек мәдениеті;

8. Дәл есептеулерге негізделген тәжірибе, жұмыс, шығармашылық, жаңашылдықтың ең тиімді әдістерін іздестіру.

Оқытушы белгілі бір студенттер тобы үшін нақты оқу мақсаттарын да, кәсіби дайындық стандарттарын да жасай алатын педагогикалық қабілетке ие болуы керек; оқу мақсаттарына барынша сәйкес келетін және қажетті білім, дағды деңгейімен қамтамасыз ететін үлкен көлемдегі ақпараттық материалдарды таңдау мүмкіндігі болуы керек.[1 - 4]

Жаппай репродуктивті нысандар мен оқыту әдістерінен жеке шығармашылыққа ауысуды белгілейтін білім беру парадигмаларының өзгеруіне байланысты әлеуметтік-экономикалық жағдайлар және білім берудің жаңа басымдықтары, университет түлектерінің жалпы мәдени және арнайы дайындық деңгейіне қойылатын талаптардың жоғарылауымен және болашақ мамандарды сауатты кәсіби кіруге даярлаумен. кәсіптік өзін-өзі үздіксіз білім алу үшін қалыптасқан қажеттіліктері бар еңбек нарығы, объективті қажеттілікті анықтайды «Кәсіптік білім» бағыты бойынша жоғары оқу орындарының түлектері үшін кәсіптік-педагогикалық ғылыми қамтамасыз етудегі мүлік және болашақ мұғалімдердің кәсіби-педагогикалық ойлауын дамыту, олардың ғылыми-педагогикалық білімі мен машықтарын қалыптастыру, сонымен қатар оқытуға да, оқытуға да қажетті педагогикалық мәдениет. жалпы кәсіби, арнайы құзыреттілік пен біліктілікті арттыру.

Педагогикалық қабілеттердің құрамына мыналар кіреді: конструктивті қабілеттер - оқушының жеке басын жобалау, оқушылардың жас ерекшеліктеріне және жеке қабілеттеріне байланысты оқу материалын таңдау және композициялық құру; ұйымдастырушылық қабілеттер - студенттерді әртүрлі іс-шараларға қосады және топты әр жеке тұлғаға әсер ету құралы етеді; қарым-қатынас дағдылары - студенттермен дұрыс қарым-қатынас орнату және оларды мақсаттар мен құралдарды игеруге сәйкес қайта құру; Гностикалық қабілеттер - объектіні, процесті және өз әрекетінің нәтижелерін зерттеу және оны осы білім негізінде қайта құру [5].

Егер мұғалім бағдарлама студенттер үшін емес, студенттер үшін арналғанын есіне түсірсе, мұғалім жақсы нәтижеге қол жеткізе алады; қажетті және белгілі байланыстар мен тәуелділіктерді ашып көрсете отырып, материалды нақты, негізделген және жүйелі түрде анықтайды; оқу қарқынын артта қалған жеке жұмыс жағдайында оқушылардың көпшілігінің қажеттіліктеріне бейімдейді; ауызша, жазбаша,

компьютерлік басқарудың ұтымды түрлерін қолданады және жаттығуды шебер түзетеді; Бұл студенттердің оқу уәждемесін дамыта отырып, білім берудің максималды нәтижелеріне жетуге түрткі болады.

Қазіргі әлемде білім беру және ақпараттық технологияларды біріктіру және осы негізде оқытудың түбегейлі жаңа интеграцияланған технологиялары негізінде, атап айтқанда Интернет-технологиялар негізінде қалыптасу тенденциясы бар деп сеніммен айтуға болады. Осындай технологиялардың көмегімен білім беру ақпаратын шексіз және өте арзан таратуға, оны тез әрі мақсатты жеткізуге мүмкіндік туды. Сонымен қатар, оқыту интерактивті сипатқа ие болады, студенттердің өзіндік жұмысының маңызы артып, оқу процесінің қарқындылығы артады және т.б.

Білім беру қызметін тұтынушылар (студенттер) білім беру іс-шараларының белсенді қатысушылары болып табылады. Сондықтан, түпкілікті нәтижелердің сапасы көбіне олардың белсенділігіне, бәсекеге қабілеттілігіне, ұстанымына, ынтасы мен күш-жігеріне байланысты болады [3].

Адамның қоғамдағы орнын анықтайтын процесс оның табиғатқа, қоғамға, ғылыми және практикалық қызметіне деген көзқарасымен көрінеді.

Әр сағат сайын біз адамзат дамуындағы жаңа сапалы өзгерістерге куә боламыз.

Сондықтан жоғары оқу орындарының студенттері жаңа педагогикалық әдістеменің негізін игеріп, халықтың бай рухани, тарихи және білім беру мұрасын, жаңа педагогикалық технологияны зерттеп, шетелдік прогрессивті және практикалық идеялармен танысып, рухани-адамгершілік қасиеттерін, тәуелсіз ойлауын дамытуы керек.

ӘДЕБИЕТ

1. Дубровина О. С. Использование проектных технологий в формировании общих и профессиональных компетенций обучающихся. Проблемы и перспективы развития образования (II): материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Пермь, май 2012 г.). — Пермь: Меркурий, 2012. — С. 124-126.
2. Полат Е.С., М.Ю. Бухаркина, М.В.Моисеева, А.Е. Петрова «Новые педагогические и информационные технологии в системе образования». - М., 2004. - С.29-31.
3. Колесникова И.А. Педагогическое проектирование. - М.: Академия, 2007. - С. 86-91.
4. Лазарев Т. Проектный метод: ошибки в использовании // Первое сентября. - 2011. - № 1. С. 9-10.
5. Митрофанова Г.Г. Трудности использования проектной деятельности в обучении // Молодой ученый. - 2011. - № 5. - Т.2. - С. 148-151.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ УЧИТЕЛЯ - НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Аргыкбаева Л.Б., магистрант,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: Laryda_80@mail.ru

В этой статье рассматриваются правовые рамки структурных изменений в результате модернизации системы образования и потребность в активном человеке в современной школе, который может широко интегрировать духовно богатые, профессиональные навыки. Творческий человек анализирует методы проектирования приготовления.

Методы проекта в контексте педагогического образования анализируют потребности образования, навыков и практического опыта в подготовке будущих учителей для их интереса к образованию и интереса к обучению.

В современном мире наблюдается тенденция к интеграции образовательных и информационных технологий и формированию на основе принципиально новых интегрированных технологий обучения, в частности на основе интернет-технологий. С помощью таких технологий можно распространять образовательную информацию бесконечно и дешево, доставлять ее быстро и целенаправленно.

Студентам высших учебных заведений предлагается освоить основы новых педагогических методов, изучить богатое духовное, историческое и образовательное наследие населения, новые педагогические технологии, познакомиться с зарубежными прогрессивными и практическими идеями, развить духовно-нравственные качества, самостоятельное мышление.

Ключевые слова: Образование, профессионально-педагогическая, квалификация, компетентность, творчество, учитель, личность, студент, технология, мастерство.

Статья поступила 27.02.2020

2 Бөлім
ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Раздел 2
СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ

Part 2
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

**THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS**

Dzhusubalieva D. M.¹d.p.s., professor

Taubay D. M.² master student

^{1,2}KazUIR&WL named after Ablai Khan

Almaty, Kazakhstan

e-mail: dinara_03_03@mail.ru

The article considers the stages of professional training of future foreign language teachers using digital technologies. It is shown that digital technologies due to their diversity not only improve the quality of training of future teachers, but also increases their digital competence as one of the important competencies of the individual in modern society.

Key words: learning design, digital technologies, digital educational resources, learning stages, Internet technologies, learning design.

УДК: 386.004

**РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ**

Джусубалиева Д.М.¹ д.п.н., профессор

Таубай Д.М.² магистрант

^{1,2}КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Алматы, Казахстан

e-mail: dinara_03_03@mail.ru

В статье рассматриваются этапы профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка с использованием цифровых технологий. Показана, что цифровые технологии благодаря своему разнообразию не только повышают качество подготовки будущих учителей, но и повышает их цифровую компетентность, как одну из важных компетенций личности современного общества.

Ключевые слова: дизайн обучения, цифровой технологии, цифровые образовательные ресурсы, этапы обучения, интернет технологии, дизайн обучения.

Современное общество предъявляет новые требования к подготовке будущего учителя иностранного языка. Эти требования напрямую связаны

с использованием цифровых технологий в своей профессиональной деятельности. Будущий учитель должен быть адаптирован к современным требованиям общества, которое сейчас называют информационным или цифровым обществом. Для этого он должен обладать информационной компетентностью, которая выражается через свободное владение всех ресурсов компьютера и готовности использовать их для решения проблем профессионального характера. Как показывает анализ исследований, компьютерные технологии в педагогическом образовании рассматриваются как поддержка репродуцирующей деятельности будущего учителя, связанной с применением готовых цифровых образовательных ресурсов, предлагаемых в качестве электронного сопровождения традиционным учебникам и учебным пособиям. Электронные учебники играют большую роль в познавательном процессе обучаемых, поскольку в отличие от традиционных учебников они оснащены анимацией, видео и аудио-вставками и интерактивными упражнениями позволяющими самостоятельно освоить изучаемый материал. Сложившаяся практика традиционного обучения, не всегда оправдывает уже предпринятые усилия по информатизации образования, что выражается в том, что не все вузы в подготовке будущих учителей иноязычного образования используют цифровые технологии и курсы по цифровизации образования, что сказывается на подготовке будущих учителей, которые по окончании вузов не могут создавать цифровые образовательные ресурсы и электронные контент для своей образовательной деятельности. Кроме того, даже используя готовые электронные пособия и учебники постоянное обновление ресурсного обеспечения и творческое использование аутентичных, культурно насыщенных учебных материалов.

Большую помощь в ресурсном обновлении играют интернет технологии. На основе использования системы глобализированного интернета, можно сформировать у обучаемых знания в четырех видах речевой деятельности, используя материалы системы, сформировать у студентов навыки чтения, письма, обогащения словарного запаса [3]. Используя систему Интернета зная языки, они могут общаться с представителями разных стран. Термин «Интернет» «от английского слова» «internationalnet», в переводе означает» международная связь. С помощью сети Интернета на уроках иностранного языка можно создать реальную модель общения, подключаясь. Используя язык в природной языковой среде как средство общения, в процессе обучения языкам, можно в интернете найти различные сайты помогающие не только в изучении языка, но и в правильном произношении, лексике и грамматике.

С использованием таких интернет технологий как:

- электронная почта (e-mail), телеконференция, видеоконференция;
- возможность воспроизведения личной информации или иными словами Вебиндивидуальный вывод на сервер;
- информационные каталоги (Yahoo, InfoSeek/ UltraSmart, Galaxy) поисковые системы (Altta, Vista, HotBob, Open Text), история внутри системы (Chat) можно проводить занятия очень интересно и результативно.

Подготовка будущих учителей иностранного языка как проектированию цифровых образовательных ресурсов - многоступенчатый, многокомпонентный процесс, призванный не только обеспечить обучение ресурсами-образцами, представленными в цифровой прецедентной иноязычно-инокультурной среде, но и способствовать становлению профессиональных педагогических умений.

Большое место в процессе подготовки будущего учителя иностранного языка занимают проблемные ситуации. Проблемные ситуации наиболее целесообразно формировать в рамках специально подобранных небольших научных исследований учебного характера. Новые возможности и качество учебной работы в данном направлении открывает использование Интернета.

Методика проведения семинарского занятия, практикума с элементами научных исследований по языковым дисциплинам в компьютерном классе, где есть Интернет, с использованием элементов научных исследований предполагает выполнение студентами небольшого исследования учебного характера. Задание на выполнение работы содержит постановку задачи, перечень адресов в Интернете, необходимых для альтернативного выполнения поставленной задачи. Как правило, альтернативность решения заложена в большинстве заданий, что требует от студента более широкого научного кругозора, чем при выполнении стандартных работ [1].

Например, преподаватель дает студентам индивидуальное задание с указанием адресов в Интернете по определенным темам. Студенты должны найти ответы на поставленные вопросы. В первой половине занятия студенты разыскивают материал в Интернете, а во второй половине, разбившись на пары, аргументируют свою точку зрения по тем или иным вопросам. Интерактивное общение студентов между собой происходит в "чатах", а не в устной форме с соседом по парте.

Пример возможных заданий для учебной работы:

"Проработайте вариант резюме (самопрезентации) и найма на работу".

Методика выполнения работы ориентирует обучающегося

пользоваться специально подобранной литературой, словариком, компьютером с подключением к сети Интернет. Опыт подобного семинарского занятия или практикума показывает, что при этом резко возрастает активность студентов и эффективность учебного процесса.

Очень важно не упускать из виду перспективу все более активного применения инновационных форм проведения учебных занятий с использованием возможностей интернет-технологий.

Активное обучение в системе профессионального образования позволяет решить ряд задач, трудно достижимых в традиционном обучении:

- формировать профессиональные мотивы и интересы;
- воспитывать системное мышление специалиста;
- учить коллективной мыслительной и практической работе;
- давать целостное представление о деятельности человека в обществе;
- тренироваться в интерактивном общении в среде Интернет.

Итак, при общении студентов с помощью Интернет в ходе работы над учебными заданиями у них тренируются навыки в передаче и восприятии информации, в установлении обратной связи, в умении поддерживать коммуникации.

На современном этапе существует множество технологий для создания и проведения мультимедийных презентаций по иноязычному образованию (например; пакет Microsoft Office, Lotus Same Time Server+ Learning Space).

Из вышеперечисленного мы предлагаем использовать средство для создания презентаций Power Point, входящего в программный пакет Microsoft Office. Выбор данного средства обусловлен следующими причинами:

- простота и доступность в освоении программного продукта (интерфейс универсален для программ Microsoft Office);
- широкие возможности программы.

Рассмотрим более подробно возможности программы для создания презентаций PowerPoint [2].

- 1) создание слайдов, содержащих текстовую и графическую информацию;
- 2) добавление в слайды графиков и диаграмм;
- 3) добавление в слайды аудио и видеофайлов;
- 4) возможности трансляции презентации в одной или нескольких аудиториях, оснащенных либо телевизорами, либо компьютерами минимальной конфигурации;

- 5) сопровождение трансляции голосом;
- 6) запись трансляции для ее дальнейшего использования без участия лектора.

Рассмотрим процесс создания и проведения лекции с использованием PowerPoint:

- 1) подборка материала для презентации;
- 2) оцифровка аудио-, фото-, видео- и других материалов;
- 3) создание презентации;
- 4) настройка эффектов, анимации, временных интервалов и т.д.;
- 5) сохранение в виде демонстрации для размещения на файловом сервере в качестве иллюстрированного материала для лекции;
- 6) настройка презентации для вещания по сети;
- 7) проведение лекций;
- 8) самостоятельное прослушивание лекционного материала студентами, отсутствующими на лекции, или обучение по дистанционной форме.

Использование мультимедийных курсов, созданных при помощи программного средства Power Point, стирают границы между аудиторными занятиями и дистанционным обучением.

Power Point - это как раз тот программный продукт, который может быть использован для организации процесса обучения в средней школе с целью представления графической информации как одного из видов наглядности, что особенно важно при обучении младших школьников.

Используя принцип интеграции в организации самостоятельной работы по курсу теории и методики обучения иностранным языкам, студентам предлагается выполнить самостоятельные задания, в частности по разработке фрагментов урока, которые посвящены ознакомлению с языковым материалом, формированию речевых умений, различным формам и приемам контроля и т.п. При разработке части уроков студенты используют возможности современных информационных технологий, в том числе программы создания презентаций PowerPoint, и обосновывают с точки зрения психологии и методики целесообразность организации процесса обучения с использованием тех или иных приемов.

Таким образом, студенты при подготовке к семинарско-практическим занятиям с использованием интернет технологий реализуют знания, умения и навыки по информатике, методике, психологии и языку интегративно. Организация данного вида самостоятельной работы может осуществляться с использованием приема "малых групп", что очень активизирует работу обучающихся и приобщает их к отдаленной коммуникации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Злотникова И.Я. Формирование информационной компетенции будущего учителя-предметника в педагогическом вузе // Педагогическая информатика. - 2004. - №1 - С.44.
2. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе. - М., 2002. - 437 с.
3. Надточева, Е.С. Развитие профессионально-методической компетенции будущего учителя иностранного языка в рамках рефлексивного подхода // Известия Уральского государственного университета. - 2010. - № 3(78). - С. 103-109.

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУДАҒЫ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Джусубалиева Д.М.¹ п.ғ.д., профессор

Таубай Д.М.², магистрант

^{1,2} Абылай хан атындағы ҚазХК және ӘТУ

Алматы, Қазақстан

e-mail: dinara_03_03@mail.ru

Андатпа. Мақалада сандық технологияларды қолдану арқылы болашақ шетел тілі мұғалімдерін кәсіби даярлау кезеңдері қарастырылады. Сандық технологиялар өзінің әртүрлілігі арқасында болашақ мұғалімдерді дайындау сапасын арттырып қана қоймай, сонымен қатар олардың сандық құзыреттілігін, қазіргі қоғам тұлғасының маңызды құзыреттілігінің бірі ретінде арттырады.

Тірек сөздер: оқыту дизайны, сандық технологиялар, сандық білім беру ресурстары, оқыту кезеңдері, интернет технологиялар, оқыту дизайны.

Статья поступила 21.02.2020

UDC 372.881.111.1

APPLICATION «SMART» TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING WITH THE B1 LEVEL LEARNERS

Aukenova T.A.¹, master student

Avakova R.A.², professor

^{1,2} Career University of Foreign Languages and Business

Almaty, Kazakhstan, e-mail: Tolganay.aukenova@mail.ru

This article deals with the problem of applying «SMART» technology in foreign language teaching with the B1 level learners and basic concepts of multimedia technology. The **aim** of this article is to identify the effectiveness of using multimedia technologies in teaching foreign language in the University.

To achieve this goal the following **tasks** have been set: 1) to analyze the definitions of multimedia and digital technologies; 2) to substantiate the need for the use of e-learning and digital technologies in teaching foreign language in the University; 3) to analyze the integration of multimedia technologies in the process of teaching foreign language; 4) to consider the

multimedia as an effective educational tool; 5) to develop guidelines for the organization of the process of teaching English using multimedia and digital technologies at the first year University. The following **methods** were used to solve the tasks: the methods of analysis, synthesis, generalization, specification.

Key words: technology, teaching, foreign, language, approach, technical

In the 21st century, information technologies are actively used in all spheres of human activity, including educational. With the advent of the first personal computers, teachers began to use them to intensify the learning process as a means of visualization, a tool for developing skills, a source of additional information, etc.

Computer technology has been used in teaching foreign languages since the 1980 s. The twentieth century, which led to the emergence of a special direction in the methodology of teaching foreign languages, within the framework of which theoretical and practical aspects of the use of these technologies in the course of teaching a foreign language are considered. In Kazakhstan, this direction was called "computer linguodidactics", the term CALL (Computer-assisted language learning) is the most common abroad.

With the progress of technological progress, there were more and more advanced technical means with significant linguistic and didactic potential. Today, the practice of teaching foreign languages uses a wide range of technical means, both stationary (for example, computer, interactive whiteboard) and mobile (tablet computers, smartphones), which are combined under the concept of "digital technology". The emergence of these technical means has also influenced the ways of presenting information, which today is most often presented in a multimedia format, that is, in several forms simultaneously: text, graphic, video, audio, interactive. Thus, modern technologies used in teaching foreign languages can be combined under the term "multimedia technologies".

However, long-term practice of using various similar technologies in teaching foreign languages shows that by themselves they do not make the learning process more effective. To use multimedia and digital technologies in their full potential, it is necessary to develop a special technique.

The problems of the impact of modern information and communication technologies on the educational process and their effective use in learning foreign languages are considered in the works of Russian researchers M.A. Bovtenko, R.K. Potapova, E.S. Polat, P.V. Sysoeva, M.N. Evstigneeva, S.I. Titova, A.V. Zubova, R.K. Piotrovskoy, R.G. Piotrovsky, O.A. Uskova, S.V. Fadeeva, A.V. Khutorsky and others. In Western science, the informatization of the process of learning foreign languages formed the basis of research G. Dudeney, M. Pegrum, D. Boyd, D. Crystal, M. Warshauer, G. Davis, P. Brett, M. Levy, D. Healey and others.

Nevertheless, due to the active progress of technical progress and the emergence of new types of multimedia technologies against the background of a change in educational paradigms, the practice of using these technologies is still ahead of theory. Moreover, the existing research in this area is mainly focused on the effectiveness of teaching foreign language to students by using multimedia. Analysis of the literature in the field of psychology and pedagogy (L. S. Vygotsky, D. B. Elkonin, L. I. Bozhovich) showed that the younger age is the most important stage of human development, on which the foundations of conscious cognitive interest in learning are formed. Moreover, the empirical experience of the authors of this study proved the increased interest of the generation in the use of multimedia and digital technologies, including for educational purposes.

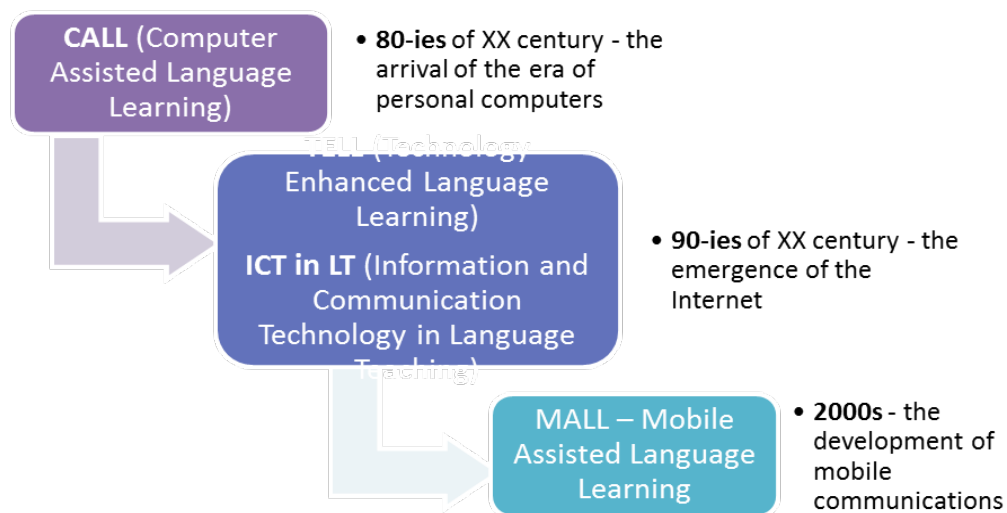
At the heart of learning any school subject is a technique. With the development of information technology and the emergence of personal computers, it has come to the realization that computer technology can be used in training. Consequently, there is a need for a special teaching method using computer technology.

One of the most important issues of the methodology is the search for the most effective teaching methods and techniques. Thus, teachers of foreign languages traditionally use various means of visualization in their work in order to intensify the learning process. With the advent of technical progress, methodologists and linguodidacts turned their scientific interest to the widely available technical means as a tool to make learning foreign languages more interesting and effective.

Active integration of technical means into the educational process dates back to the 70s of the XX century due to the widespread use of personal devices such as tape recorders and movie projectors. However, soon they are gradually replaced by more advanced devices, primarily a personal computer. This led to the emergence of a separate area of research in linguodidactics, which sets itself more narrow goals and objectives [3].

In the foreign scientific community since the mid 80-ies of XX century there is a new approach to teaching foreign languages - CALL – Computer Assisted Language Learning. In the 90-ies of XX century in connection with the development of the Internet in the framework of the CALL arise from other approaches: TELL (Technology Enhanced Language Learning) and ICTinLT (Information and Communication Technology in language teaching), reflecting changes in the sphere of high technologies – the advent of the Internet and electronic communications. The emergence and development of mobile communication, which became actively used in linguodidactics, led in turn to the emergence of the term MALL – Mobile Assisted Language Learning. [3], [4], [2].

Pic. 1.1 the Evolution of approaches of teaching foreign languages with the use of technical means

In Russian science, the term “computer linguodidactics” (proposed by K. R. Piotrovskaya in 1991) is, from the point of view of MA. Bovtenko, the most adequate in terms of the comprehensiveness of the theoretical and practical aspects of the application of information technology in teaching a foreign language, as well as taking into account trends in the development of terminology in this scientific field. M.A. Bovtenko believes that this term may soon be superseded by the term “electronic-linguodidactics” due to the spread of information and communication technologies in teaching foreign languages and the expansion of a number of platforms through which (electronic) communication takes place [4].

The first programs in the framework of CALL were based on the behavioral model «stimulus-response» and assigned a very passive role to students. These programs consisted of traditional tasks (fill in the gaps, choose the correct answer from the set, etc.) presented in electronic form. Despite the fact that this approach is considered outdated and ineffective in the modern methodology, positive results have been achieved in the application of such programs [5]. Russian researcher in the field of computer linguodidactics R. K. Potapova believes that the limited use of such programs is permissible in the modern practice of teaching a foreign language, but only for the purpose of development and consolidation of basic skills.

Gradually, the behavioral model was replaced by alternative methods, the main principle and task of which was the formation of an active, self-

governing personality capable of creative activity. In this regard, the problem of finding optimal ways of learning, taking into account new trends and principles of learning.

Thus, the history of the development of CALL reflects general trends in the methodology, in particular, the transition from a teacher-oriented approach to a student-oriented approach. Computerization of education owes its appearance to the terms “learning through cognitive activity”, “learning through insight”, and “insight” [2], [5].

In modern linguodidactics, CALL is one of the most promising areas that scientists from different fields work together: psychologists, methodologists, programmers, linguists, etc. The problem of integrating ICT into the process of learning foreign languages is regularly discussed at professional forums and conferences (for example, EUROCALL, CALICO, ICETC and others). Acute scientific interest in the problem of informatization of the learning process led to the emergence of a wide range of periodicals devoted to this topic (in particular, “Information and communication technologies in education”, “Computer tools in education”, “Telecommunications and informatization of education” “Distance and virtual learning «, ON-CALL, Language Learning and Technology, etc.). [6].

To date, the main technical means used to intensify the process of teaching foreign languages include:

- 1) multimedia tools that combine speech playback and recording capabilities with interactive video;
- 2) hypertext, creating a system of cross-references in text arrays of information;
- 3) hypermedia, which combines the possibilities of hypertext and multimedia;
- 4) telecommunication technologies;
- 5) CD-ROM technology, which allows to multiply the amount of information stored on laser CDs [2].

These tools allow you to use a computer to work on all types of speech activity: to develop not only reading and writing skills, but also listening and speaking skills (including such aspects as pronunciation and intonation), as well as for real communication with native speakers of the language being studied. in writing and orally.

However, it should be noted that the last of these technologies (CD-ROM) is gradually losing its relevance due to the progress of technological progress. For example, many modern computers no longer have a disk drive. The disks were replaced by more compact USB-drives, but they are gradually losing popularity due to the spread of so-called cloud services that allow you

to store information in virtual storage.

Today, there is a tendency to shift focus from a single computer to a virtual online environment. The human-computer model is gradually losing its relevance, and the computer is becoming an intermediary between the human and the virtual environment created jointly by millions of users. [7].

Thanks to the development of the Internet, an ever greater individualization of the information consumption process is taking place: we are less and less likely to use "ready", pre-organized knowledge (for example, textbooks and courses presented on CDs). Instead, we turn to the Network and independently find resources to quench the information «hunger.» So the digital educational environment, where everyone can choose their own educational trajectory, gradually replaces the traditional linear, including in Kazakhstan.

In this connection, the terminology describing technical means is changing: thus, the term "information and communication technologies (ICT)" is gradually being supplanted by the more modern term "digital technologies". Today, these terms are used as synonyms, but the latter more clearly reflects the specifics of new information technologies and their perception by society.

Multimedia is a combination of special hardware and software, which allows for a qualitatively new level to perceive and process a variety of information: text, graphic, sound, animation, television [8].

The term «digital technologies» allow us to look at computer tools a little differently. Digital technologies are computer-based, but imply a different relationship between technology and the user. Thus, the term «ICT competence» includes the ability to effectively use electronic resources for personal and educational purposes, and the term «digital competence» implies a more complex set of skills, where a person not only consumes information, but also creates it, and understands the mechanisms of the digital environment. This critical approach to the perception of computer technology, according to Australian researcher James Curran from the University of Sydney, will give students the opportunity to navigate the world of modern technology, which is extremely quickly becoming obsolete [9].

The presentation of information is also changing. Today, an increasing percentage of information is presented in multimedia format: the text is almost always accompanied by an image, audio or video recordings, infographics, animation. This trend is caused by the problem of information saturation. Thus, a message in text form can easily be lost in the intensive information flow, if it does not contain elements of other media formats.

The requirement to provide information in a multimedia format is of particular importance for my study, as it not only meets the requirements of the modern information society, but also the age characteristics of students in

primary school.

Thus, the widespread use of digital technologies has increased access to authentic materials in the target language and to online computer-based training AIDS. Working on the Internet, students and teachers can access libraries of electronic texts, Museum and archival sources, electronic versions of Newspapers and magazines, use online training programs and dictionaries; take part in discussions and video conferences, exchange information via e-mail, etc.» [10].

Today, the use of multimedia and digital technologies in increasing the efficiency of foreign language teaching is recognized by an absolute majority of research methodologists. For example, an outstanding representative of the Russian linguodidactics R.K. Potapova believes that “it is difficult, perhaps, to find another such discipline in the cycle of academic disciplines studied both in middle and high schools, when teaching that the idea of using various kinds of technical teaching aids would find just as active a response as in the practice of teaching foreign languages” [11]. In her opinion, the introduction of computer technology in the educational process can solve a number of important problems of the educational process. First, reduce the time gap between acquaintance with new phenomena and control results. Secondly, to solve the problem of insufficient differentiation of learning, taking into account the individual characteristics of students. Thirdly, to adjust the process of purposeful teaching of students to independent work techniques [5].

In addition, multimedia resources give students access to accumulated knowledge in a wide range of formats. Today there is no doubt that figurative information is absorbed better than text, and multimedia resources in this regard have great potential. Combining text with verbal and graphic information, dynamics and sound, such resources make the learning process more effective by influencing several channels of perception at the same time, and the learning results, respectively, stronger [3].

Researchers E. V. Bondarevskaya, V. V. Serikov, V. A. Slastenin, I. S. Yakimanskaya and others emphasize that the use of multimedia technologies creates favorable conditions for the formation and development of linguistic and communicative skills according to the personal-oriented approach to learning a foreign language, taking into consideration the personal needs and characteristics of trainees. Also among the advantages of using multimedia and digital technologies in the process of teaching foreign languages Russian Methodists-lingvodidactic M. N. Evstigneev, L. V. Kudryavtseva, E. S. Polat, S. P. Sysoev, I. Khaleeva, L. A. Tsvetkova, etc. there are the following:

- 1) providing a large amount of authentic information;
- 2) impact on all channels of perception through the use of multimedia

technologies (text, graphics, sound, animation, video);

- 3) adaptability;
- 4) non-linearity of information provision;
- 5) high involvement in the educational process [12].

Moreover, teaching foreign languages with the help of multimedia technologies corresponds to the most important principles of education:

1) the principle of science - due to the content of training programs created in accordance with methodological rules;

2) the principle of consciousness - by creating opportunities for students to use individual strategies for achieving learning outcomes;

3) the principles of activity and interactivity - by changing the role of the student from a passive listener to the initiator of the work, built on active interaction with the computer;

4) the principles of systematicity and consistency - provided that they are integrated into the curriculum, computer resources can ensure consistency in the presentation of educational material;

5) the principle of the strength of learning outcomes - due to the possibility of reuse of training programs and resources, both in class and independently in the conditions of extracurricular work;

6) the principle of clarity - through the use of training tools in various formats, including all kinds of verbal and non-global clarity (pictures, video, audio, etc.) [13, p.12].

Thus, today, the positive influence of multimedia and digital technologies on the effectiveness of the process of learning foreign languages is recognized by the absolute majority of linguodidacts.

The constant advancement of technology is the main factor of occurring changes. Since Internet emergence, the traditional teaching of English has been challenged, as the result introducing many various and new ways of teaching. The role of teacher is to confront issues with rising student's interest in English learning and increasing the efficiency of teaching during class. Multimedia has been proven to be a golden mean in coping with these problems. "In the multimedia teaching, with eyes looking, ears listening, mouth speaking, hands writing, brains keeping in mind, students will greatly improve their passion for learning, leading to higher class efficiency" (Dong, Li 2011: 165). [15] Nowadays, multimedia surrounds us and becomes the indispensable element in our life, it provides interesting, new approaches to language teaching. It seems appropriate that teachers adopt and integrate it to their lesson and assessment planning. The implementation of multimedia will allow teachers to take full advantage of technology to teach English as a second language to non-native speaking students. Multimedia teaching in comparison to the traditional

teaching model has plenty of advantages, among which we distinguish [16].

«SMART» technology is a combination of special hardware and software, which allows us to perceive and process a variety of information at a qualitatively new level: text, graphic, sound, animation, and television [17].

REFERENCES

1. Zubov A.V. Methodology of using information technologies in teaching foreign languages. - Moscow: Academy, 2009. - 140 p.
2. Galskova N.D., Gez N.I. Theory of teaching foreign languages: Linguodidactics and methods: A manual for students. Lingv. Univ.-tov and faculties of Foreign Languages. Pedagogical. - M.: Publishing Center "Academy", 2004. - 336p.
3. Litinsky A.T. Information technologies and methods for improving the quality of teaching computer science at school // Pedagogical computer science. 2013. - № 4. - P.18-22.
4. Ostrovsky E.V., Chernyshova L.I. Psychology and Pedagogy: textbook. - M.: University textbook, 2005. - 384 p.
5. Plotnikova A.Y. Learn in a new way: why and how? // Practice of education. - 2010. - №1 - P. 25-28.
6. Kopylovskaya M.Yu. Intercultural "digitalnative /digitalimmigrant" conflict in the modern teaching of the English language // Bulletin. - Series 9. Philology. Orientalism. Journalism. - 2014. - №1. P. 16-19.
7. Bovtenko M.A. Information and communication technologies in the teaching of a foreign language: the creation of e-learning materials: studies. manual. - Novosibirsk: Novosibirsk State Technical University, 2008. - 111 p.
8. Sysoev P.V. The methodology of teaching a foreign language using new information and communication Internet technologies: a teaching aid. - Moscow; Rostov-on-Don: Glossa-Press Fenix, 2010. - 177 p.
9. Zubov A.V. Methodology of using information technologies in teaching foreign languages. - Moscow: Academy, 2009. - 140 p.
10. Soldatova G., Zotova E., Lebeshesheva M., Shlyapnikov V. Internet: opportunities, competencies, security. Methodical manual for workers of the general education system. - M: Google, 2013. - 165 p.
11. State educational standard of basic general education // Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. — 2014. - 48 p.
12. Khutorskoy A.V. Workshop on didactics and modern teaching methods. - SPb.: Peter, 2004. - 265 p.
13. Solodovnik, E.V. Multimedia technologists in the educational process. // Problems of Higher Education. - 2015. - 31. - P.206-209.
14. Polat, E. S. Modern pedagogical and information technologies in the education system: a training manual. - 3rd ed. - Moscow: Academy, 2010. - 364 p.
15. Selevko G.K. Technological approach in education // Management of the modern school. Head teacher - 2012. - №2. - P.4-15.
16. Shiyani I.B., Adamsky A.I. Information technology in education- M.: Evrika, 2003.-144 p.

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА SMART» ТЕХНОЛОГИЯСЫН В1 ДЕҢГЕЙЛІ ҰЙРЕНУШІЛЕРГЕ ҚОЛДАНУ

Аукенова Т. А.¹, магистрант

Авакова Р. А.², профессор

^{1,2}Шет тілдер және іскерлік карьера университеті
Алматы, Қазақстан, e-mail-Tolganay.aukenova@mail.ru

Бұл мақалада В1 деңгейлі үйренушілерге шет тілін оқытуда «SMART» технологиясын және мультимедиялық технологияның негізгі ұғымдарын қолдану мәселесі қарастырылған. Бұл мақаланың мақсаты университетте шет тілін оқыту да мультимедиялық технологияларды қолданудың тиімділігін анықтау.

Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылды: 1) мультимедиялық және сандық технологиялар анықтамаларына талдау жасау; 2) Университетте шет тілін оқытуда электрондық оқыту және цифрлық технологияларды қолдану қажеттілігін негіздеу; 3) шет тілін оқыту процесіне мультимедиялық технологиялардың кірігуін талдау 4) мультимедияны тиімді оқыту құралы ретінде қарастыру; 5) Университеттің бірінші курсына ағылшын тілін мультимедиялық және цифрлық технологияларды қолдану арқылы оқыту процесін ұйымдастыруға арналған нұсқаулықтар әзірлеу. Тапсырмаларды шешу үшін келесі әдістер қолданылды: талдау, синтез, жалпылау, нақтылау әдістері.

Тірек сөздер: технология, оқыту, шетел, тіл, тәсіл, техникалық

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ «SMART» В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ УРОВНЯ В1

¹Аукенова Т. А., магистрант

²Авакова Р. А., профессор

^{1,2}Университет иностранных языков и деловой карьеры
Алматы, Казахстан, e-mail: Tolganay.aukenova@mail.ru

В данной статье рассматривается проблема применения технологии «SMART» в обучении иностранному языку со студентами уровня В1 и основные понятия мультимедийных технологий. Целью данной статьи является выявление эффективности использования мультимедийных технологий в преподавании иностранного языка в университете.

Для достижения этой цели были поставлены следующие задачи: 1) проанализировать определения мультимедиа и цифровых технологий; 2) обосновать необходимость использования электронного обучения и цифровых технологий при обучении иностранному языку в университете; 3) проанализировать интеграцию мультимедийных технологий в процесс обучения иностранному языку; 4) рассматривать мультимедиа как эффективный образовательный инструмент; 5) разработать методические рекомендации по организации процесса преподавания английского языка с использованием мультимедийных и цифровых технологий в университете первого курса. Для решения поставленных задач были использованы следующие методы: методы анализа, синтеза, обобщения, уточнения.

Ключевые слова: технология, обучение, иностранный язык, подход, технический

Статья поступила 19.02.2020

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING IN TEACHING PHYSICS

Spanova G. A., c. ph.s., senior lecturer
KazNPU named after Abai, Almaty, Kazakhstan
galiya.spanova79@gmail.com

This article is devoted to the disclosure of the concept of subject-language integrated learning. The author highlights the main aspects of program planning using CLIL. Examples of tasks and exercises for each of the four types of speech activity are given.

Keywords: CLIL, subject-language integrated learning, bilingual learning.

УДК 378.1

ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЙ ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ ФИЗИКЕ

Спанова Г.А., к.ф.н., старший преподаватель
КазНПУ им. Абая, Алматы, Казахстан
galiya.spanova79@gmail.com

Данная статья посвящена раскрытию понятия предметно-языковое интегрированное обучение. Автор освещает основные аспекты планирования программы с применением CLIL. Приводятся примерные задания и упражнения для каждого из четырех видов речевой деятельности

Ключевые слова: CLIL, предметно-языковое интегрированное обучение, билингвальное обучение.

Развитие системы образования является приоритетом для Казахстана, так как инвестиции в образование являются ключом к благополучию общества в целом. Образование, которое представляет собой крупную инвестицию в человеческий капитал также является ключевым фактором экономического роста. В интегрированном динамичном глобальном рынке, системы образования должны постоянно совершенствоваться и работать, чтобы адаптироваться к меняющимся обстоятельствам.

Современный этап развития казахстанского общества потребовал качественно новых ориентаций системы образования и значительных изменений задач и целей, которые должна ставить перед собой система высшего образования Казахстана [1-3].

На сегодня в Республике Казахстан осуществляется модернизация системы образования, одним из направлений которой является переход на трёхязычное обучение. Согласно модели трёхязычного образования определены три целевых языка: казахский и русский как вторые языки, английский как третий язык.

Успешность продвижения трёхязычного образования во многом обусловлена качеством его методического обеспечения. Ключевую

позицию при этом занимает выбор оптимального метода обучения, в качестве которого выступает международно признанная технология интегрированного обучения языку и предмету, известная как технология CLIL - Content and Language Integrated Learning- интегрирование преподавания иностранного языка и других учебных дисциплин.

Сущность данного метода состоит в одновременном использовании иностранного языка как объекта изучения и как инструмента овладения содержанием других предметов. Появление CLIL было обусловлено широким распространением в социуме билингвизма и потребностью справляться с сопутствующими этому процессу проблемами. В глобализирующемся мировом пространстве CLIL-дидактика становится перспективным направлением высшего образования и действенным способом приобретения и совершенствования языковой и коммуникативной компетенций, обеспечивающих дальнейшую успешную профессионализацию обучающихся и облегчающих им карьерное продвижение в избранной сфере деятельности.

Впервые термин CLIL был предложен Дэвидом Маршем (David Marsh), одним из исследователей, работающих в сфере полилингвизма и билингвального обучения в университете Финляндии Ювяскуля в 1994 году.

На учебных занятиях, где применяется технология CLIL, обучающийся пропускает через себя достаточно большой объем языкового материала, что представляет собой полноценное погружение в естественную языковую среду. В свою очередь, технология CLIL подразделяется на Soft и Hard. Soft подразумевает использование простых элементов, например термины и короткие выражения. Hard требует хорошего знания языка и его практического применения. Изучение различных тем позволяет выучить не только термины, но и определенные языковые конструкции, которые увеличивают как словарный запас обучающегося, так и подготавливает его к последующему изучению и применению новых знаний и умений.

Идея использования принципа предметно языкового интегрированного обучения возникла в результате возросших требований к уровню владения иностранным языком при ограниченном времени, отведенном на его изучение. Этот подход позволяет осуществлять обучение по двум предметам одновременно, хотя основное внимание может уделяться либо языку, либо неязыковому предмету.

Обучение через межпредметное обучение, может представлять собой инструмент, который может улучшить процесс обучения студентов и может быть образовательной целью, которая должна быть достигнута.

Обучение через межпредметное обучение помогает студентам применять и передавать знания из одного контекста в другой и способствует разработке когнитивной карты, подобной сети. Изучение предмета с помощью различных языков делает студентов гибкими и осознающими роль, которую каждый из них может играть. Кроме того, концепции, стратегии и навыки, преподаваемые на определенном языке, могут быть перенесены в другие области содержания. Межпредметное обучение может также усилить эффективное измерение, поскольку учащиеся придают большее значение тому, что они изучают, и чувствуют себя более активно вовлеченными и мотивированными. Язык - это сложная коммуникативная система со специфической семантикой и грамматикой, усвоение которой возможно через погружение в различные контексты. Один из них относится к предметному содержанию, которое открывает доступ к разнообразным значениям и языкам, которые могут быть лучше усвоены, когда предполагается межпредметный/междисциплинарный подход.

Идея о том, что межпредметное обучение предлагает студентам осмысленный способ использовать знания, полученные в определенном контексте, в качестве базы знаний в других контекстах, является одной из парадигм интегрированного обучения содержанию и языку (CLIL). Этот относительно новый подход, определяемый как «преподавание неязыковых предметов через иностранный язык, с целью изучения как предмета, так и языка», представляет собой конкретную возможность для студентов улучшить свое владение иностранным языком без ослабления содержания предмета. В рамках CLIL язык и содержание изучаются вместе, интегрированным образом. Это означает, что студенты обучающиеся по CLIL изучают понятия предметного содержания, которые еще не сформированы языковыми предметами первого языка, через иностранный/второй язык.

Таким образом, изучение иностранного языка и неязыкового предмета одновременно является дополнительным средством для достижения образовательных целей и имеет положительные стороны для изучения как иностранного языка, так и неязыкового предмета.

Технология CLIL для современного языкового образования Казахстана представляется в определенной степени инновационной. Поэтому актуальность ее изучения и применения не подлежит сомнению. Это подтверждается результатами исследования рабочих учебных планов и социологического опроса студентов ряда педагогических специальностей вузов Казахстана.

При проектировании курса обучения по CLIL необходимо учитывать

следующие компоненты, состоящие из так называемых «четырёх С» [4].

CONTENT(Содержание) развитие знаний, умений, навыков предметной области.

COMMUNICATION (Общение) Пользоваться иностранным языком при обучении, при этом изучая как им пользоваться.

COGNITION (Познание) Развитие познавательных и мыслительных способностей, которые формируют общее представление.

CULTURE (Культура) Представление себя как часть культуры, а также осознание существования альтернативных культур, которые включают межпредметные связи и воспитание гражданства.

На примере изучения темы «EarlyModelsoftheAtom» на английском языке можно показать какие задания можно использовать для использования всех видов речевой деятельности.

Task 1 Work in groups of three. You have to read the text. After that, you have to explain Figure 1 and Figure 2. You are allowed to use a dictionary.

About 400 BC, Greek philosophers were debating whether matter was continuous or discrete(particulate). For instance, if one could repeatedly cut a sample of gold in half, would an ultimate particle of gold theoretically be reached that could not be divided further? If an ultimate particle could be reached, matter would be discrete; if not, matter would be continuous.

Most of these philosophers, including the renowned Aristotle, decided that matter was continuous and could be divided again and again, indefinitely. A few philosophers thought that an ultimate, *indivisible* (Greek: *atomos*) particle would indeed be reached. The question was a purely philosophical one, since neither side could present scientific evidence to support its viewpoint. Modern science differs from the approach of the ancient Greeks by its relying not only on logic but also on the scientific method—the systematic gathering of facts by observation and experimentation, and by the rigorous testing of hypotheses.

The “continuous” model of matter postulated by Aristotle and his followers prevailed for about 2200 years until an English scientist, John Dalton, in 1807 presented evidence that matter is discrete and exists as particles. Dalton’s evidence for the atomic theory will be examined in Chapter 12.3. For now, it is sufficient to point out that Dalton’s major hypothesis was that each chemical element is composed of tiny, indivisible particles called atoms, which are identical for that element but different (particularly in masses and chemical properties) from atoms of other elements. Dalton’s concept of the atom has been called the “billiard ball model,” because he thought of atoms as essentially featureless, indivisible spheres of uniform density.

Dalton’s model had to be refined about 90 years later when the electron was discovered by J. J. Thomson at Cambridge University in England in 1897.

Thomson studied electrical discharges in tubes of low-pressure gas called *gas-discharge tubes* or *cathode ray tubes*. He discovered that when high voltage was applied to the tube, a “ray” was produced at the negative electrode (the cathode) and sped to the positive electrode (the anode). Unlike electromagnetic radiation, the ray was deflected by electric and magnetic fields. Thomson concluded that the ray consisted of a stream of negatively charged particles, which are now called electrons.

Further experiments by Thomson and others showed that an electron has a mass of 9.11×10^{-31} kg and a charge of 1.60×10^{-19} C, and that the electrons were being produced by the voltage “tearing” them from atoms of gas in the tube. Because identical electrons were being produced regardless of what gas was in the tube, it became apparent that atoms of all types contain electrons.

An atom, as a whole, is electrically neutral. Therefore, some other part of the atom must be positively charged. Indeed, further experiments detected positively charged particles (now called *positive ions*) as they sped to and passed through holes in the negative electrode of a cathode-ray tube. In 1903, Thomson concluded that an atom was much like a sphere of plum pudding; electrons were the raisins stuck randomly in an otherwise homogeneous mass of positively charged pudding. Thomson’s “plum pudding model” of the atom was modified only 8 years later in 1911.

Ernest Rutherford discovered that 99.97% of the mass of an atom is concentrated in a very tiny core which he called the *nucleus*. Rutherford’s nuclear model of the atom pictured the electrons as circulating in some way in the otherwise empty space around this very tiny, positively charged core.

Figure 1. The changing model of the atom [5].

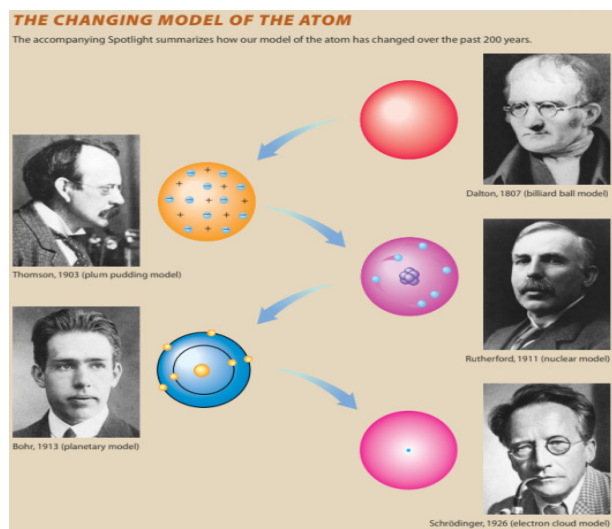
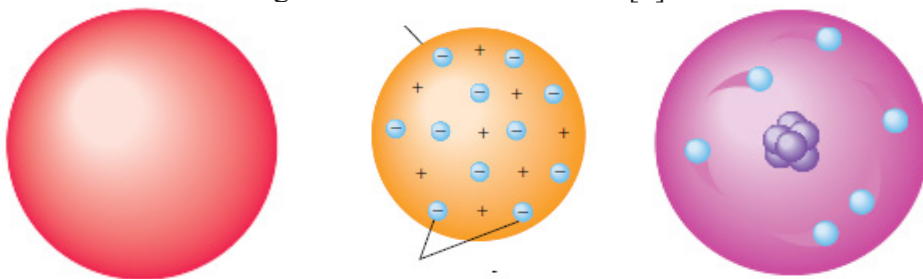

Figure 2 Models of the atom [5]

TASK 2. Fill the gaps. You read some information about the models of atom. After that, you have to compare your results in pairs.

1. John Dalton's 1807 _____ pictured the atom as a tiny, indivisible, uniformly dense, solid sphere.

2. J. J. Thomson's 1903 _____ conceived of the atom as a sphere of positive charge in which negatively charged electrons were embedded.

3. Ernest Rutherford's 1911 _____ depicted the atom as having a dense center of positive charge, called the _____, around which electrons orbited.

KEY WORDS "billiard ball model", "plum pudding model", *Nucleus*, "nuclear model"

MULTIPLE – CHOICE QUESTIONS

1. Who championed the idea of the atom about 400 BC?

(a) Aristotle (c) Democritus (b) Plato (d) Archimedes

2. Which scientist is associated with the "plum pudding model" of the atom?

(a) Thomson (b) Rutherford (c) Bohr (d) Dalton

3. The Bohr theory was developed to explain which of these phenomena?

(a) energy levels (b) the photoelectric effect (c) line spectra (d) quantum numbers

TASK 3. Answer the next questions

1. What does the word *atom* mean?

2. Which model of the atom has a nucleus?

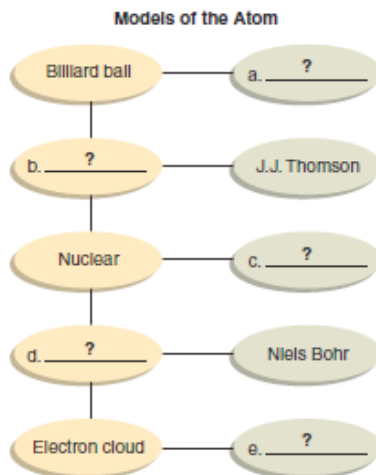
3. What is meant by the dual nature of light, that is, what are the two natures?

4. What was the first decisive evidence that atoms are divisible?

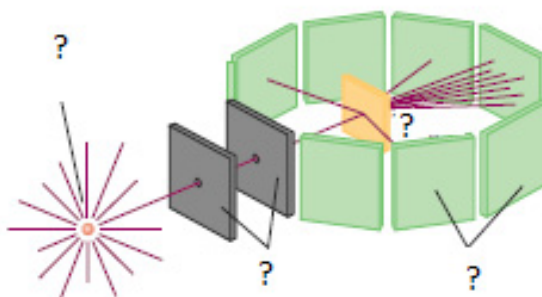
5. How did Thomson know that electrons are negatively charged?

6. What major change was made in Thomson's model of the atom after Rutherford's discovery?

Task 4. Visualize the connections and give answers for the blanks [5].

TASK 5 You have to watch video. After that, write stages and all parts of techniques in Rutherford's experiment and describe it [6]

Использование предметно-языкового интегрированного подхода в обучении физике показало повышение мотивации к изучению иностранного языка у обучающихся. Изучение языка становится целенаправленным, так как язык используется для решения коммуникативных задач. Необходимо также ответить то, что работа над различными темами позволяет выучить специфические термины, определенные языковые конструкции, что способствует пополнению словарного запаса обучающегося предметной терминологией и подготавливает его к дальнейшему изучению и применению полученных знаний и умений.

ЛИТЕРАТУРА

1. Государственная программа развития образования РК на 2011 – 2020 годы (утверждена Указом Президента Республики Казахстана от 7 декабря 2010 года № 1118).
2. Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010. – С. 344.
3. Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. – Алматы, 2004. – С. 7-8.
4. Coyle, D., Hood, P., & Marsh D. CLIL: Content and language integrated learning. - Cambridge: Cambridge University Press. 2010. P.– 23-26
5. James T. Shipman, Jerry D. Wilson, and Aaron W. Todd. An Introduction to Physical Science, Twelfth Edition. - Brooks/Cole, Cengage Learning, 2009. – P. 223, 245, 248
6. Raymond A. Serway and John W. Jewett, Jr. Physics for Scientists and Engineers with Modern Physics, Eighth Edition Emeritus, California State Polytechnic University. - Pomona, 2010. – P. 1254.

ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУДА ПӘНДІК-ТІЛДІК БІРІКТІРІЛГЕН ТӘСІЛ

Spanova F.A. ф. ф. к., аға оқытушы
Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы, Қазақстан
galiya.spanova79@gmail.com

Бұл мақала пәндік-тілдік біріктірілген оқыту ұғымын ашуға арналған. Автор CLIL қолданумен бағдарламаны жоспарлаудың негізгі аспектілерін көрсетеді. Сөйлеу әрекетінің төрт түрінің әрқайсысына арналған үлгілік тапсырмалар мен жаттығулар келтіріледі

Тірек сөздер: CLIL, пәндік-тілдік біріктірілген оқыту, билингвалды оқыту.

Статья поступила 17.02.2020

METHODS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF A FOREIGN LANGUAGE

Atykanova N.T., master student
KazUIRandWL named Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
e-mail: life_only_game@mail.ru

This article discusses the processes that lead to the formation of qualifications among teachers of foreign languages. Models of factors and exercises of foreign language teachers when teaching English were studied. The article is based on the methodology of forming the competence of foreign language teachers.

Keywords: Basic User, University, SRS, SRSP, Europe, Marley, disk, audio, communicative, discussion.

ӘӨЖ 30.303

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Атықанова Н.Т., магистрант
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
Алматы, Қазақстан
e-mail: life_only_game@mail.ru

Бұл мақала шетел тілі мұғалімдерінің құзыреттілігін қалыптастыруда мүмкіндітерінің үрдерістері туралы зерттелінген. Шет тілі мұғалімдерінің білім алушыларға ағылшын тілін үйрету барысындағы факторлар мен жаттығулар үлгісі зерттелінген. Мақалада, шетел тілі оқытушыларының құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесіне негізделген.

Тірек сөздер: Basic User, ЖОО, СОӨЖ, СӨЖ, Еуропа, Марли, диск, аудио, коммуникативті, дискуссия.

Болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігі мәселесінің кең аясын шешуге дайындық ретіндегі шетел тілі пәнінің мамандарының коммуникативтік құзыреттілігін қарастыру керек. Коммуникативтік мәселелерді шешу белгілерін проблемалық жағдайларды шешу сатыларына ұқсастықтар: таңдап алынған тәсілдерді жүзеге асыру, мәселені түсіну, нәтижеге қол жеткізу, мәселені қйабылдау, шешу тәсілдерін қарастыру, бұған өзін-өзі бағалау, нәтижені бағалау кіреді. Бастауыш сыныптарда шетел тілі оқыту әдістемесінде коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың негізі болып табылатын келесі әдіс-тәсілдерді меңгертуміз қажет: жазылым, айтылым, тыңдалым, естілім. Жалпы осы тәсілдерге тоқталайық: Тыңдалым – «аудирование» деген терминнің білдіретін мағынасы – «Есту арқылы түсіну». Осы тәсілді жете меңгеру оған қатысты мынадай белгілерді үйретумен байланысты: - басқа дыбыстардан тілдік дыбыс толқынын, олардың ерекшеліктерін ажырату; - аудиолық тілдік тұлғалардың мағынасы мен мәнін дұрыс қабылдау; - мәтіннен қажетті деректі тауып, пайдалану; - тыңдалымға қатысты негізгі көрсеткіштерді әр тараптар арқылы меңгерту. Тілді үйрену кезінде тыңдалымның сапалы болуы екі факторға байланысты: а) объективтік фактор, ә) субъективтік фактор[1].Текстпен жұмыс хабарды түсіну дәрежесіне қарай әртүрлі мақсаттар, мәселен: а) Мазмұнды толық түсіну; ә) Ең басты ойды түсіну; б) Бөлшектеп түсіну; в) Ақпаратты өз қажетіне қарай нақтылап түсу. Тыңдалымды жетік меңгеру үшін тағайындалғаншарттар: - тыңдауға ұсынылатын пікірде, мәтінде, әңгімеде айтылатын басты ой түсінуге жеңіл болуы керек; - үннің әуені мен ырғағы дұрыс естілуі керек; - тілді жетік меңгеру үшін, тыңдалым бірінші сабақтан бастап үздіксіз тыңдалып тұруы тиіс; - тыңдалымға

қатысты тапсырмалардың барлығын қатаң бақылауға алынған дұрыс, - білім алушының тілге қатысты дайындығы мен білімі ескерілген жөн. Тыңдалымның негізгі мақсаттарының бірі білім алушылардың жадындағы бос кеңістіктерді болдырмау үшін олардың тез жауап беруін дамыту болып табылады. Морли : «Тыңдалым ол қабылдау, ал қабылдау ойлауды талап етеді және ойлау зейінді талап етеді, бұл жерде тыңдалымды, ойлауды және зейінді бір-бірінен бөлуге еш болмайды». - тыңдалым сабақтарының мақсаты тексеру емес үйрету болуы қажет [2]. Бұл ойдан қорытынды білім алушылардың жауабын тексеру олармен кері байланыс ретінде яғни, студенттерге олардың қаншалықты дұрыс жауап бергенін және қаншалықты алдыға қадам жасағанын білу үшін қарастыруымыз қажет.

Тыңдалым жаттығулары: Тыңдалым кезінде білім алушылар шет тілінде сөйлемейді. Тыңдалымға берілген тапсырмалар ұнтаспа, электрондық оқулықтарды, ауызша айтылып жазылатын дискіолдану арқылы орындалатылады. Осы тапсырмалар жүйесі ақпараттық құрылғылар арқылы тыңдатылып, сұрақтар қойылады, білім алушылар қойылған сұраққа өзгертіліп, жаңғыртып, өзгертіп жауап береді. Еліктеуіш қайталау жаттығулар. Бұл тапсырма ең оңай және ең қарапайым жаттығулардың бірі. Тіл үйренушінің тарапынан ешқандай шығармашылықты талап етпейтін жаттығулардың түрі. Осы тапсырмаларды орындау кезінде мұғалім бір сөзді дауыстап айтады, ал тіл үйренуші бар болғаны естігеніндей етіп қайталайды. Жаңа сөздерді бекітуде ең тиімді жаттығу болып табылады. Мұғалім үлгі ретінде дауыстайды, тіл үйренушілер мұғалімнің айтқанын тура естігендері бойынша қайталауы тиіс. Бұл тапсырмашағын топта, үлкен, сыныппен, жеке тіл үйренушімен бірге орындай алатын тапсырма түрі. Алмастыру жаттығулар. Жай жаңғырту. Бұл жаттығу түрінде, бір тұтас сөйлемді педагог үлгі ретінде дауыстап айтады, ал тіл үйренушілер не естіді сол сөзді дәл қайталауы қажет. Келесі айналымда бір сөз айталады, сол сөзді мағынасына қарай өз орнына қою қажет. Кейін оқытушы жаңа сөзді дауыстап оқиды, ал тіл үйренушілер дұрыс орынға қойып қайталап айтуы керек. Бұл жаттығуды қанша минут аралығында орындау қажеттігін педагог өзі шешеді. Мысалы: - Оқытушы: She always comes to work early. - Білім алушы: She always comes to work early. - Оқытушы: She - Білім алушы: She always comes to work early. - Оқытушы: Tom - Білім алушы: Kate always comes to work early. - Студенттердің шатаспауы үшін педагог қысқа бәрі есіне жақсы сақталанылатын оңай сөз таңдауы абзал. Таңдамалы жәй жаңғыру. Бұл жаттығу жоғарыдағы жаттығудан қиындау, орындары, алмастырылатын сөздерде де түрлі. Көптеген сөздер әр қайталау барысында орындары ауыстырылып тұрады. Білім алушылардың тез сөз

тапстарын, етістік пен зат есім, сын есімді ажыратып орындарына дұрыс қоя білу қажет. Мысалы: - Оқытушы: We didn't bring the crayons to school two days ago. - Білім алушы: We didn't bring the crayons to school two days ago. - Оқытушы: Pencils [3].

Сөйлесім дағдысы көбіне жұптық жұмыс, сұрақ жауап ретінде, топтық жұмыс ретінде өтеді. Сөйлесім дағдысын дамыту жаңадан тіл үйренушілер үшін қайталау жаттығуы өте тиімді. Сөйлесім дағдысын дамыту үшін коммуникативтік жаттығуларын орындау керек. Тілдік ережелер және грамматика оқытылып болғаннан соң толтыруға арналған ұсынылатын жаттығулар. Бұл жаттығуға осындай жаттығулар кіреді:

1. Тақылау (дискуссия);
2. Диалогтар;
3. Рөлдік ойын немесе оқылу театры;
4. Сөз;
5. Ешқандай дайындықсыз сөз сөйлеу (импровизация);
6. Әңгіме айту;
7. Ойындар.

Әр түрлі тақырыпта ойын түрлерін ұйымдастыруға болады. Ойындардың білім алушыларға белгілі бір пайдасы болуы үшін ойындарды тақырыпқа сай таңдалуы тиіс.

Оқылым түрлері. Оқылу – кестелі таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен тіркестесөз мен сөздердің мағынасы мен мазмұнын сананың нәтижесін қабылдап, одан қажетті деректерді түсініп, сараптап алу. а) Танымдық оқылым – білім алушылардың әр түрлі қызықты, мағыналы мәні бар мақала, кітап, пікір, газет-журнал т.б. материалдарды оқып-түсінуі. (интенсивті) оқылым: интенсивті оқылымды оқытушының тіл үйренушіге тілді түсініп, жазылған мәліметті игеру арқылы, жазылған хабарламаның лексикалық және грамматикалық мағынасын түсіну. б) Ізденімдік оқылым – берілген материалдың (мәтін, шығарма, кітап т.б.) ішінен автор өзіне керекті фактіні, хабарды, сілтемені, көрсеткішті т.б. іздеп тауып, пайдалана білу. в) Экстенсивті оқылым – білім алушылардың өздерінің бойынан туындаған қызығушылығымен оқиды. Тіл меңгерушілердің білімін қолдануға мүмкіндік беретін оқылым түрі. Экстенсивті оқудың ең маңызды бір мақсаты тіл үйренушілердің мәтінді оқу жылдамдығын арттыру, өздері оқу барысында ұзақ уақытты тәжірибе алуы, - деп түсіндіреді. г) Дауыстап оқу – берілген мәтінді дауыстап қатты, мәнерлеп, барлық сөйлеу дағдыларын іске қосып, қасындағы адамдарға естіртіп, үнмен оқу қажет. Дауыстап оқу – шетел тілін меңгере бастаған білім алушыларға аоқытылудың дұрыстығын және интонацияны жаттықтыру үшін ауызша жаттығу болып табылады.

Егерде пән ұстазы бастауыш сыныптарына жылдамдықты қосу және дұрыс оқуға бағыттап, оқушылардың күнделікті бір ай ішінде әр түрлі мәтіндерді оқуға бұйыртса аз уақыт ішінде оқытушы жақсы көрсеткішке ие болады. Жоғарғы деңгейдегі мақсаты мағынасын айқындау, айтылуы қарастырылмайды. ж) Іштей оқу – берілген мәтінді не материалды үн шығармай, яғни сөйлеу мүшелерін қимылдатпай көзбен оқу. Үнсіз оқу негізінен дауыстап оқығанға қарағанда өте тиімді, себебі білім алушы берілген мәтінді толыққанды өздігінен түсіне отыра, айналасындағы басқа білім алушылардан қысылмай оздігінен оқи алады. Мәтінді іштей оқу арқылы бала өз бойына сенімділік пен күш қайратты бойына ұялатады. Демирел зерттеу барысында іштей оқуға арналған біраз сатыларын көрсетеді: - сыныппен негізгі тақырыптарға талқылау жүргіз; - бейтаныс сөздерді алдын ала оқыту; - тіл үйренушілердің жылдам ойлануы үшін сұрақтар қой; - оқылым барысында тіл үйренушілер сұрақтарға жауап табады, оларды жазып отыру қажет. Уақыт берілуі керек; - жауаптарды сыныппен бірге тексер; - мәтін бойынша егжей тегжейлі сұрақ қой; - таңдамалы: дауыстап оқу, қорытындылау немесе талқылау [2].

Жазылым дағдысын дамыту: жазылым соңғы және төртінші коммуникативтік қабілеттердің бірі болып табылады. Ладо жазылымды тілді кәдімгі жазбаша жағдайда графикалық таңбаны қолдана білу қабілеті, - деп анықтама береді. Негізі жазылым бір адамның ойын жеткізу үшін қажетті, тиісті сөздерді, грамматикалық құрылымдарды, пунктуация, бас әріппен жазылу және т.б. ұғымдарды қарастырады. Жазылымды меңгерту төрт кезеңнен тұрады. Олар: - қадағаланатын жазылым (шығарма); - бағытталған жазылым; - нұсқа бойынша жазылатын жазылым; - еркін шығарма. Мысалы: мұқият тындап және айтып жатқа жазу (диктант немесе аудиомәтін арқылы). Екі түрлі шарттар арқылы жазу түрін ұсынады: бір сөзді қою диктанты, толықтыру жат жазу. Тіл үйренушілер өздеріне берілген мәтіндегі қалдырып кеткен сөздерді толықтырады. Төменде мысалы берілген. Why is she feeling awful? Because he (eat) too much. Why... you... (go) to the police station? Because some.... (Steal).. all my money [3]. Ақпараттық технологиялар арқылы келешек мамандардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда олардың біліктілігін, білім алушылардың өздері соңына дейін тілдік деңгейлерін жоғарғы деңгейге көтеруге болады [4].

Болашақ мамандардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру олардың білім алуда кәсіби ойлауы мен әрекет ету іскерлігіне толықтай ауыстыру үшін —білім беруші↔тілдік қатынастың міндеті↔болашақ мамандар||, —оқытушы↔кәсіби оқытуда тілдік қатынасқа құрылған жаттығулар↔болашақ маман||, —болашақ маман↔

тілдік тапсырма↔болашақ маман құзыреттілігі қалыптасқан болашақ маманның өзіндік жұмысы т.с.с. қатынастағы ықпалдастық жеткіліксіз болады.

Мен өз тарапыманбілім алушыларды үш типтік топқа бөлдім. Бірінші деңгейде топ студенттерін коммуникативтік құзыреттіктерінің қалыптасу деңгейіне қарай әдістемелік тұрғыда үш топқа бөлдім. Бірінші топқа адамдармен тез қарым-қатынасқа түсе алатын, жанындағы білім алушыны тыңдай білетін, оның көңіл күйін түсінетін, оны қалыпқа келтірудің жолдары іздестіретін және күтетін, сөйлесуді жүргізетін және әңгімелесуге кірісіп кететін, сұрақ қоя алтын білім алушылар енді. Кез келген жағдаятта өзін бір қалыпты ұстайтын, эмоциялы ұстамды болуда қиналатын, келіспеушілік жағдаятынан шыға алатын, өзінің сөзімен адамды сендіре алатын дағдысы, сендіру дағдысын білдірудегі қиындықты көрсету. Барлығын алғанда болашақ мамандар қарым- қатынасқа түсе алатын, белгілі коммуникативтік дағдыларды жетік меңгерген, дегенмен, қарым-қатынастағы қиындық олардың темпераменті мен өзін-өзі бақылауы мен өзін-өзі жүзеге асыруына байланысты. Екінші топтағы студенттерді сөздерін серіктестері тыңдай білетін, оны түсінетін, әңгіме жүргізетін, әңгімеге кірісе алатын, сұрақ қоятын студенттер құрайды. Алайда, студенттер сендіруде, келіспеушілік жағдаятынан шығуға, кез келген жағдайда эмоционалды ұстамды болуда қиналады. Бұл топтың студенттері үшін эмоционалды тұрақсыздық, көңіл-күйлеріндегі тұрақсыздық айқын көрінеді, келіспеушілік жағдаятында да өздерін ұстай алмайды, өзін-өзі ұстай білмейді және шыдамсыз болып келеді. Үшінші топқа негізінен топ қатысушысын тыңдауға қабілетті студенттер кіріктіріледі. Бұл бағытта қиындық серіктесін түсінуі, онымен әңгімелесуі, әңгімеге араласауы, сұрақ қоюында. Бұл топтағы білім алушылар сөзге келіп қалудан қорқады, себебі олар ұрыс керісте өзін ұстай алмайды. Мұндай студенттердің бойында өздеріне деген сенімсіз, қорқыныш сезімі басымырақ, коммуникативтік дағдылары дамымаған. Екінші кезеңде коммуникативтік қарым-қатынасы қиындығына қарай біз топты дифференциялдап топқа бөліп, ақпараттық технологиялар негізінде коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үшін соған сәйкес арнайы курстың жұмыс оқу бағдарламасын және оқу-әдістемелік кешенін әзірледім. Оқу-әдістемелік кешенін коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыратын (жаттығулар, іскерлік ойындар, рөлдік ойындар, әдістер кейсі, педагогикалық жаяғдаяттар және т.б.). Тәжірибелік эксперимент үшін дайындалған оқу-әдістемелік кешен практикалық сабақтарда әрбір топқа арналып тағайындалды. Әдістемелік кешен білім алушылардың ағылшын тілін меңгеру деңгейіне сәйкес коммуникативтік құзыреттілігін

қалыптастырға бағытталып әзірленді. Үшінші кезеңде практикалық сабақтарда жеке коммуникативтік қиындықтарын жеңе отырып, студенттердің өзіндік коммуникативтік құзыреттіліктері қалыптасады. Әлбетте бұл практикалық сабақтардағы орындауға арналған арнайы жаттығулар, коммуникативтік жаттығулар, тапсырмаларды сәтті орындауына байланысты берілетін жаңа тапсырмалар олардың жеке коммуникативтік дағдылары мен біліктіліктерін дамытуға бағытталады. Студенттерді жеке оқыту шет тілін меңгеру деңгейіне сәйкес коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда олардың бастауыш сыныптан басталатын ағылшын тілін оқыту әдістемесімен таныстыра келе, тілдік тапсырмаларды орындату жоғарыда көрсетілген түрлері бойынша, электрондық оқулықтарды пайдалану әдістемесімен толық таныстыру мақсаты көзделеді. — Бастауыш сыныптарда ағылшын тілін оқыту әдістемесі бойынша дайындалған оқу-әдістемелік кешенін құрастыру бірнеше сатымен жүргізілді: - бастауыш мектепте ағылшын оқыту тәжірибелерін талдау және оқу бағдарламасын танысу; - ағылшын тілін оқытуда бастауыш мектеп оқушыларына арналған оқулықтарына талдау жасау; - ағылшын тілін бастауыш мектепте оқыту әдістемесіне талдау жасап, жетілдіруге ұсыныстар дайындау; - педагогикалық оқу орындарының студенттеріне арналған —Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқыту әдістемесі атты арнайы курс бойынша электрондық дәрістер жинағын жинастыру. - интербелсенді байланыс негізінде тілдік тапсырмалар мен жаттығулар дайындау және білім алушылардың меңгеруін тексеретін, сондай-ақ сараптауға арналған тестілер дайындау. - электрондық оқу-әдістемелік кешенін білім алушылардың оқу материалдарын меңгеру, оқыту үдерісінде қолданылуын іске асыру. Жоғарыда көрсетілген міндеттерге сәйкес алдымен бастауыш мектепте ағылшын оқыту тәжірибелерін талдау және оқу бағдарламасын танысуда 1-4 сыныптарға арналған бағдарламалармен танысып, талдау жасалынды. Оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 23 тамыз 2012ж. №1080 қаулысымен бекітілген Мемлекеттік жалпы орта білім (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) стандартына сәйкес жасалды. Бұл бағдарлама баланың тіл шеберліктерін ғана емес, сондай-ақ шығармашылық қабілеттерді қалыптастыру арқылы оның жалпы дамуына бағытталған кіші сынып оқушыларын оқыту мазмұнын анықтайды [4]. Шет тілді меңгеру деңгейінің Еуропалық жүйесіне сәйкес бастауыш мектептегі қарапайым A Basic User деңгейін, A1 (Breakthrough) оқыту курстарын білдіреді, күтілетін нәтижелер (пәндік нәтижелер) оқушыларды дайындау деңгейіне деген талаптарда көрсетілген. Бастауыш мектепте ағылшын тіліне оқытудың әдістемелік жүйесі «оқыту ұстанымы», «оқыту

тәсілі (дидактикалық мағынада)», «оқытуды қабылдау», «тапсырмалар жүйесі», «сабақтар типологиясы» сияқты негізгі түсініктерге сүйенеді. Ағылшын тілі» пәні бойынша оқу сағатының көлемі мынадай: 1-ші сыныпта – 2 сағат, барлығы 68 сағат оқу жылында; 2-ші сыныпта – 68 сағат, барлығы 136сағат оқу жылында;

3-ші сыныпта – 2 сағат, барлығы 68 сағат оқу жылында 4-ші сыныпта – 2 сағат, барлығы 68 сағат оқу жылында; Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытудың жоспарланған нәтижелеріне жету үшін оқу материалдарын барынша азайтуда да, сондай-ақ оқу үрдісін жоспарлауда да жүзеге асырылатын мынадай әдістемелік ұстанымдарды басшылыққа алған жөн: оқытудың коммуникативтілік ұстанымы, материалды жағдаятты-мәтіндік (ұйымдастыру) ұсыну ұстанымы, функционалдылық ұстанымы, кешенділік ұстанымы, дифференциалдылық ұстанымы, концентризм ұстанымы.

2015 жылдан бастап экспериментке 1-ші сыныпта шет тілін оқыту енгізілгендіктен оқу бағдарламасының тақырыптық жүйеде берілгеніне талдау барысында көз жеткізілді. Бағдарламаның толық нұсқасы (қосымша А) берілді. 1-ші сыныптың курстың мазмұны төмендегідей тақырыптарды қамтиды:

1) «Танысу» «Амандасу», «Өзім жайлы (есімі, жасы)», «Менің досым» (4 сағ):

2) «Менің жауым» «Моя семья», «Менің досымның жанұясы» (5 сағ):

3) «Мектеп», «Амандасу», «Өзім жайлы (есімі, жасы)», «Менің досым» «Мектеп құралдары» (4 сағат):

4) «Түстер» «Менің сүйікті түсім», «Пішіндер және көлемдер»; (3 сағат):

5) «Ойыншықтар», «Менің сүйікті ойыншығым», «Ойындар» (4 сағ):

6) «Жануарлар» «Үй жануарлары», «Үй және жабайы жануарлар», «Хайуанаттар паркінде » (5 сағат):

7) «Менің айналамдағы заттар» (4 сағат):

8) «Жиһаз», «Ыдыс аяқ» «Киім» (4 сағат)

Зерттеу жұмысының келесі сатысында педагогикалық оқу орындарының білім алушыларға арналған — Бастауыш сыныптарда ағылшын тілін оқыту әдістемесі атты арнайы курс бағдарламасы дайындалды.

Тақырып	Тақырып аттары, Дәрістер	Тақырып мазмұны	
1 Бөлім. Бастауыш сыныптарда шет тілін оқыту әдістемесі пәні			
1 тақырып	Шет тілін оқыту әдістемесі - ғылым және оқу пәні ретінде	Курстың әдіснамалық және ғылыми-теориялық негіздері. Әдіс - ұғымына шолу (Педагогикалық және әдістемелі тұрғыдан). Басқа ғылымдармен байланысы. Әдістеме тарихы.	1
2 тақырып	Бастауыш сыныптарда ағылшын тілін оқыту мақсаттары мен міндеттері	Бастауыш сыныптарда оқыту әдістемесі міндеттері пәні, объектісі, міндеттері, зерттеу әдістері.	1
2 Бөлім. Педагогикалық технологияларға сипаттама			
1 тақырып	Бастауыш Мектепте шет тілі пәнін оқыту барысында АКТ қолдану ерекшелігі	Педагогикалық технология. Педагогикалық технология категориясының генезисі және анықтамалары. Технологиялық сызба және технологиялық карта. Терминологиялық аппараты.	1
2 тақырып	Оқытудың тұлғалық-Бағдарлы және мультимедиа технологиялары	Оқытудың тұлғалық-бағдарлы және мультимедиа технологиялары туралы түсінік. Мультимедиа технологияларына сипаттама.	1
3 Бөлім. ЖОО пайдаланылатын оқу бағдарламалары			
1 тақырып	Жалпыға міндетті оқыту бағдарламасы	Шет тілін оқытудағы 1-4 сынып бағдарламалары	1
2 тақырып	Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытудың негізгі бағыттары	Оқытылатын материалдың оқушыларды қоршаған ортаға барынша жақындығы негізінде жүзеге асырылады. Өмірден алынған шындықтар мен экстралингвистикалық материал ретіндегі әлеуметті коммуникативтік тапсырмалар кіші мектеп оқушыларының қоршаған ортаға сәйкестігі мен олардың араласуға мұқтаждығын есепке ала отырып, тандап алынады.	1

3 тақырып	Жекелендіру ұстанымы	1 сыныпта күнделікті қарапайым араласуда ағылшын тілін жеткілікті деңгейде меңгеруге бағдарлау жеке психологиялық ерекшеліктері бар нақты сынып оқушыларының барлығының тең құқықта қатысуын ұйымдастыруға міндеттейді.	1
4 тақырып	Кешенділік ұстанымы	Ағылшын тілі бойынша тілден тыс және тілдік оқу материалдарын өзара байланыста ұсынуде, сондай-ақ сөйлеу әрекеті түрлеріне өзара байланыста оқыту аспектілерінде жүзеге асырылады.	1
4 Бөлім. Бастауыш сыныптарда шетел тілін оқыту әдістемесі			
1 тақырып	Бастауыш сыныптарда шет тілін оқыту әдістемесі	Бастауыш сыныптарда шет тілінің оқу әдістемесі 1-сынып	1
2 тақырып	Оқушылардың сөздік қорларын байытудың бастапқы сатысындағы дифференциалдық ұстанымы	Микротақырыптарға бөлінген бір тақырыптың жаңа сөздерін функционалды-семантикалық беру, көрнекілік құралдарына сүйену, оқушылардың сөздерінде жаңа сөздерді белсендіру	2
3 тақырып	Сөйлеу аспектілерінің негізгі түрлерінде: оқу мен жазуда тыңдау, айту, кіші мектеп оқушысының қарапайым басқа тілдік коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру	Ана және ағылшын тілдерінде байқалатын қарапайым лингвистикалық тұсынытер (дыбыс, әріп, сөз таптары, екіпін) Білімін қалыптастыр; Таспада тыңдау.	2

4 тақырып	Сөйлеудің лексикалық аспектісі және сөйлеудің грамматикалық аспектісі	Ағылшын тілінің өзіне тән ерекше дыбысы туралы түсінік, айтылу дағдыларын қалыптастыру, әр түрлі типтегі: болымды, болымсыз және сұраулы сөйлемдерді дұрыс интонациялау, сөздер мен сөз орамдарында екпіндерді дұрыс қою дағдыларын қалыптастыру; болымды, болымсыз жәнесұраулы сөйлемдердегі сөздер реті	2
Барлығы 15			

«Бастауыш сыныптарда шет тілін оқыту әдістемесі» жұмыс оқу бағдарламасының толық нұсқасы берілді. «Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқыту әдістемесі» атты арнайы курс бағдарламасы білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға дәріс кезінде, практикалық, СОӨЖ және студенттердің өзіндік жұмыстарын орындауда ақпараттық технологияларды тиімді пайдалана білуіне басымдық берілді. Практикалық сабақтарда тренингтік жаттығулар орындалу негізделді. Дайындалған арнайы курс бағдарламасы 1 кредитке жоспарланды. Курстың мақсаты: болашақ мамандарды коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда педагогикалық және психологиялық білім негіздерімен яғни теориялық тұрғыда қаруландырып, зерттеу мәселесінің қазіргі жағдайын ескере отырып, олардың өзін-өзі жүзеге асыруда, өзін-өзі жетілдіруде, тұлғалық сапаларын іске асыру қабілеттілігін, коммуникативтік дағдылар мен іскерліктерін меңгерту. Курстың міндеті: болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда психологиялық- педагогикалық білімді меңгерту; адамдардың өзара қарым-қатынасының тиімділігін, коммуникациялық дағдылар мен іскерліктерді меңгертуге арналған тапсырмалар құру; қарым- қатынас жағдайында өзін және басқаларды қабылдай алуы; кәсіби білім алуда тұлғалық сапаларды дамыту;- бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытуда басшылыққа алатын ұстанымдарды; - бастауыш сыныптарда шет тілін оқыту әдістемесін; - сөйлеу әрекеттерінің негізгі түрлерін; - сөйлеудің лексикалық аспектісі және сөйлеудің грамматикалық аспектісін; әлеуметтік –психологиялық қарым-қатынас тренингтерін; - бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытуда падаланылатын оқытудың

технологияларын. Жұмыс оқу бағдарламасы бойынша СӨОЖ және СӨЖ жұмыстарының тақырыптары мен пайдаланылатын әдебиеттер тізімі берілді. Келесіде интербелсенді байланыс негізінде тілдік тапсырмалар мен жаттығулар дайындау және білім алушылардың меңгеруін тексеретін, сондай-ақ сараптауға мүмкіндік беретін тестілер дайындалды. Электрондық оқу-әдістемелік кешенін білім алушыларға оқу материалдарын меңгертуде оқыту үдерісінде қолданылуын іске асыру үшін тәжірибелік-эксперименттік дәріс үлгілері дайындалды [6].

Жоғарыда көрсетілген практикалық сабақтардағы орындауға арналған арнайы жаттығулар, коммуникативтік жаттығулар, тапсырмаларды сәтті орындауына байланысты берілетін жаңа тапсырмалар білім алушылардың жеке коммуникативтік дағдылары мен біліктіліктерін өте жоғарғы деңгейде дамытуға бағытталады.

ӘДЕБИЕТ

1. Жуков Ю.М. Проблемы совершенствования коммуникативной компетентности //Материалы докладов Международной конф. «Психология общения 2000: проблемы и перспективы». – М., 2000. – С.37-41.
2. Беляев Б.В. Математические методы в теории надежности. – М.: Наука, 1965. – 524 с.
3. В.Д. Аракин Практический курс английского языка (2 курс). – Владос, 2007. – 335 с.
4. Нұрланова Қ.Ш. Тұлғалық бағдарлы білім берудің әдіснамалық және теориялық мәселелері //Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдар жинағы. – 2006, наурыз - 27 . - Б. 21-22с.
5. Трофимова Г.С. Педагогические основы обучения иностранному языку (предметная дидактика): Монография. – Ижевск: Изд.дом «Удм. университет», 1999. – 282 с.
6. Лазурский А.Ф. Психология общая и экспериментальная: Избранные труды по общей психологии Вступ.ст. коммент. и примеч. Е.В.Левченко: /отв.ред.: Г.С.Никифоров, Л.А.Корыстелева. – СПб.: Алетея, 2001. – 288 с.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Атыканова Н.Т., магистрант
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
Алматы, Қазақстан
life_only_game@mail.ru

В этой статье рассматриваются процессы, которые приводят формированию квалификации у преподавателей иностранных языков. Изучена модель факторов и упражнения по обучению иностранным языкам учащихся английского языка. Статья основана на методологии формирования компетенции учителей иностранных языков.

Ключевые слова: Basic User, ВУЗ, СРС, СРСП, Европа, Марли, диск, аудио, коммуникативной, дискуссия.

Статья поступила 23.02.2020

UDC 378.016:811.111:004

THE ROLE OF GOOGLE APPS IN DEVELOPING ACADEMIC WRITING COMPETENCES IN INDEPENDENT LEARNING OF STUDENTS

Sagyn Sh.I., master student

KazUIR&WL named after Abylai Khan

Almaty, Kazakhstan, e-mail: shopi_97_kz@mail.ru

This article discusses the role of Google Apps in developing academic writing competences and the importance of developing academic writing competences in University. Google Apps for Education provides students with a set of effective, safe and free tools for interacting with other participants in the educational process and allows students to successfully organize independent work. Various Google applications, their essence and didactic potential in the process of writing scientific and academic works are described.

Keywords: academic writing, academic writing competences, Google Apps, Google Apps for Education, Gmail, Google Sites, Google Docs, Google Groups.

Today, academic writing is the basic language competence of successful university studies, which allows students to read, understand, structure and format students own scientific texts. Academic writing is understood not just the creation of written texts in academic discourse, but as the organization and expression of the original knowledge in accordance with the research criteria of the relevant field of knowledge, the specifics of the subject of cognitive activity in a certain form of the genre of academic writing. Academic Writing includes practical skills in reading and understanding complex texts (discourses), writing articles on the results of their research, analysis and synthesis of complex texts. Academic Writing includes such genres as an essay, outline, abstract, annotation, review, course work. All these skills and abilities students acquire in high school when obtaining a bachelor's and master's degree [1].

According to Korotkina I.B., "academic writing teaches to generate own ideas, logically organize them, structure the text, justify each hypothesis and build a text". In the process of learning academic writing formed academic competence. Korotkina I.B. proposes to highlight the following academic competencies:

- understanding of the academic text in terms of international standards of written communication;
- the ability to work with a source of information and substantiate their own and original point of view;
- possession of skills of structured text and proper organization of its content;
- the ability to operate with systems of evaluation criteria for academic (scientific, professional-oriented) written work, evaluate your and other people's text;
- the acquisition of language skills (style, vocabulary, structure) necessary for the competent writing of professional, business and information documents, articles [2].

According to these academic competences there are objectives, while

studying at a university a student must:

- *know* the genres of academic writing (essay, abstract, abstract, review, report, scientific article, monograph);
- *be able to* analyze scientific articles, based on knowledge in the field of stylistics, composition;
- *possess* the skills of bibliographic description of publications, electronic resources, as well as the skills of independent writing of scientific articles on the topic of his dissertation, monographs, essays, reports, public presentation of his scientific work.

With the development of modern information technologies in the pedagogical process, new technologies can be the solution to these objectives. While the development of new technologies and the “new media revolution” has led to radical changes in the textual and written form of communication. The formation of information competence in the new generation is formed in life, and academic writing is possible only in the educational system. Thus, a new dimension of academic development of the letter began to be determined. “Students today are functioning in an age where technology drives almost every aspect of their lives, so they feel comfortable using digital writing tools,” said Paterson, speaking at the recent 21st Century Learning Conference in Hong Kong.

Today, the majority of researchers and teachers consider Google Apps as “a set of information exchange tools, document management, software and organizational support for the management of the learning process” [3]. Despite the fact that Google services have been used in educational practice for several years now, the very concept of “Google Apps” in educational science is completely new. From the user’s point of view, the main advantages of using Google services in education are:

- minimized hardware requirements (ensuring sustainable Internet access is a prerequisite);
- there are no costs for the acquisition and maintenance of special Google technology software (a web browser window allows you to access applications);
- all Google tools are absolutely free;
- all operating systems and client programs used by educational institutions and students support Google [4].

Google environment includes many useful tools for both collaborative and individual activities. Google services are designed for networking, and for education in the Google environment is a determining fact of the possibility of cooperation and communication. Thanks to the existence of Google services, the organization of the following corporate activities is possible:

- development of collective editing and discussion of documents, tables and presentations (application of “Google Docs”);
- development of collective and individual blogs with the subsequent addition of a wide variety of materials: calendars, notebook streams, news

aggregators, documents, etc. etc.;

- development of a personal search system Google, followed by the addition of useful sites, providing the ability to use safe educational search engines;

- development of collective and personal notebooks of Google, classification and commentary on entries, opening their entries for corporate use;

- placement of personal news on the basis of Google Reader, subscription to news feeds, classification of news, publication of general news and information on blogs;

- creation of individual calendars with the subsequent addition of a description of current events, planning joint affairs;

- development of their own training groups and video channels, the use of YouTube media resources and the placement of personal video clips on the network;

- website development on Google-site, as well as the construction of many well-known objects. Subsequent addition of calendars, tables, photos, videos, news feeds, documents, etc. to the site's materials [4].

With the rise of Google in recent decades and the rise of one-to-one technology in educational institutions, it is no surprise that Google Apps for Education and Google Chromebooks have become commonplace tools in many high school districts. Because, word processing and academic writing are a daily task in most educational institutions, it is easy to develop students' academic writing competences through such Google tools as: Gmail, Google Sites, Google Docs, Google Groups and so on.

Gmail is a free email service. The didactic potential lies on the fact that the service provides instant messaging, including voice, video chat in different languages, which makes it possible to find friends by correspondence from other countries [3]. Thanks to Gmail, students can quickly find the information that they need and send messages from their accounts. As Vasilyeva I. E. emphasizes, "Gmail has the ability to instantly send messages, news, and electronic tasks in any format" [5].

Google Sites provides the ability to publish videos, images and documents [3]. Google Sites creates a space where students will share information, create their own websites, learn how to write academic writings, web design, and try their hand at promoting online projects. Seroshtanova I.G. writes that the service "allows several users to work together - teachers, as the site owner, and students. All users can edit information and share academic texts and media texts"[6].

Google Groups is a tool for organizing an electronic workspace and allows students to conveniently share information and work together. Didactic potential lies on the possibility of group work, the development of the ability to conduct projects using the Internet environment [3]. Google Groups are used as a means of informing all participants in the educational process, as well

as to work together on texts and projects, communicate and consult, for self-expression. Teachers, using this service, can create their own social network and use chat rooms and forums to manage students' work, for example, check independent work such as essays, articles that can be submitted by students on the Internet.

Google Forms is a survey administration app. With the help of Google Form, students can conduct various surveys, quizzes; create questionnaires and tests [3]. When students create a form, a Google spreadsheet is automatically created that accumulates the results of the form. The table provides convenient storage and processing of the collected data. Google survey results can help students analyze various relevant topics when writing academic papers. Since surveys, quizzes, questionnaires and tests are the main part of academic writing.

Google Docs provides to students an opportunity to work on documents, spreadsheets and presentations in conjunction with their groupmates and teachers [3]. Yust T.N. writes in his work that "using this network service tool in teaching practice, all participants in the educational process will benefit. Google Docs can be used, for example, in project activities, for holding extracurricular activities and co-writing academic writings such as articles, essays, reports that students don't like to do alone, etc." [7]. In the process of writing academic works by students such as articles, dissertations, reports, essays, etc., it is very convenient for teachers and students to collaborate with a Google document both in real time and in deferred mode. At the same time, both the supervisor and the student have the opportunity to track any changes made to the document, leave notes, make corrections on their own, and if necessary use the built-in chat. Thanks to this, the question of finding the right version of the abstract (article, abstract, report, etc.) is removed when, as a rule, the number of copies stored by both the supervisor and the graduate student exceeds all reasonable expectations over time. Along with this, with access to the Internet, all the developments and publications are always at hand [8].

Google Docs Add-on is a new program, which everyone can check his academic writings for plagiarism. The add-on developed by PlagiarismCheck.org is an advanced anti-duplication software program that detects any copied content, including paraphrasing, rewriting, and patchwriting. The tool is essential for teachers of K-12 and higher education establishments who need to make sure their students comply with academic integrity. The add-on not only detects plagiarism but also reveals its type and provides links to the sources of information that it was taken from [9].

Google Classroom is a convenient and very easy to use tool. With it, teachers are able to easily provide information to students: texts and presentations of lectures, literature for independent study, give assignments for independent work, initiate thematic online discussions, make announcements, etc. One of the benefits of Google Class is its integration with other Google services: Sites, YouTube, Docs, and Gmail [10]. That is teachers can upload information to Google Classroom in almost any format: text, Power Point

presentations, images, videos, audio, and other files. Accordingly, students can obtain easily inaccessible information with the help of a teacher in the process of developing their academic writing skills.

Google Scholar provides a simple way to broadly search for scholarly literature and helps to students find relevant work across the world of scholarly research. Students can search across many disciplines and sources: articles, theses, books, abstracts and court opinions, from academic publishers, professional societies, online repositories, universities and other web sites [11]. Students in the process of writing academic papers first seek various scientific literatures and works on a specific topic. Thus, this kind of research process is the basis of academic writing competences.

To sum up, the article considered the characteristics of the educational potential of Google Apps and revealed some of the features of Google Apps as a means of developing students' academic writing competences in independent learning process. Through such kind of tools Google make easy to develop student's academic writing competences, to share documents with other people, making collaboration between writers easier and quicker. Once a document is shared, collaborators can give quick feedback and writers can incorporate suggestions given to them while still maintaining ownership over their work. Many students appreciate getting comments on their work from their peers and also Google Apps can help students stay organized and communicate easily. The benefits of using Google Apps in developing academic writing competences is to improve the students' quality to use technology wisely, saving time, being environmentally friendly, overcoming distance of residence, increasing collaboration among students, timeless communication, and as a secure document storage.

REFERENCES

1. Laskovets M.A. The importance of academic writing in the process of the teaching post graduates of foreign language. – Moscow, 2015. – 545-546 p.
2. Korotkina I.B. Academic Writing: Toward Conceptual Unity. Higher education in Russia. – Moscow, 2013. – 137-140 p.
3. Сергей Я. Сервисы Google для образования: Часть 1 (Russian edition). – 2017. – 75 с.
4. Плаксина Л.Т., Климова Н.И. Применение информационных технологий в системе непрерывного образования. – Екатеринбург, 2018. – 94 p.
5. Васильева И.Е. К вопросу об организации дистанционной поддержки образовательной программы ИЦПК. Элементы и формы телеработы и телекооперации. – Ярославль, 2004. – 46 с.
6. Бадарацкий А.В., Григорьева И.В. Google Apps как средство организации информационнообразовательного пространства урока иностранного языка. – Россия, 2014. – 50 с.
7. Юст Т.Н. Сетевые сервисы как ресурс обновления системы школьного образования. – Омск., 2012. – 6 с.
8. Червова А.А., Зайцева С.А. Организация самостоятельной работы аспирантов средствами «Google apps for education». – Россия, 2018. – 376 с.
9. A New Google Docs Add-on for Checking on Plagiarism [Electronic resource]. URL.

<https://www.educatorstechnology.com/2019/08/a-new-google-docs-add-on-for-checking.html>. [дата обращения: 14.08.2019].

10. Кислова О.Н. Опыт преподавания с использованием возможностей Google Класса //Материалы III Международной научно-практической Интернет-конференции «Инновационные технологии в современном образовании». — 2016. – С. 279-284.

11 Stand on the shoulders of giants [Electronic resource]. URL. <https://scholar.google.com/intl/ru/scholar/about.html> [дата обращения: 14.08.2019].

СТУДЕНТТЕРДІҢ ДЕРБЕС ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА GOOGLE ҚОСЫМШАЛАРЫНЫҢ РӨЛІ

Сағын Ш.И., магистрант

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ

Алматы, Қазақстан, e-mail: shopi_97_kz@mail.ru

Мақалада академиялық жазу құзиреттілігін қалыптастыруда Google қосымшаларының рөлі мен ЖОО-да академиялық жазу компетенциясын қалыптастырудың маңыздылығы мен қажеттілігі талқыланады. Google Apps for Education студенттерге оқу процесінің басқа қатысушыларымен өзара әрекеттесудің тиімді, қауіпсіз және ақысыз құралдар жиынтығын ұсынады және студенттерге өзіндік жұмысты тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Google-дің әртүрлі қосымшалары, олардың мәні мен ғылыми және академиялық еңбектер жазу барысында дидактикалық әлеуеті сипатталады.

Тірек сөздер: академиялық жазу, академиялық жазу компетенциясы, Google Apps, Google Apps for Education, Gmail, Google Sites, Google Docs, Google Groups.

РОЛЬ GOOGLE ПРИЛОЖЕНИЙ В РАЗВИТИИ АКАДЕМИЧЕСКИХ ПИСЬМЕННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В САМОСТОЯТЕЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

Сағын Ш.И., магистрант

КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Алматы, Казахстан, e-mail: shopi_97_kz@mail.ru

В этой статье обсуждается роль Google Apps в развитии компетенций академического письма и важность развития академических письменных компетенций в университете. GoogleAppsforEducation предоставляют учащимся набор эффективных, безопасных и бесплатных инструментов для взаимодействия с другими участниками образовательного процесса и позволяют учащимся успешно организовать самостоятельную работу. Описаны различные приложения Google, их сущность и дидактический потенциал в процессе написания научных и академических работ.

Ключевые слова: академическое письмо, компетенция академического письма, Google Apps, Google Apps for Education, Gmail, Google Sites, Google Docs, Google Groups.

Статья поступила 23.02.2020

3 Бөлім
ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ МЕКТЕП ПЕДАГОГИКАСЫ

Раздел 3
ЭТНОПЕДАГОГИКА И ПЕДАГОГИКА ШКОЛЫ

Part 3
SCHOOL OF PEDAGOGICS AND ETHNOPEDAGOGICS

УДК 159.9.072

**PROBLEMS OF SUICIDE PREVENTION AND OPPORTUNITIES OF
SCHOOLS IN THEIR IMPLEMENTATION**

Uzakbayeva S.A., d.p.s., professor
KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty, Kazakhstan
sahipzhamal.a@mail.ru

The article reveals the causes of suicide, suicide behavior, describes the topics, tactics, rules of the games «Blue Whale», «Quiet House», «Red Owl», which pose a deadly threat to children and adolescents, summarizes the work of the Ministry of Health and Social Security, Ministry of Internal Affairs) on the prevention of suicide of minors in recent years, characterizes the role and possibilities of the school in solving the problem of this problem.

Key words: suicide, suicidal behavior, suicide prevention, pedagogical suicide prevention, suicide, educational and preventive work, crisis situations, psychological support.

**ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ СУИЦИДА И
ВОЗМОЖНОСТИ ШКОЛ В ИХ РЕАЛИЗАЦИИ**

Узақбаева С.А., д.п.н., профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
sahipzhamal.a@mail.ru

В статье раскрываются причины суицида, суициального поведения, описываются темы, тактика, правила игр «Синий кит», «Тихий дом», «Красная сова», представляющие смертельную угрозу для детей и подростков, обобщаются работы Министерства РК (МОиН, МЗиСЗ, МВД) по профилактике суицида несовершеннолетних за последние годы, характеризуется роль и возможности школы в решении данной проблемы, раскрываются причины разрыва между объективными возможностями школы и реальностью.

Ключевые слова: суицид, суицидальное поведение, профилактика суицида, педагогическая профилактика суицидов, самоубийство, воспитательно-профилактическая работа, кризисные ситуации, психологическая поддержка.

В условиях современного общества процент подростковых самоубийств растет, что порождает необходимость детального изучения

причин, мотивов, ситуаций проявления суицидальных попыток и способов профилактики. Одной из главных целей школьного образования является создание и поддержание психологических условий, обеспечивающих полноценное психическое и личностное развитие каждого ребенка.

Педагогам-психологам приходится сталкиваться с состояниями повышенной тревожности у детей, неуверенным поведением, с депрессивными состояниями и суицидальными мыслями.

По информации Генеральной Прокуратуры Казахстана в 2015г. около 4 тыс. человек покончили с собой, из них 201 случай приходится на несовершеннолетних, а всего пытались покончить с собой 485 подростков. На апрель 2016г. цифра завершеного суицида подростков составила 200 случаев. Наиболее опасным суицидальным возрастом является период между 15-17 годами, именно в этом возрасте совершили самоубийство более 60% детей. Такая цифра связана, прежде всего, с неосознанием подростками необратимости смерти, недостатка у них жизненного опыта, осведомленности о пределах границы между жизнью и смертью [1].

Самоубийство в основном совершается также из-за конфликтов и неблагополучия: боязни насилия со стороны взрослых, бестактного поведения и конфликтов со стороны учителей, одноклассников, друзей, чётрственности окружающих, из-за безразличия родителей, педагогов на их проблемы. На такой рисковый шаг, как правило, идут замкнутые, легко ранимые по характеру, страдающие от одиночества, потерявшие смысл жизни подростки. Причиной суицида могут быть также алкоголизм родителей, наркомания самих подростков, психологическая неуравновешанность, внутрличностные конфликты и т.д.

Суицидальные действия у подростков часто бывают импульсивными, ситуативными и не планируются заранее. Попытки суицида являются следствием защитной адаптации к жизни – фиксированное, негибкое построение человеком или семьей отношений с собой, своими близкими и внешним миром на основе действия механизма отчуждения: попыткам разрешить трудную жизненную ситуацию неадекватными способами.

В последние годы в социальных сетях появились и представляют серьезную угрозу для детей и подростков такие визуальные игры, как «Синий кит», «Тихий дом», «f 57».

Некоторые из этих игр представляют собой интерактивный квест, игру с дополненной реальностью. Администраторы дают задания в реальности, последнее из которых – суицид. Группы в интернете объединили несколько тысяч подростков, активно эксплуатировали тематику суицида, публиковали психологические и зловещие видео, записи суицидов. Создатели наполняли стены сообществ странными

символами –надписями на иврите, цифрами – кодами, картинками и видео со странным лого. «Тихий дом» - это якобы особое состояние сознания, попав в которое человек не может выбраться назад. Тематика игры «*Синий кит*» была построена вокруг темы китов, которые «совершают самоубийство», выбрасываясь на берег. Данная игра состоит из 50 заданий. Первое – порезать вены и нарисовать на руке лезвием кита. Последнее – повеситься или спрыгнуть. Так, например, один из пользователей провел эксперимент и вступил в игру. Ему стало интересно, почему после 50 дней люди решают покончить с собой. Как оказалось, на 50 день подросткам скидывают ссылку, перейдя по которой организаторы получают информацию об IP-адресе. Через 10 минут присылают сообщение: «Если не покончишь с собой, я убью твоих родных» вместе с адресом и номером квартиры. По словам пользователя, подростка ставят перед выбором либо он, либо вся семья: «если любишь= действуй». После этого подросток срывается и решается на суицид. Чтобы подросток не остался один на один с проблемой и угрозой его жизни, нужно стараться вовремя заметить происходящее родителям, учителям, друзьям, а иногда просто равнодушным людям [2].

Позднее кураторы смертельной игры «*Синий кит*» сменили тактику. Выявляя потенциальных жертв в соцсетях, они наносят точечные удары посредством личных сообщений в различных мессенджерах. В начале 2018 г. по телеканалу КТК было сообщение о загадочном самоубийстве 13-летней школьницы в городе Караганде. По словам родных, перед смертью девочка переписывалась в Интернете с неким молодым человеком, который просил ее выполнять безумные вещи. В последнем задании он предложил сделать селфи в петле и выслал инструкцию, как ее правильно сделать. Родственники подозревают, что подросток стала жертвой новой игры смерти «*Красная сова*». «*Красная сова*» – аналог нашумевшей игры смерти «*Синий кит*». Условия заданий для игроков схожи: не спать по несколько суток, постоянно быть на связи, выполнять опасные поручения и выкладывать доказательства их исполнения в Интернет. За выполнение всех заданий организаторы «*Красной совы*» обещают загадочный, но очень ценный приз. Жертвами психологических тиранов чаще всего становятся подростки, которые в силу возраста не могут дать адекватную оценку своим действиям и их последствиям, воспринимая происходящее именно как игру [3].

Распространяют правила игры уже не просто через соцсети ВКонтакте или Instagram, как это было раньше, а действуют с помощью рассылки сообщений через различные мессенджеры, в частности по WhatsApp. При этом они распространяются не в общий чат и не создаются

определенные группы, куда бы массово присылали правила игры. Сообщение отправляется на телефонный номер потенциальной жертвы, и все дальнейшие действия и задания рассчитаны непосредственно для одного определенного человека. Естественно, номер, с которого отправлено сообщение, никому не известен, и зачастую нет никакой картинки. Хотя иногда вместе с заданием присылается эмблема игры, где изображена красная сова. Но если есть номер телефона, с которого отправлено сообщение, то наверное и полицейским можно будет его отследить и вычислить, откуда приходят эти сообщения. Это очевидно, что человек, совершивший подобный поступок, постарается сделать все от него зависящее, чтобы его не определили. К слову, потенциальных жертв кураторы игр смерти находят просто. Так как, каждый третий подросток сейчас указывает номер мобильного телефона на своей социальной страничке, и люди, являющиеся кураторами подобных игр, не только видят, куда именно отсылать сообщения, но и имеют возможность изучить потенциальную жертву – сколько лет подростку, чем интересуется и чем занимается.

Безусловно, в этом виноваты в основном сами родители, которые не интересуются, какая информация об их ребенке присутствует в социальных сетях, и не принимают соответствующие меры.

В этой связи родителям необходимо помнить следующее: как правило, игры вроде «Синего кита» или «Красной совы» имеют схожие принципы, а значит и по их признакам можно определить, не вовлечен ли в них ваш ребенок. По мнению психологов, наиболее явными признаками из них являются отчужденность, постоянная усталость, чрезмерная сонливость, бодрствование у компьютера посреди ночи, появление каких-то знаков или порезов на руках и теле. Если вы заметили эти признаки у ребенка, не стоит его упрекать, ругать и наказывать физическими методами. Это только усугубит ситуацию. Но что же нужно делать в данном случае?

Самое важное - нужно поговорить с ребенком открыто, рассказать обо всех последствиях. Необходимо объяснить ему, насколько они переживают и беспокоятся за него. И если со стороны детей будут какие-то вопросы или сомнения, то родители должны быть всегда открыты для обсуждения. Другой вопрос, что дети не всегда могут рассказать о происходящем родителям. Поэтому здесь очень важны предвестники подобной ситуации в семье – насколько ребенок вообще может обратиться к родителям, рассказать им о своих вопросах и сомнениях и знать, что его не обругают, не ударят, а поймут и помогут. Это очень важно. Ребенок должен быть уверен – что бы с ним ни происходило, родители примут

это к сведению, будут обсуждать с ним и дадут верный совет. Если же родители, зная о подобных играх, хотят заранее довести до своего ребенка информацию о них, то должны говорить об этом спокойно, без паники и без конкретного названия. Иначе это может вызвать обратный эффект и пробудить у ребенка интерес к этой игре, набрав ее в поисковых системах. Лучше просто сказать, что есть игры, которые подвергают ребенка опасности, и рассказать весь алгоритм действия – с чего начинается игра и чем может закончиться.

И надо особо отметить, что в такого рода играх часто просят не говорить об этом родителям, но это делают люди, у которых есть своя выгода или проблемы со здоровьем. При этом очень важно, чтобы тон родителей и сами они оставались спокойными, а не били тревогу и не говорили об этом возбужденно. Потому что если ребенок увидит такого рода возбуждение, это может вызвать большой интерес, он захочет найти то, что так беспокоит его родителей, и исследовать это более тщательно.

В последнее десятилетие проблема профилактики суицида стала настолько актуальной, что вызывает волнение не только на местном, но и республиканском уровне. В этой связи, данный вопрос был рассмотрен на уровне Министерств здравоохранения, образования, юстиции, связи и информации Республики Казахстан. Предложено принять меры по активизации и систематизации деятельности всех субъектов профилактики суицида, начиная от учебных заведений и заканчивая межведомственным взаимодействием. Так, например, по данным Министерства информации и коммуникации РК с 2015 года с представителями социальных сетей ведется уведомительная работа в отношении подобных ресурсов. За это же время заблокировано около 300 подобных сообществ.

При поддержке Министерства здравоохранения РК Детский фонд ООН ЮНИСЕФ в Казахстана провел комплексное изучение причин суицида и суицидального поведения среди детей и молодежи, для которого были привлечены ведущие мировые эксперты в области исследования и профилактики суицида. По результатам исследования был сделан ряд рекомендаций в сферах образования, здравоохранения, местных и центральных органах власти. По уточнению эксперта ООН «Два отчета ЮНИСЕФ с рекомендациями по созданию систем профилактики суицида доступны на сайте ЮНИСЕФ в РК. Эти рекомендации вошли в основу комплексной межсекторальной программы по предотвращению суицидов, которая была одобрена Правительством Казахстана для внедрения при экспертной поддержке ЮНИСЕФ» [4]. По его словам апробация этой программы уже начата вместе с акиматом Кызылординской области и Республиканским центром психиатрии, психотерапии и наркологии.

И что программа в ближайшее время станет доступной и для других регионов страны. Благодаря принимаемым мерам, количество суицидов в Казахстане последнее время заметно снижается. «Так, за 15 лет на 37% снизился уровень суицидов в Казахстане: больше в городской местности, меньше в сельской местности. Какой-то экстремальной ситуации в РК по сравнению с другими странами не наблюдается. В этом большая заслуга Правительства, который уделяет больше внимания, чем в некоторых странах [4]. Таких примеров очень много.

Однако, несмотря на это по мнению ряда ученых (А.Амбрумова, Г.М.Поталина и др.) наибольшими возможностями для выполнения этой задачи, обладает реабилитационно-воспитательная система, пронизывающая все формы жизнедеятельности подростка.

Главной особенностью воспитательной системы является смыслоопределяющая роль школы в педагогической профилактике суицидального поведения подростков. В деятельности современной школы, она определяется в качестве духовно-нравственной основы и методического центра процесса педагогической профилактики. Ее статус определен в Основах законодательства Республики Казахстан и в Уставе средней школы. Утверждается также объективными и субъективными обстоятельствами профессиональной деятельности педагогических коллективов.

Определяющее место школы в системе педагогической профилактики, с точки зрения современной педагогической науки, обуславливается наиболее высокой подготовкой учителей к воспитательно-профилактической работе по сравнению с другими ее субъектами (полиции, врачи, родители и др. представители учреждений). Школа имеет материальную базу для проведения тематических мероприятий, направленных на достижение целей профилактического характера. В ней существуют оптимальные условия реализации организационно-методического потенциала школы, она наделена уникальной возможностью поддержки и воссоздания педагогических кадров, способных вести профилактическую работу.

Школа как лидер организационно-методической работы развивает педагогическую культуру родителей, полиции и других представителей учреждений, она занимает центральное место в жизни ребенка, ибо большую часть времени он проводит в стенах школы.

Высокий потенциал школы и ее большие возможности в укреплении эмоционального здоровья подростка, его самостабилизации и готовности противостоять жизненным трудностям неоднократно были отмечены многими исследователями (А.Е.Личко, А.Г.Петрынин, А.М.Печенюк и

др.). Ими было установлено, что школа, наряду со знаниями, может дать ребенку навыки решения кризисных ситуаций, которые встретятся у него на пути.

Однако, несмотря на это, возможности школы в решении задач первичной превенции эмоциональных отклонений в поведении учащихся используются не рационально.

Причины разрыва между объективными возможностями школы и реальностью на наш взгляд видится в следующем: первая причина имеет общепедагогическое направление. Она связана с общими целевыми установками современной школы, в системе которых доминируют ориентации на достижение предметных образовательных результатов.

Вторая причина носит «управленческое» направление, она связана с предъявляемыми требованиями в сфере профилактической деятельности. Органы управления в основном интересуют динамика правонарушений, организация внутришкольного учета «трудных» учащихся (о суицидальных проявлениях зачастую предпочитают умалчивать).

Третья причина связана дефицитом квалифицированных кадров, точнее характеризуется отсутствием среды для профессионального роста и приобретения специальной компетентности [5].

Еще одной немаловажной причиной является то, что у школы не хватает полномочий для направления взаимодействия различных органов и учреждений в единое русло. В этом ей должен помочь региональный государственный орган, на который законодательством возложена функция организатора и координатора профилактики девиантного поведения несовершеннолетних – комиссии по делам несовершеннолетних к защите их прав при администрации муниципального образования.

Для того, чтобы школа выполнила свою ведущую роль в профилактической работе, необходима оптимизация педагогических процессов, заключающаяся в создании специальных педагогических условий, способных обеспечить эффективную профилактику суицидального поведения подростков в школе.

Таким образом, суицид является одним из наиболее трагических видов общественного поведения, связанного с психологической неуравновешенностью, с потерей смысла жизни, с непониманием и равнодушием окружающих. В решении данной проблемы ведущую роль играет школа, ибо в школе подросток проводит большую часть времени, школа является для его жизненного становления важнейшим социальным институтом. Современная психологическая поддержка, доброе участие, оказанное подросткам школой в трудной жизненной ситуации, помогут избежать трагедии.

ЛИТЕРАТУРА

1. Интернет ресурсы: [http://service.pravstat.kz / map.html](http://service.pravstat.kz/map.html) [дата обращения 20.01.2020]
2. Интернет ресурсы: zakon.kz; today.kz; informburo.kz [дата обращения 22.01.2020]
3. Интернет ресурсы: https://247v.ru/ukraina_tag1119 [дата обращения 25.01.2020]
4. Интернет ресурсы: [inform.kz](http://www.inform.kz) [http://www.inform.kz /ru](http://www.inform.kz/ru) [дата обращения 29.01.2020]
5. Узақбаева С.А., Сарканбаева Г.К. и др. Проблемы профилактики суицидального поведения подростков в школе. Серия «Педагогические науки» Вестник КазНПУ им. Абая, №3(55), 2017. С.8-14.

СУИЦИДТІҢ АЛДЫН АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ МЕКТЕПТЕРДІҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Ұзақбаева С.А., п. ф. д., профессор
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ, Алматы, Қазақстан
sahipzhamal.a@mail.ru

Мақалада суицид, суицид мінез-құлқының себептері ашылады, балалар мен жасөспірімдер үшін өлім қаупін тудыратын “Көк кит”, “Тихий дом”, “Красная сова” ойындарының тақырыптары, тактикасы, ережелері сипатталады, соңғы жылдардағы кәмететке толмағандардың суицидін алдын алу бойынша ҚР министрлігінің жұмыстары баяндалады, осы проблеманы шешудегі мектептің рөлі мен мүмкіндіктері сипатталады, мектептің объективті мүмкіндіктері мен шынайылық арасындағы алшақтық себептері ашылады.

Тірек сөздер: суицид, суицидтік мінез-құлық, суицидтің алдын алу, суицидтің педагогикалық алдын алу, өзін-өзі өлтіру, тәрбиелік-профилактикалық жұмыс, дағдарыстық жағдайлар, психологиялық қолдау.

Статья поступила 27.02.2020

IMPORTANCE OF THE SYSTEM OF GUIDELINES FOR THE ORGANIZATION OF NON-SCHOOL EDUCATIONAL WORK IN SECONDARY SCHOOLS

Abenbayev S.Sh., c.p.s., professor
KazUIR&WL named after Abylai Khan
Almaty, Kazakhstan, e-mail: abens@mail.ru

The article sets out the practical orientation of the principles, which teachers must always strictly, systematically take into account in solving specific pedagogical tasks and in organizing extra-day educational work.

Principles of organization of out-of-school educational work in secondary school is a set of general fundamental, most highly developed rules arising from the purpose of education and nature of education.

Keywords: principle, out-of-school education, organization of educational work.

УДК 373.3

ОРТА МЕКТЕПТЕ ОҚУДАН ТЫС ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА БАСШЫЛЫҚҚА АЛАТЫН ПРИНЦИПТЕР ЖҮЙЕСІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Әбенбаев С.Ш., п.ғ.к., профессор
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: abens@mail.ru

«Принцип», соның негізінде «тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптеріне» талдау жұмыстары барысында, педагогикалық категория ретінде – бұл тәрбие мақсатынан және тәрбиенің табиғатынан туындайтын жалпы фундаменталды, *ең жоғары дәрежелі ережелер жиынтығы* – деген қорытынды жасауға болады.

Мақалада принциптің тәжірибеге бағыттылығын баяндалды, педагогтар оларды нақты педагогикалық міндеттерді шешуде және сонымен бірге оларды сабақтан тыс тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда міндетті түрде қатаң, жүйелі түрде үнемі ескеруі, басшылыққа алулары тиіс.

Тірек сөздер: принцип, оқудан тыс тәрбие, тәрбие жұмысын ұйымдастыру.

Педагогика ғылымы саласында «заң», «заңдылық» секілді ұғымдармен қатар, олармен тікелей байланыста «принцип» ұғымы да жиі қарастырылады. Ал принциптер заңдар мен заңдылықтарды практика жүзінде жүзеге асыруда *жетекші идеялар жиынтығы* болып саналады. Педагогикалық принциптер баланың тұлға ретінде дұрыс қалыпты дамуына оң жағдай тудыратын педагогикалық процесті нәтижелі ұйымдастыруда мұғалімдерге қажетті белгілі бір *талаптарды, ережелер жүйесін* басшылыққа алуға көмектеседі.

«Принцип» деген ұғым латын тілінде «*бастапқы*» немесе «*негізгі*» деген түсінікті білдіреді, яғни белгілі бір *әрекет* барысында оған *басшылық ету идеясын* көздейді.

Принцип – бұл заңға негізделген тәрбиеге қатысты тікелей талап, ол педагогтың әрекетін анықтайтын, кейбір ережелерді басшылыққа алуда ұсыныс білдіретін *жетекші идея*. Принцип - теорияны практикамен байланыстыратын және өзінің нұсқауларымен, талап-тілектерімен жөн сілтейтін негізгі буын. Тек бірыңғай принциптермен ғана жұмыс істеуге болмайды, сонымен бірге әдістемелер, технологиялар, разработкалармен де жұмыс жасау қажет. Дегенмен де осы салада принциптер оларға жетекші идея болып табылады.

Педагогика ғылымында заңдар мен принциптер өзара бірге жиі суреттеледі: заңдарды түсіндіре отыра, принциптерді сипаттайды. Өйткені принциптер өз бетінше дербес категория, олардың жүйесі педагогикалық концепциялардың (тұжырымдама) негізін жасауға себепкер болады.

Педагогтар, педагогикалық әрекеттің жүргізушісі ретінде өздерінің күш-жігерлерін оқу-тәрбие процесін басқаруға бағыттайды. Оқу-тәрбие

процесінде олар оқушылардың таным, еңбек, шығармашылық, ойын және т.б. көптеген әрекеттеріне басшылық жасайды. Бұндай басқару, басшылық жасау әрекеттері негізінен принциптерге арқа сүйейді. Тек осындай жағдайда ғана олар нәтижелі бола алады. Осы көзқарастың өзінде принциптер қатарына жатқызуға болады.

Демек, оқу-тәрбие процесінің принциптері педагогикалық құбылыстардың арасындағы байланысты және оған нақты тәуелділігін білдіретін оның *заңдылықтары* ретінде қарастырылады. Қоғамның дамуы және қоғамдық қатынастардың сипатының өзгеруі, педагогика ғылымының және практикасының жетістіктеріне сәйкес қалыптасқан дәстүрлі принциптер жанарып, жетіліп, дамып отырады.

Мектепте оқудан тыс тәрбие жұмысы үлкен тәрбиелік және білімділік қызмет атқарады. Педагогикалық процестің бірден бір бөлігі ретінде сабақпен қатар бірлікте өткізілген *тәрбие жұмысы* оқушылардың өмірлік тәжірибесінде оқу материалдарын пайдалануға бағыттталып, олардың білімдерін тереңдетеді, әрекеттің тәсілдерін кеңейтеді, оқушылардың дара қабілеттерін жүзеге асыру үшін және олардың өздік білім алуларына, өзін-өздері жетілдіруіне сай қызығушылығын тудыруға жағдай жасауды көздейді. Ол балалардың және жас жеткіншектердің үнемі ауыспалы қызығушылығын, рухани, әлеуметтік-мәдени және білім алуға қажеттілігін қанағаттандыруға, оқушыларға өздерінің сүйікті істерімен еркін айналысуға кең көлемде жағдай тудыруға міндеттелген.

Осы орайда, оқудан тыс тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру көптеген педагогикалық принциптерге (басқаша айтқанда тәрбие принциптеріне) арқа сүйейді. Олар өзара бір-бірімен тығыз байланыста болып келеді. Принциптер оқудан тыс тәрбие жұмысында тұрақтылықты қамтамасыз етеді және бір мезгілде оған динамикалық (үдемелі) дамуына жан-жақты мүмкіндіктер тудырады. Нәтижесінде, мектепте оқушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың бірыңғай жүйесі құрылады.

Біз олардың негізгілерін анықтауға және сипаттауға тырысамыз.

Дегенмен де, біз тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптерін қарастырмас бұрын жалпы «педагогикалық принцип» деген ұғымның мәнін анықтап, оның қазіргі кездегі түсіндірілуіне тоқталамыз.

Педагогикалық принципте теориялық тұрғыдан қамтылған, тәжірибеде тексерілген, оның қоғамдық бағыты, заңдылық байланысы, оқу мен тәрбие процесін ұйымдастырудың бір-біріне тәуелділігі, сондай-ақ балалардың таным, еңбек, шығармашылық, ойын және т.б. әрекеттеріне қатысты педагогикалық басшылық бейленеді.

Педагогикалық принцип педагогтардың қандай да бір істі жоспарлауын және оның әлеуметтік-психологиялық климат жағдайында

жүзеге асуы нәтижесін анықтайды, белгілейді - деп айтуға болады.

Педагог педагогикалық принциптердің көмегімен педагогикалық процесті шығармашылықпен құруға, яғни оқушылардың оқудан тыс әрекеттерін шығармашылықпен ұйымдастыруға мүмкіндік алады.

Өкінішке орай, бүгінде педагогикағылымы саласында педагогикалық принциптің мәніне қатысты бірыңғай көзқарас жоқ. Соған байланысты оған әртүрлі түсініктемелер беріледі.

Яғни, біреулері оны тәрбиеге, оның мазмұны, ұйымдастырылуы және әдістеріне қатысты негізгі талаптарды анықтайтын «*бастапқы ереже*» деп түсіндіреді.

В.И. Андреев «педагогикалық принципті» - бұл негізгі нормативтік ережелерді білдіретін педагогиканың бір категориясы. Ол танылған педагогикалық заңылықтарға негізделген және белгілі бір педагогикалық міндеттерді шешудің жалпы стратегиясын сипаттайды, педагогикалық теорияның дамуы үшін бір мезгілде жүйекұрушы фактор ретінде қызмет етеді және оның нәтижелілігін көтеру мақсатында педагогикалық практиканы үзіліссіз жетілдірудің өлшемі де болады [1] - дейді.

П.И. Пидкасистый принципті «*әрекеттің бірізділігін немесе жүйелігін талап ететін ережелерді жалпы басқару*» деп түсіндіреді. Яғни, әрекеттің «кезектесіп келетін» мағынасында емес, түрлі жағдайларға қарамастан «*тұрақты*» болу мағынасынла қарастырады [2].

Дегенмен де көптеген авторлардың бұл мәселеге қатысты көзқарастарының әр түрлігіне қарамастан (В.И. Андреев, А.С. Макаренко, Н.В. Савин, В.А. Селиванов, В.А. Слостенин, В.И. Смирнов және т.б.) педагогикалық принцип - педагогикалық процестің барлық компоненттеріне жалпылай ынталандыру жағдайында ықпал етеді - деп қорытынды жасауға болады. Соған орай мектепте педагогтарға, тәрбиешілерге тәрбие жұмысын мақсатты және нәтижелі ұйымдастыруды бірыңғай тәрбие принциптері н басшылыққа алу негізінде жүзеге асыру міндеттеледі.

Яғни тәрбие принциптерін – *тәрбие процесінің жалпы заңдылықтарын бейнелейтін басқару ережелері және олар оның мазмұнына, ұйымдастыру тәсілдеріне қойылатын талаптарды анықтайды* – деп қарастырған жөн болмақ.

Тәрбие принциптері – тәрбие жағдайында *тәрбие процесін қалай ұйымдастыруға болады* деген сұраққа жауап береді. Бұл бастапқы ереже (положения) негізінде тәрбие процесі жүзеге асады. Ал, тәрбие жұмысы тәрбие процесі арқылы жүзеге асады. Тәрбие принциптері тәрбиенің табиғатына сай келеді. Сонымен бірге тәрбие принциптері әрқашанда белгілі бір тәрбие жүйесіне де сай келеді және осы жүйенің жетекші

идеяларын жүзеге асыруға қызмет етеді. Осыған байланысты олар кейбір жағдайларда өзгеріп отыруы және әртүрлі болып келулері мүмкін.

Демек, *тәрбие принципі* - деп тәрбие процесіне қатысты қабылданған ең таңдаулы фундаменталді (берік орныққан, дәлелді) *ережелер* жиынтығын айтамыз. Онда тәрбие процесінің мазмұны, әдіс-тәсілдері және оны ұйымдастыруға қатысты бастапқы немесе негізгі *талаптар* жүйесі қалыптасқан. Ал *тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптері* тәрбиенің жалпы принциптері мен мектептегі оқудан тыс ұйымдастырылған тәрбие жұмыстардың ерекшеліктеріне сәйкес туындайды. Өйткені тәрбие жұмысы оқудан тыс кезде ұйымдастырылады және оған оқушылар өз еркімен қатысады, соған орай оқушылар ұжымында тәрбие жұмыстарын нәтижелі ұйымдастыруға қажетті талаптар қарастырылады. Ол негізінен оқушылар үшін ұйымдастырылған қандай да бір тәрбиелік әрекеттердің «тартымдылығын», «қызығушылығын» қамтамасыз етуге бағытталған. Дегенмен де, бұндай әрекет өзінің тәрбиелік қызметін барлық жағдайда бірдей немесе бірыңғай атқара алмайды. Соған орай мектеп тәжірибесінде қалыптасқан және кең көлемде тараған «балаларға ұнады» деген гуманистік көзқарас жалған болады. Олай дейтініміз, ол тәрбие жұмысының барлық қызметін көбінесе оқушылардың *көңіл көтеру* жағдайымен ауыстырады.

Жоғарыда айтылған пікірлерді ескере келіп, оқудан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыруда жалпы талап (принцип) ретінде *қызығушылық* пен *педагогикалық ықпалдастық, әрекеттіліктің* бірыңғай үйлесімділік (сочетания) жағдайында болып келуі көзделеді. Бұл талап тәрбие жұмысының мәнін анықтайды: балаларда қызығушылық жоқ па, онда тәрбие жұмысы да жоқ. Басқаша айтқанда, педагог пен тәрбиешілердің белсенді әрекеті жоқ. Педагогикалық ықпалдастық немесе әрекеттілік жоқ жерде, тәрбие жұмысы да жоқ. Нәтижесінде педагог пен оқушылардың өзара бірлесе атқаратын жұмыстары өзінің *тәрбиелік құндылығын* және *тәрбиелеуші қызметін* де жоғалтады.

Бұл принципті жүзеге асыруда оқушылардың жас ерекшеліктерін және осы аталған оқушылар ұжымының, топтың даму деңгейін, тәрбиеленушілердің жеке-дара қызығушылығын, өзекті қажеттілігін, бейімділігін, құндылық бағытын (заттық, рухани, мәдени) ескеру қажет.

Мектеп және педагогика тарихында күні бүгінге дейін принциптердің классикалық және дәстүрлі түрлері қалыптасқан. Олар тәрбие процесінің ең маңызды заңдылықтарын бейнелейді. Келесі кезекте біз оқушылардың оқудан тыс әрекеттерін ұйымдастыруда өзінің бастапқы мәнін жоғалтпаған *дәстүрлі педагогикалық принциптерге* тоқталамыз.

1. Оның маңызды принципі болып – *мақсаттылық, тұлғалық*

бағыттылықтың болу принципі табылады. Оның мәні, оқушылардың оқудан тыс әрекеттерінің *мазмұны* тәрбиенің жалпы мақсатын – тұлғаның жан-жақты дамуын қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Ол тәрбиеленушілердің қабілетін, қызығушылығын, әуесқойлығын және бейімділігін табуды, олардың әрқайсысының тұлғалық дамуының ең таңдаулы жолдарын анықтауды және өмір сүру әрекеттерінің жеке-дара ерекшеліктеріне сәйкес ұйымдастыруды көздейді. Сондықтан педагогтарға бұл мақсатты өздерінің тәрбие жұмыстарында әр кезде ескеру және басшылыққа алу қажеттілігі міндеттеледі.

Сабақтан тыс кезінде оқушылардың қолы бос уақыттарын нәтижелі ұйымдастыруда тек олардың *көңіл көтерулеріне* жағдай тудыруды ғана ойластырмау қажет, ең маңыздысы, олардың денсаулықтарын, өзара ынтымақтастық қарым-қатынастарын жақсарту, рухани жан-дүниесін дамыту мақсаты да жүктеледі. Осыған бағытталып ұйымдастырылған іс-әрекеттер мақсатсыз және оған бөлінген уақыт қалай болса солай өтпеуі тиіс. Керісінше, олар бір ғана мақсатты – *тұлғаның жан-жақты жүйеді дамуына* бағытталуы тиіс.

2. Оқушылардың оқудан тыс әрекеттерін ұйымдастырудың тағы да маңызды принципі, оның *қоғамдық бағытының болуы*. Яғни, ол қоғамның нақты әлеуметтік-экономикалық жағдайымен сәйкес келуі тиіс. Мәселен, оқудан тыс тәрбие жұмыстары, студиялар, үйірмелер, бірлестіктер және т.б. жұмыстарының *мазмұны* елдің әлеуметтік-экономикалық, мәдени, ғылыми, өнері, техникалық дамуымен сәйкес келіп, қоғамдық маңызды сипатта болуын көздейді. Бұл принципті басшылыққа ала отыра, мектеп балаларды тәрбиелеуде қоғамнан тыс емес, керісінше қоғаммен, қоғамдық өмірмен тығыз байланыста жүзеге асырады. Соның негізінде оқушылар аға буынның өмірі және еңбегімен танысады, жалпы алғанда елдің көпшілік-мәдени, сондай-ақ, қоғамдық өмірне белсенді қатысады. Яғни, олар одан белгілі бір өмірлік тәжірибе алады. Балалардың тәрбиесін қоғамдық өмірмен байланыстыру, оларға өздерінің өмірлік сенімдерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Тәрбие жұмыстарына бұндай қатынас қоғамдық маңызға ие болып, балалардың тұлға ретінде жан-жақты жетілуіне ықпал етеді. Ол үшін оқудан тыс тәрбие жұмысының мазмұнын және оны ұйымдастыру жолдарын үнемі жетілдіріп отыру қажет.

Бұл принципті сақтау негізінен мектепте тәрбиеленушілердің жеке-дара ерекшеліктерін ескере отыра, қоғамдық өмірге даярлығын қалыптастыру және әлеуметтік маңызды міндеттерді шешу жағдайында ұйымдастыруды көздейді. Сонымен қатар, ол тәрбие жұмысын ұйымдастыруда мектептің оқушылардың отбасымен және жұртшылықпен бірлікте, әріптестік ретінде болуын талап етеді.

3. Тәрбие жұмысында *гуманистік бағыттылықтың* болуы. Ол тәрбиешілерден әрбір адамға, ең алдымен балаға қатысты қарым-қатынас жүйесінде басты құндылық ретінде құрметтіліктің болуын талап етеді. Бұл принцип педагогикалық әрекеттестікте субъект-субъективтік сипатта болып келеді. Соның негізінде педагог және тәрбиеленуші педагогикалық процестің тең құқылы қатысушылары ретінде саналады. Сонымен қатар бұл принципті қолдануда педагогтардың ұйымдастырған тәрбие жұмысында оқушылардың әрекеті *еріктілік* және оқушының *шамасына сай келуі* сипатында болуын көздейді.

4. Сондай-ақ, оқушылардың сыныптан, оқудан тыс тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда тағы да бір маңызды принцип, ол оның *құндылыққа бағыттылығының және құндылық қатынасының* болуы талап етіледі. Оның мәнісі, педагогтың кәсіби маман ретінде тәрбиеленушілерге қарым-қатынасында олардың назарын үнемі елдің әлеуметтік-мәдени құндылықтарына аударып отыруы қажеттілігі талап етіледі: адамға, табиғатқа, қоғамға, еңбекке және өмірдің негізгі құндылығына, адам абыройына, жақсылыққа, шындыққа, әсемдікке. Бұл принцип (талап) педагогтардың ұйымдастырған тәрбие әрекеттері философиялық сипатқа ие болған жағдайда, мәселен, фактлерде құбылыстар, құбылыстарда – өмірдің заңдылықтары, заңдылықтарда – адамдар өмірінің негіздері ие болған жағдайда ғана жүзеге асады. Бұл құндылық қатынаста бірге өмір сүру сабақтан тыс әрекеттің қайта түрленуіне мүмкіндік береді. Сондай-ақ, онда әлемнің барлық объектілерінің адами қалыптасуы («вочеловечивание») жүзеге асады. Бұндай жағдайда бала үшін барлық әлем белгілі бір маңызға ие болады.

5. Тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы келесі маңызды талап, ол оқушылардың *жас және дара ерекшеліктерін ескеру* принципі. Бұл принципті жүзеге асыру, ең алдымен, қандай да бір тәрбиелік шараларды ұйымдастыру барысында әрекеттің мазмұны мен амал-тәсілдерін таңдау педагогтар тарапынан оқушылардың жас және дара ерекшеліктерімен сәйкес келуіне аса мән беруді қарастырады. Өйткені баланың әрбір жас ерекшелігіне сәйкес оның дамуында өзіне ғана тән мүмкіндіктері шектеулі болуы мүмкін. Мәселен, баланың ойлауы және есте сақтау қабілетінің ең қарқыныды дамуы оның балалық және жастық шағында өтеді. Егерде оның осындай мүмкіндіктерін дер кезінде пайдаланбасақ, онда кейінгі уақытта оны пайдалану қиындыққа соғады, тіпті кезінде жіберіп алған мұндай мүмкіндікті орнына келтіру мүмкін болмайды. Керісінше, кейбір әрекетті тым оңайлатып жіберуге де болмайды. Өйткені бұндай қатынас оның қызығушылығын төмендетеді, ақыл-ой, адамгершілік және т.б. қабілеттерінің нәтижелі дамуына біздің қалағанымыздай оң

ықпал етпейді. Ол үшін педагогтарға оқушылардың жеке-дара дамуында сезімдік-эмоционалды саласын, нерв және таным әрекетінің, есте сақтау ерекшеліктерін, қабілеттерін, мотивтерін, қызығушылықтарын, бейімділігін, хоббиларын, жыныс ерекшеліктерін және т.б. қасиеттерін жетік білулері қажет.

Балалардың жас және дара ерекшеліктеріне қатысты мәселелермен өткен ғасырдың көрнекті ғалымдары Я.А.Коменский, Д.Ж.Локк, Ж.Ж.Руссо, кейіннен К.Д.Ушинский, Л.Н.Толстой және т.б. айналысқан. Солардың ішінде кейбіреулері тәрбиедегі «табиғатқа сәйкестік» принципін басшылыққа ала отырып, өздерінің педагогикалық теориясын жасады. Бұл принциптің ерекшелігі сол, онда тәрбиелеу процесін баланың өзінің табиғатымен сәйкестікте, табиғи қабілеті мен қасиеттерін дамыта жүргізу қажеттілігіне тоқталады (Я.А.Коменский). Бұндай көзқараста біздің көтеріп отырған мәселеміз, яғни баланың жас және дара ерекшеліктері мен соған сәйкес мүмкіндіктерін тәрбие процесінде оның даму заңдылықтарын ескере отыра жүзеге асыру қажеттілігін көздейді. Өйткені *баланың өзінің табиғатынан тыс тәрбие әрекеті болмайды.*

Ж.Ж.Руссо, ал, кейіннен Л.Н.Толстой бұл мәселені шешуді басқа қырынан қарастырды. Олар баланы *табиғатынан жетілген жан*, сондықтан тәрбие оның бұл табиғатын бұзбау керек, оның ең жақсы қасиеттерін таба және дамыта отыра, сонымен бірге *қатарласа* жүру қажеттілігіне тоқталады. Дегенмен де, олардың бәрі нәтижесінде бір мәселеге келіп тоқталады, ол тәрбие процесінде бала тұлғасын зер сала зерттеп тану, оның қабілеттері мен дара ерекшеліктеріне арқа сүйеу қажеттілігіне назар аудартады. Тек осындай жағдайда ғана тәрбиені мақсатты, ұйымдасқан, басқару процесі ретінде қарастыруға болады деп есептейді.

6. Келесі кезекте оқушылардың *жан-жақты әрекетін ынталандыру және белсендіру* принципіне тоқталамыз. Оның мәнісі сол, баланың өзінің жан-жақты белсенді әрекетінсіз және өзін қоршаған әлеуметтік және табиғи ортаман белсенді өзара қарам-қатынасынсыз тәрбие процесінде ешбір нәтижеге қол жеткізуге болмайды. Бұл бала әрекетін ынталандырған жағдайда ғана мүмкін болмақ. Ол үшін тәрбие процесінде тәрбиеленушілердің жан-жақты әрекеттері мен белсенділіктерін әртүрлі бағытта кезең-кезеңмен ұйымдастыру және олардың қабілеттері мен қызығушылықтарын, бейімділіктері мен қажеттіліктерін, оларды жүзеге асырудың тиімді жолдары мен тәсілдерін анықтау қажет. Оған тәрбие жұмысының мүмкіндігі мол.

7. Оқушылардың *бастамшылдығын* (инициатива), *өзбетінше әрекет етуін* және *шығармашылығын дамыту* принципін көздейтін

мақсаты, ол тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру барысында кең көлемде олардың бастамшылдығын, талап-тілектерін ескеруді талап етеді. Тәрбие шараларын ұйымдастыру және өткізу барысында әрбір оқушының қалыс қалмай өз қалауымен белгілі бір әрекеттің түрін орындауда бастамшылдығын (инициатива), өзбетінше әрекет етуге және шығармашылықпен жұмыс істеуге белсенді талпынысын үнемі ескеру қажеттілігін көздейді. Балар тарапынан жасалған қандай да бір әрекет *мәжбүрлеу* түрінде болмауы тиіс, керісінше оны өз қалауымен, өзінің таңдауы, болмаса өзінің еркін бастамшылдығымен орындалуы тиістігін міндеттейді.

Тәрбие процесі, егерде, оқушылардың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуін өзіндерінің белсенділігі негізінде жүзеге асырса ғана нәтижелі болады. Өйткені тәрбие жұмысының нәтижесі тәрбиеленушілердің белсенділігі мен өзбетінше әрекетін әртүрлі деңгейде жүзеге асыруды ұйымдастыруда үлкен мүмкіндікке ие болады және бұл мүмкіндіктерді барынша пайдалану қажет.

Сондай-ақ, бүгінде қоғамда оқушыларға гуманистік бағытта тәрбие беруде әкімшілдіктен, белгілі бір ережелерді үнемі шамадан тыс насихаттаудан, бастамшылдықты, еріктілікті жөн-жосықсыз басып тастаудан бас тарту қажеттілігі талап етіледі. Ол үшін оқушыларға әртүрлі бағытта және әртүрлі тапсырмалар бере отыра, оларға сенім арта білу қажет. Бұндай көзқараста тәрбиешіге оқушылардың өз еріктерімен еркін шығармашылықпен жұмыс істеуге деген пайдалы бастамшылдығын әр кезде қуаттап, оны педагогикалық ықпалдастықпен білікті түрде үйлестіріп отыру міндеттеледі. Бұл тұрғысында Ю.К.Бабанский «сабақтан тыс жұмыс педагогтардың әдепті басшылығымен оқушылардың *өзін-өзі басқаруы* негізінде ұйымдастырылуы қажеттілігіне» аса мән береді. Өйткені, бүгінде біздің қоғамда әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайды реформалау барысында, соған орай қазіргі жан-жақты мәдени тұлғаны дамытуға тапсырыстың өзгеруі негізінде бұл принцип ерекше маңызға ие болуда (жалпы мұраттан тұлғалық шығармашылыққа, жоғары адами қасиеттерге, интеллекттілікке, өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі дамыта алатын қабілеттілікке ауысу қажеттілігі).

8. Оқушылардың оқудан тыс тәрбие әрекеттерін ұйымдастырудың тағыда бір маңызды фундаменталді принципі, ол *тұлғаны ұжымда, ұжым арқылы тәрбиелеу*. Ол тәрбие жұмысын ұйымдастырудың ұжымдық, топтық, жеке-дара формаларының оптималды тұрғыдан *үйлесімді* болуын көздейді. Индивидтің тұлға ретінде қалыптасуы қарым-қатынас пен оның өзінің ерекшеленуі арасындағы өзара байланысы негізінде жүзеге асады.

Өйткені қарым-қатынас әрекеттің ерекше бір түрі болып, оның пәні басқа адам табылады.

Ұжым тұлғаны басыбайлылықтан босатады, оның жан-жақты дамуына кең көлемде жағдай жасайды. Ол үшін ұжымның тұлғаға ықпалын дұрыс қалыптастыру қажет. Баланың ұжыммен қарым-қатынасының қаншалықты кең болуы, оның білімі, біліктілігі, дағдысына да соншалықты әсер етеді. Соған орай ұжымда тұлғаға дұрыс ықпал жасауға, тәрбиелік қарым-қатынас орнатуға жағдай тудыру қажет. Адам ұжымда қаншалықты кең әрі мағыналы қарым-қатынас жасаса, ұжымдық әрекетте оның соншалықты білімі, біліктілігі, дағдысы жан-жақты дамиды. Осы принципке байланысты оқудан тыс тәрбие жұмысы қоғамдық маңызды мақсатқа қол жеткізу үшін балалардың біріккен өзара әрекеттерін ұйымдастыруға бағытталуы міндетті. Педагог-тәрбиешілер балалардың ұжымдық бірлескен әрекеттерінде жекелеген балалармен тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруды бірыңғай *кешенді* түрде жүргізуді естерінен шығармауы тиіс және әрбір балаға жете назар аударып отырулары қажет.

9. Тұлғаны ұжымда және ұжым арқылы тәрбиелеу процесінде оған бірыңғай жағымды *тәрбиелеуші ортаны* құру принципінің маңызы ерекше. Бұл принцип:

- оқушылар ұжымында, бірінші кезекте, қолайлы әлеуметтік-психологиялық жағдайды қалыптастыруды, педагогтар мен оқушылар арасында конструктивті, яғни жағымды және бір-біріне өзара тілектестік қарым-қатынасты орнықтыруды;

- мектепте тәрбие процесіне қатынасушы субъектілердің жан-жақты әрекеттерін практикалық тұрғыдан ұйымдастыруда қойатын педагогикалық талаптарының бірлікте болуын;

- заттық-кеңістіктегі ортаның бірлікте болуын;

- сөзбен істің бірлікте болуы: тәрбие жұмысына қатысушы субъектілердің сөзі мен ісінің арасында алшақтықтың болмауы, бұл бірінші кезекте педагогтардан тәрбиеленушілерден ешбір жағдайда өздері істемеген істерін орындауды талап етпеуі, құрғақ уәде бермеуін, уәде берген жағдайда оны мүлтіксіз орындауларын; тәрбиеленушілердің жеке-дара және ұжымдық әрекеттерінің бірлікте және үйлесімділікте болуын көздейді;

- қызығушылықтың бірлікте болуын; әрекеттің бірлікте болуын;

- мектептің дәстүрлерінің бірлікте болуын; мектеп, отбасы және жұртшылықтың бала тәрбиесінің бірлікте болуын;

- мектепте оқушылардың денсаулығы үшін қоршаған ортаның жайлы, қауіпсіз болуын;

- пәндік-кеңістікке негізделген тәрбиелеуші ортаны қалыптастыруды ақпараттық және эстетикалық тұрғыдан ұйымдастыру көздейді.

10. Соған орай, мектеп жағдайында оқушылардың сабақтан тыс уақытында тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда басшылыққа алынатын принциптер қатарына *балалардың өмірін эстетикаландыру* (эстетизация), яғни олардың «*әсемдік әлемінде*» өмір сүруін ұйымдастыруға қатысты принципті де жатқызамыз. Демек, эстетикалық бастама адамның қандай да болмасын өмірі мен жан-жақты әрекетінде, «*әсемдік әлемінде*» өмір сүріне, еңбек етуіне, шығармашылықпен айналысына, демалысына және т.б. күшті себепкер болады. Бұл принципіе тұлғада жоғары көркем-эстетикалық талғамның дамуына, оның қоғамдық-эстетикалық мұраттардың шынайы әсемдігін танып білуге мүмкіндік береді. Оқушылар өмірін эстетикаландыру (эстетикалық тартымдылығын арттыру) қоғамдық мекемелерде, көркемөнер үйірмелерінде, қоғамдық еңбек пен өндірісте үлкен мүмкіндікке ие болады. Мәселен, спорттық секцияларымен айналысу оқушыларға адамның дене мүшелерінің сұлулығын танып білуге және осы сұлулықты жасауға, сақтап қалуға және дамытуға тәрбиелейді. Оқушылардың көркемөнер үйірмелеріне, көркемөнер-эстетикалық клуб жұмыстарына қатысуы балаларды өнер әлемімен айналысуларына кеңінен жол ашады. Бұл тұрғысында тәрбиешілер балалардың ақыл-ой еңбегінің, өзара қарым-қатынасының, өзара әрекет жасауының әсемдігіне тәрбиелеуге баса назар аударады.

11. Сыныптан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастырудың тағы да бір маңызды принципі, оның *мирасқорлығы, сабақтастығы, бірізділігі және жүйелілігінің* болуы. Бұл принциптің мәні, бұрын болған тәрбие жұмыстары, оның кезеңдері және басқару қызметі бірізділікте болып, оның логикалық жалғасы ретінде қол жеткізген жетістіктерді бекітуге мүмкіндік беруге бағыттталып, нәтижесінде оқушыны тұлғалық дамудың ең жоғары сатысына көтереді. Олар бұрын меңгерілген біліктілік, дағды, тұлғалық сапаны бекітуге бағыттталып, оларды біртіндеп дамыту және жетілдіруді қарастырады.

Сабақтастық тәрбие жұмысын ұйымдастыруда белгілі бір *жүйені* қалыптастыруды және ондағы *бірізділікті* қамтамасыз етуді көздейді. Өйткені тәрбие жұмысында кейбір күрделі міндеттер жақын арада өзінің шешімін табуы мүмкін болмайды. Соған орай тәрбие жұмысында сабақтастық және бірізділік принциптер қысқа мерзімде үлкен жетістіктерге жетуге мүмкіндік береді. Мектеп тәжірибесінде мирасқорлық, сабақтастық және бірізділік принциптері негізінен тәрбие жұмыстарын жоспарлау процесінде жүзеге асады.

12. Сабақтан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастырудың маңызды тағы

бір принципі – тәрбиеленуші тұлғасына қойылатын *педагогикалық талап қою* мен оған *құрмет көрсетудің бірлігі*.

Талап қою, бір жағдайда, оқушы тұлғасына құрмет көрсетудің ерекше бір *өлшемі* ретінде қарастырылады. Бұндай екі жақты қатынас мән және құбылыс ретінде бір бірімен өзара тығыз байланыста болады. Талап қою мен құрметтеуді бірлікте атқару *тәрбиенің гуманистік бағыты* мен *ынтымақтастық педагогиканың* негізін қалайды. Баланы құрметтеу және оның жеке тұлғасына педагогикалық тұрғыдан талап қою – бұл педагогтарға оған аса жауапкершілікпен қарау, оның әлсіз және күшті жақтарын білу, оның одан әрі қарай жетілуінде қажетті жағдай тудыруды көздейді. А.С. Макаренконың көзқарасы бойынша оны былай түсіндіруге болады: «Адамға қаншалықты талап қойылса, оған соншалықты құрмет көрсету қажет».

Педагогикалық талап міндетті түрде педагогикалық бағалаумен нығаюы керек. Ал педагогикалық бағалау тәрбиеленушіге қойылған педагогикалық талаптар негізінде болуы тиіс. Олай болмаған жағдайда талаптар және бағалау ішінара немесе толықтай өзінің әрекеттестігін жоюы мүмкін.

Балалар қашанда өздерінің атқарған жұмыстарын бағалауды қажетсінеді. Жағымды қойылған баға оларда қанағаттанарлық сезімді тудырады, болашаққа деген сенімдерін тудырып, одан әрі өздерін жетілдіруге деген ынталарын оятады, ал, керісінше, жағымсыз қойылған баға, өкінішке орай оларда қанағатсыздық сезімді тудырып, нәтижесінде жіберген қателіктерін жоюға деген талпынысын тудырмайды. Бұндай жағдайда педагог-тәрбиешіге өзінің байымдауы, пікір айтуында объективті болуын міндеттейді. Ол үшін әрбір педаг маңызды, орынды талап қоюы, балаға деген сенімі және тілектестігін үйлестіре білуі қажет.

13. Бұл принципті іс жүзінде жүзеге асыру, баланың бойындағы *жағымды қасиеттерге арқа сүйеу* принципімен *үйлесімділік* жағдайында және өзара тығыз байланыста мүмкін болмақ. Мектеп тәжірибесінде тәрбиелік деңгейі төмен, қабілетсіз оқушылармен жұмыс істеу жағдайы болып тұрады. Дегенмен, осындай балалардың өзінде де адами қасиеттерін жетілдіруге деген талпыныс болып тұрады. Егерде, педагог-тәрбиешілер олармен тек ұрсу, сөгу, кіналау және өсиет айту, насихаттау, үгіттеудің көмегімен қарым-қатынас жасаса, онда олардың тарапынан кездесетін жағымды талпынысты тез арада сөндіріп алу оңай болады. Ол үшін жағымды талпынысты өз уақытында байқап, қолдау және күшейту, сонымен бірге белгілі бір қызықты істі орындауға ынталандыру қажет.

Егерде бала қандай да бір әрекеттің қыр-сырын меңгерп, белгілі бір жетістікке қол жеткізсе, онда ол өз басынан қуаныш сезімін өткереді, яғни

өзіне деген іштей қанағаттанарлық сезімі пайда болады, бұндай қатынас, өз кезегінде, оның өзіне деген сенімін тудырып, одан ары-қарай өзінің қабілетін жетілдіруге деген ынтасын күшейткізді. Балалар тарапынан байқалған осындай жағымды эмоционалдық көңіл күй әсерін педагогтар, ата-аналар, жолдастары өз уақытында байқап, бағалап және оған қолдау көрсетіп отырса, онда олар елеулі жеңістерге қол жеткізіп тұруға үнемі талпынып отырады.

14. Жағымды қасиеттерге арқа сүйеу және бала тұлғасына талап қою мен оған құрмет көрсетудің бірлігі принциптері *педагогикалық ықпалдастық, әрекеттестік* принципімен тығыз байланыста болып келеді. Педагогикалық ықпалдастықтың бірлігі принципі сабақтан тыс кездерінде оқушылармен тәрбие жұмыстарын ұйымдастырудың қажетті буыны болады. Тәжірибе көрсеткендей педагогикалық ықпалдастықтың бірлігі принципі сақталмаған жағдайда тәрбие жұмысында жекелеген тұлғаларға, тәрбие мекемелеріне зор нұсқан келтіреді.

15. *Педагогикалық қарым-қатынастың нәтижелі болуы* принципі. Бұл принцип – педагогтардың оқушылармен қарым-қатынасының нәтижесінің, олардың тәрбиесіне қаншалықты әсер ететіндігінің көрсеткіші болып саналады. Тәрбие жұмысының ерекшелігі сол, оқудан тыс педагогикалық қарым-қатынаста оқушылардың еркіндігі көбірек, формалдық емес сипатқа ие болады, бұндай қатынаста оның нәтижесі өте жоғары болуы мүмкін. Бұл принципті жүзеге асыру келесі жағдайларды орындаумен байланысты қарастырылады:

- педагогтың оқушылармен қарым-қатынасында бастамшыл, жетекшілік қабілетін меңгеруі

- педагогикалық қарым-қатынастың диалогтық, оның субъект-субъектілік сипатының болуы;

- қарым-қатынастың көпжақтылығының болуы (тек сөз арқылы ғана емес, сондай-ақ, қимыл (жест), ым (мимика), дауыс ырғағы (интонация), көзқарас);

- педагогикалық қарым-қатынаста жағдайлардың (ситуация) бай және әртүрлі болуы; қарым-қатынастың этикалық нормалармен арақатынасының болуы.

16. Оқушылардың тәрбие жұмысында басшылыққа алатын тағы да бір елеулі принцип – ол оқушылардың белгілі бір іс-әрекетті орындауда *өздерінің таңдау еркіндіктерінің болуы* принципі. Бұндай көзқарастың мәні сол, оқушылар тарапынан таңдалған қайсыбір іс-әрекет олар үшін қызықты, тартымды, ұнамды, әсерлі болып келуімен және сол үшін де олар өздерінің барлық күш-жігіері мен қабілеттерін барынша пайдаланып, шығармашылықпен жұмыс істеулері мүмкін болмақ.

Мәселен, оқушылардың кейбіріне музыка, ән айту, би билеу, мәнерлеп таппақ оқу секілді т.б. ұнамды істерді таңдауына еріктілік жағдайымен сәйкес келуінде. Дегенменде, тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда оқушылардың талап-тілектерін ескеріп отыру маңызды, бірақ оларда шамадан тыс жұмыс бастылықтың болмауы назардан тыс қалмауы тиіс.

17. Тәрбие процесінде баланың өзін-өзі тәрбиелеуге қол жеткізу принципі. Тәрбие процесінде тұлғаның адами қасиеттерін қалыптастыруда ықпал ететін факторлар жүйесінде өзін-өзі тәрбиелеудің орны ерекше. Тәрбиедегі даналық сол – оған тәрбиеленушілердің өздерін белсенді түрде қатыстыру. Олардың болашағын өздерімен бірге ақылдасып шешу. Мұндағы көздейтін негізгі мақсат – тәрбиенің міндеттеріне сай атқарылатын жұмыстар тұлғаның өзін-өзі тәрбиелеудегі міндеттерімен ұштастыра жүргізу. Осындай жұмыстардың негізінде жалпы тәрбиелік мақсат пен міндеттер өз нәтижесін беретіні анық.

18. Тәрбие жұмысын нәтижелі ұйымдастыруда басшылыққа алатын принциптердің бірі тәрбиенің әдістері мен амал-тәсілдері және құралдарының тәрбие *мақсаты* мен *міндеттеріне* және *мазмұнына* сәйкес келуі, сондай-ақ, ондағы шынайы психологиялық жағдайды *оптимизациялау* (оңтайландыру) принципі. Тәрбие әдістері нақты тарих-қоғамдық қатынас жүйесінде туындайды. Олардың мәні және формасы қоғамдық қатынастың сипатына және балалардың жас ерекшелігіне байланысты туындайды. Ең негізгісі оларды жан-жақты талдау керек және тәрбие жұмысының мақсатына жауап беретін жаңадан пайда болған әдістер мен амал-тәсілдерді ендіру қажет. Бұл принцип педагогикалық тұрғыдан дұрыс нәтиже берумен қатар, балалардың білімдерін байытуға және олардың нәтижелі дамуына оң ықпалын тигізеді.

19. Сабақта және оқудан тыс жұмыстарында тәрбие процесінің мазмұндылық және ұйымдастырушылық сипатының біртұтастығының болуы принципі. Өйткені оқудан тыс тәрбие жұмысы оқу-тәрбие жұмыстарының логикалық (қисынды) жалғасы болуы шарт: ол оқушылардың сабақта алған білімдері мен тәжірибелеріне арқа сүйейді; біртұтас педагогикалық процестің жалпы принциптеріне қарама-қайшылық тудырмайды; пән мұғалімдерінің тәрбиелік ықпалын үйлестіреді және т.б.

20. Тәрбие жұмысын нәтижелі ұйымдастыруда басшылыққа алатын принциптердің тағы бірі, ол әрекеттегі себеп-салдардың болуы (мотивированность) принципі. А.Н.Леонтьев адамның санасына ендіретін идеялар субъективті тұлғалық сапаға ие болуы үшін, оның негізін алдынала даярлау қажеттігіне назар аударады. Баланың әрекетінде белгілі бір тапсырманы орындау немесе қайсы бір үйірмеге, секцияға қатысуы

үшін түрткі болатын қозғаушы күш - мотив (себеп-салдар) болуы керек. Егерде, бұл мотив жоқ боса, онда балада оған қатысты *қызығушылықта* та және оң тәтиже де болмайды. Баланың өзіне тиеселі, болмаса ұжымға, қоғамдық істерге қатысты кез келген мәселерде міндетті түрде мотив болуы тиіс. Сондықтан да педагогтардан балалардың белгілі бір әрекеттерін ұйымдастыруда, әсіресе тәрбие әрекетінде оған қатысты себеп-салдарын анықтап, оған алдын-ала даярлау жұмысын ұйымдастыру қажеттілігі ұсынылады.

Демек, бұдан шығатын қорытынды, оқушылардың сабақтан тыс уақыттарында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың маңызды принциптерінің қатарында *тәрбиенің* рөлінің басым екендігін көреміз. Баланың тумысынан пайда болған табиғи нышандар (задаток) тек білікті және мақсатты түрде ұйымдастырылған тәрбие процесінде ғана дамуы және қабілеттерге айналуы мүмкін. Осы тұрғысында Жүсіпбек Аймауытовтың «Неге арналсаң, соны істе» атты мақаласында: «Кісі туғаннан-ақ белгілі бір өнерге, қызметке икем болып туады; басқаша айтқанда әр адамға бір нәрсеге талап, ыңғай, қабілет, яғни деректік болады», - деген көзқарасы дәлел болмақ. Бұл ереженің практикалық тұрғысынан педагогикалық маңызы сол, онда барлық балалар өздерінің табиғатына сәйкес жан-жақты, қабілетті, соған орай олардың әр қайсындағы талант, дарын оның тәрбиесіне байланысты қарастырылады. Соған орай бұл идеяның негізгі өзегі ретінде педагогтардан оқушылардың әлеуеті мен қабілеттерін дамытуда балалардың жалпы және жеке-дара тұлғалық дамуына үнемі зер салуы қажеттілігі талап етеді.

«Принцип», соның негізінде «тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптеріне» талдау жұмыстары барысында, педагогикалық категория ретінде – бұл тәрбие мақсатынан және тәрбиенің табиғатынан туындайтын жалпы фундаменталды, *ең жоғары дәрежелі ережелер жиынтығы* – деген қорытынды жасауға болады.

Жоғарыда біз принциптің тәжірибеге бағыттылығын баяндадық, сондықтан да кейбір зерттеушілер оны теориядан практикаға өтетін өзіндік көпір ретінде санайды. Сол үшін де педагогтар оларды нақты педагогикалық міндеттерді шешуде және сонымен бірге оларды сабақтан тыс тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда міндетті түрде қатаң, жүйелі түрде үнемі ескеруі, басшылыққа алулары тиіс.

ӘДЕБИЕТ

1. Педагогика. Дәріс курсы. Алматы: «Нұрлы Әлем», 2003.
2. Әбенбаев С. Педагогика. Оқулық. 2-басылым. – Астана: Фолиант, 2015.

ВАЖНОСТЬ СИСТЕМЫ РУКОВОДЯЩИХ ПРИНЦИПОВ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУЧЕБНОЙ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Абенбаев С.Ш., к.п.н., профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
Алматы, Казахстан, e-mail: abens@mail.ru

В статье изложена практическая направленность принципов, которых педагоги должны всегда строго, систематически учитывать их в решении конкретных педагогических задач и в организации внеурочной воспитательной работы.

Принципы организации внеучебной воспитательной работы в средней школе, это совокупность общих фундаментальных, наиболее высококоразвитых правил, вытекающих из цели воспитания и природы воспитания.

Ключевые слова: принцип, внеучебное воспитание, организация воспитательной работы.

Статья поступила 27.02.2020

TYPES, FORMS AND FEATURES OF INNOVATIVE METHODS OF EARLY FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Tuimebek A. A., master student
KazUIR&WL named after Ablai Khan
Almaty, Kazakhstan
e-mail: tuimebek.ayagoz@mail.ru

This article discusses innovative teaching methods for early learning a foreign language, and also demonstrates the ability to use it depending on age. Thus, the ways of using the types of gaming technologies to increase interest in the language will be shown.

Keywords: motivation, teaching methods, innovation, technology, games, personality, Information technology, development, communication technology.

ӘӘЖ 373.016:811.111

ШЕТЕЛ ТІЛІН ЕРТЕ ЖАСТАН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІҢ ТҮРЛЕРІ, ФОРМАЛАРЫ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түймебек А.А., магистрант
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
Алматы, Қазақстан
e-mail: tuimebek.ayagoz@mail.ru

Бұл мақалада шетел тілін ерте оқытуда инновациялық әдіс-тәсілдердің оқыту түрлері қарастырылып, жас ерекшеліктеріне байланысты қолданудың шеберлігін көрсетіп, жас тұлғаның мотивациялық жүйесінің қалыптасуына бірнеше әдіс-тәсілдер ұсынылады. Сол арқылы тілге деген қызығушылықты арттыру үшін ойын технологияларының түрлерін пайдаланудың жолдары көрсетіледі.

Тірек сөздер: мотивация, оқыту әдісі, инновация, технологиялар, ойын, жеке тұлға, ақпараттық технология, даму, коммуникациялық технологиялар.

«Өмір бойы білім алу - әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс.»-деп елбасы Н.Ә.Назарбаев өз еңбегінде атап көрсетті [1].

Оқытудың жаңа ақпараттық - коммуникациялық технологияларын меңгеру – қазіргі заман талабы. ХХІ ғасыр – ақпараттық технология ғасыры болғандықтан, қазіргі қоғамдағы білім жүйесін дамытуда ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың маңызы зор. Білім беруді ақпараттандыру және пәндерді ғылыми – технологиялық негізде оқыту мақсаттары алға қойылуда [2].

Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының мақсат-міндеттерінде қойылған мәселелер ақырындап жүзеге асырылуда.

Ақпараттандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті жұмысшы мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру оқытушылардан өз мінез – құлықтарын, ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді талап етеді. Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни, оқу үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану. Білім беру саласында ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін модернизациялаудың тиімді тәсілдері пайдаланылуда және одан әрі жетілдірілуде [2].

«Қазіргі заманда ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор [3].

Баланы жеке тұлға деп қарастырар болсақ, жеке адамның дамуы деген ұғымды анықтайық. Даму ұғымына ағзаның өсуі мен пісіп-жетілу процесін жатқызады. Бұл процестер психикалық дамумен өзара тығыз байланыста өтеді, оған ықпал жасайды, бірақ адамның жеке адам ретінде қалыптасуын белгілеп бере алмайды. Жеке адамның дамуы - бұл оның рухани өсуінің, жетілуінің процесі, жеке адам үшін елеулі болып табылатын барлық сфераларды іс-әрекетте, өзін қоршаған құбылыстарға, адамдарға деген қарым-қатынастарға, танымдық процестерінде болатын сапалық процесі. Адамдардың қоршаған ортадағы құбылыстарды түсініп

қабылдауы да әр түрлі. Ол адамның жеке басына тән физиологиялық, психологиялық, биологиялық ерекшеліктеріне байланысты. Жеке тұлғаның ой-санасының, білім көлемінің толысуына байланысты оның өмірге көзқарасы, белгілі құбылыстарға баға беруінде де өзгерістердің болуы, толысып жаңарып отыруы заңды құбылыс. Баланың дамуына әсер етеін факторлар: тұқымқуалаушылық, орта (табиғи және әлеуметтік орта), тәрбие т.б. Даму – жеке адамды жетілдірудің өте күрделі және диалектикалық процесі. Жеке адамды дамытудағы басты факторлардың бірі – тәрбие. Тәрбие балалардың жас және дербес ерекшеліктеріне, дайындығы мен дәрежесіне лайық іске асырылып, тәрбие адамдардың іс-әрекетін ұйымдастырады [3].

Жеке тұлғаның мотивациялық жүйесі сол адамның ішкі жан – дүниесі мен сыртқы мінез – құлқын көрсететін, оның қоғамдағы орны мен мәдени – рухани деңгейін анықтайтын аса маңызды факторлардың бірі екені даусыз. Мотивация – адамзат әрекетіндегі негізгі қозғалтқыш күш болып табылады, яғни белгілі бір мақсатқа жету үшін ынталандыру үдерісі. Әлеуметтік-психологиялық мінездеме, ерік қасиеттері, көңіл – күй, шағымдар, әлеуметтік күтілім, бағыт құндылықтар – барлығы тұлғаның жеке қасиеті болып табылып, мотивациялық ортаның түсінігін береді. Шет тілін оқытуда мотивацияның басты рөлін түсіну үшін, білім беру мекемелерінде мұғалімдерге оның негізгі әдіс – тәсілдерін, құрылымын жақсы білуі қажет. Мотивация мәселелерін қарастыруда және қалыптастыру жолын іздестіруде оны түсінуге мүмкіндік бола бермейді, себебі, мотивацияның қалыптасуы бұл мұғалімнен оқушыға берілмейтіндігі әр сабақтың үрдісінде көрінеді. Уәждердің қалыптасуы - бұл, біріншіден, сабаққа деген ішкі ынта сезімінің көрінуі және барлығын түсіне отырып, мотивациялық құндылықтар ортасын өз бетінше әрі қарай дамытуы. Шет тілін оқытудың тиімділігін тек қана білім алушыларға байланысты емес, оқыту стратегиясына да байланысты. Осы стратегиялардың үйлесімімен ең жоғарғы тиімділікке қол жеткізуге болады. Бұл мақсатқа жету үшін ең басты факторлар мыналар: мұғалімнің білім алушыға немесе оқушыға деген педагогикалық іс- әрекеттің тиімділігін жетілдіру және сабақтағы әлеуметтік – психологиялық бірлестік жағдайындағы қарым-қатынасы. Оқушылардың танымдық қызығушылықтарын және шығармашылық ойлау белсенділіктерін дамыту үшін әрбір мұғалім өз сабағын қызықты, тартымды өткізеді.

Міне, сондықтан да білім бермес бұрын баланың бойындағы қасиеттерді білу маңызды. Ұстаз бен шәкірттің беделі – оқу – тәрбие процесін ұйымдастыру барысындағы орын алатын үлкен фактор. Бедел – мінез арқылы жинақталады. «Мінез – адамның негізгі өмірлік беталысын

және оның өзіндік әрекетінің артықшылығын сипаттайтын қасиеттер жиынтығы» [4].

Әр кезеңнің өзіне тән оқыту әдістері болған. Оқыту әдісі заман талабына, білімнің мазмұнына, оқытудың заңдылықтарына, баланың ақыл-ой, санасына байланысты. Оқыту әдісі арқылы білім алу қоршаған ортаға, әлеуметке, табиғатқа байланысты. Ал табиғатты, қоршаған ортаны, әлеуметті қарым-қатынас арқылы білеміз. Ақпарат алмасу, пікірсайыс, пікірталас, қарым-қатынаста ұстаз баланың жас және дербес ерекшеліктеріне байланысты ғылыми таным мен күнделікті танымнан пайда болған ой-санасын сараптап жүйеге түсіреді. Осының нәтижесінде ұстаз бен шәкірттің оқыту, оқу қарым-қатынасы пайда болып, оқыту әдістері айқындалады.

Шет тілі пәніне деген оқушылардың құштарлығын әр түрлі әдіс-тәсілдермен оятуға болатыны анық. Ол ең алдымен ұстаздың шеберлігіне байланысты екені белгілі. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығы сабақтың тартымды, пайдалы өтуінде. Сонымен қатар, оқушы алдындағы жауапкершілікті дұрыс түсінуінде.

Ал, енді оқушы құштарлығын ояту мақсатында бірнеше әдіс-тәсілдерді қарастырып көрейік:

Оқушылардың іс-әрекетін белсенділендіру және күшейту негізіндегі педагогикалық технологиялар: Интерактивті оқыту әдістері, Ойын технологиялары, Проблемалы оқыту, Жобалап оқыту технологиясы, Сын тұрғысынан оқыту, т.б. түрлері бар. Бізге қажетті оқу технологиясы жас ерекшелігіне байланысты болғандықтан ойын технологиясын қарастырайық.

Ойын технологиялары- ойын әріптестік қарым-қатынаспен қатар, ішкі еркіндік сезімін, достық қолдауды сезінуді және қажет болған жағдайда әріптесіне көмек көрсетудің қалыптасуын ынталандырады, бұл ойынға қатысушыларды бір-біріне жақындатады және олардың өзара қарым-қатынасын тереңдей түседі. Түрлері

1. Искерлік ойындар
2. Дидактикалық ойындар
3. Логикалық ойындар
4. Рөлдік ойындар

5. Ойын тапсырмаларын қолдана отырып оқу үрдісін ойын түрінде ұйымдастыру (жарыс сабақ, конкурс-сабақ, саяхат-сабақ, КВН-сабақ)

Ойын көңіл – күй, ойлау күштерін талап ететін, ұйымдастырылған сабақ болып табылады. Әркез ойын шешім қабылдауды ұсынады, себебі, жеңіске жету мақсаты болады. Осы сұрақтарды шешуде ойлау шығармашылықтары қалыптасады. Егер бала шет тілінде сөйлейтін

болса, онда оқыту мүмкіндіктерінің үлкен жолы ашылады. Бірақ, балалар бұл жайлы ойланбайды. Олар үшін ойын – қызықтыру сабағы болып табылады. Ойында барлығы бірдей. Бұл тіпті селқос, нашар оқитын оқушылар үшін де қызықты. Пән бойынша алған білімі емес, тіл бойынша дайындығы төмен оқушылар ойында алдыңғы, бірінші болуы мүмкін, себебі, олардың тапқырлығы, жинақтығы ойын барысында көрінеді. Тең дәрежеде болуды сезіну, қуанышты бөлінуі, тапсырмаларды түсінуі – бұлардың барлығы оқушыға ұялшақтықты жеңуге, өзге тілдегі сөздерді сөйлеуге, яғни, өздерін еркін ұстауға әкеледі және оқыту нәтижелерінде осыларды көруге болады. Тілдік материал «білінбей» игеріледі, оқушыларды «мен басқалармен бірдей дәрежеде сөйлей аламын» деген қанағаттанарлық сезім пайда болады. Осылайша, оқу үрдісіндегі ойын келешекте білім алушылардың шығармашылық ойлау дағдыларын, шығармашылық қызығушылықтарын қалыптастыруға, дамытуға септігін тигізеді. Осы ойын түрлері арқылы шет тілін ерте жастан қызығушылығын оята отырып меңгертуге болады.

Оқыту әдістемесіндегі заман талабына сай әдістердің бірі – коммуникативтік оқыту технологиясы. Коммуникативтік / қатысымдық / әдіс – бұл оқушы мен мұғалімнің тікелей қарым – қатынасы арқылы жүзеге асады. Оқушылардың практикалық сөйлеу тілін дамыту. Коммуникативтік сөйлеу жағдаятын тудырудың маңызы зор. Оқытудың коммуникативтік / қатысымдық / әдісінің негізгі мақсаты – оқушыларды бірінші сабақтан бастап сөйлеу әрекетіне баулу, тілді үйретуді күнделікті өмірде жүзеге асыру, сабақты практикалық жағынан жан – жақты қамтамасыз ету. Сөйлесім әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім) меңгерте білу. Өйткені кез – келген тақырыптағы тілдесім процесі сөйлеу, жазу, оқу, тыңдау әрекеттері арқылы іске асады. Сол себепті әдістеме ғылымында сөйлесім әрекетінің мынадай негізгі түрлері белгіленген - продуктивті / айтылым мен жазылым; олар хабар жібереді / рецептивті / тыңдалым мен оқылым; олар хабарды қабылдайды.

Міндеті:

- Сөйлесім әрекетінің түрлерін меңгерту;
- Тапсырмалардың түрлі деңгейде болуы;
- Кезекті тапсырма бұрын берілген тапсырмамен байланыста және бір жүйеде берілуі;
- Білімі мен біліктерін жетілдіретіндей болуы;
- Тапсырмалардың қарапайымнан күрделіге өзгеруі;
- Оқушының жеке қабілеттерін ашатындай және қатысымдық дербестігін дамытатындай дәрежеде болуы.

Күтілетін нәтиже:

- Сөйлеу қабілеттерін дамыту.
- Бір-бірімен коммуникативтік байланыс жасауы.
- Өз бетімен жұмыс жасай білуі
- Қызығушылығының артуы.
- Мәдениетті сөйлеуге дағдыланады.
- Білім сапасы көтеріледі [4].

Коммуникативті мақсатқа жетуде ауызекі сөйлеудің рөлі өте зор. Себебі ауызша сөйлеу арқылы адамдар бірін – бірі түсінеді, өз ойларын айтады, дәлелдейді естіген, айтылған хабарға өз көңіл – күй қатынасын білдіреді. Тіл арқылы қай халықтың тарихы, әдебиеті, мәдениеті, ұлттық салт – дәстүрі, әдет – ғұрпы, болмысы танылады. Сондықтан шет тілінде коммуникативтік әдіс, оның ерекшеліктері мен негізгі қағидаларын, тіл үйренудегі осы әдістің ұтымдылығы, оның сөйлесімдік дағдыларына сай қарастырылады. Қай сыныпта болмасын, оқытудың коммуникативтік мақсаты негізге алынады. Оқулық бағдарламасы оқушылардың өтілген тақырыптарға сәйкес ауызекі сөйлеу дағдысы мен шеберлігін қалыптастыруға және дамытуға бағытталған. Тілді үйрету сөйлеу үлгілері мен жағдаяттар арқылы жүргізіледі. Ол мұғалімнен үздіксіз ізденуді, өз білімін үнемі жетілдіріп отыруды талап етеді. Өйткені еліміздің ертеңі жас ұрпақтың қолында. Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі - сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Оқушы шығармашылығын дамыту ісі үздіксіз жүргізіле бермек.

Сонымен, ағылшын тілін білу – замана талабы болып отыр осыған орай білімге деген көзқарас түбегейлі өзгеріп, оқытудың жаңа түрлері, әдістері жаңа бағыттағы технологиялар пайда болып, олар білім мазмұнының толығымен түбегейлі жанаруына себепші болып отыр.

Қорыта келгенде, әртүрлі технологиялармен оқыту арқылы оқушылардың танымдылық қабілеттері, танымдық үрдістері дамып, сөздік қоры молаяды, оқытуда жағымды әрекет қалыптасады. Бұның барлығы дамығаннан кейін оқушының қиялы мен ойлауы, есі мен қабылдауы, зейіні дамып қалыптасады. Танымдық қабілеттер, танымдық үрдістер әрбір технология барысында дамиды. Ал қажеттілікті қанағаттандыру әр түрлі әлеуметтік жағдайларда бағыт-бағдарды жоғалтпау, адамдардың эмоционалдық жағдайлары мен жеке тұлғаның ерекшеліктерін анықтау, олармен қарым-қатынастың тепе-теңдік түрлерін таңдау, өзара іс-әрекет үдерісінде соларды іске асыру, зейіндерін қадағалау және айқындау, көпшілік алдындағы жағдайларда іс-қимылын білу, өзіне зейін аударту, психологиялық қатынас орнату, сөйлеу мәдениетін дамытады. Ал, сөздік қорының дамуы мәтінмен жұмыс жасағанда, белгілі бір

мәселені шешкенде дамиды. Сондықтан шетел тілдерін оқытуда жас ерекшеліктеріне байланысты, инновациялық қызмет әдістерін түрлендіріп отыру мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

ӘДЕБИЕТ

- 1.Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан Халқына Жолдауынан. 17 қаңтар 2014 жыл //Егемен Қазақстан. – 1-3 бб.
- 2.Королев Н.В., Кайдаш И.Н. Информатика: учебное пособие для студентов экономических специальностей. - Алматы, 2015. – 37-39 с.
- 3.Жапарова Г.Ә. Информатика негіздері: оқу құралы. –Алматы, 2006. – 295б.
- 4.Құндақова А. Педагогикалық шеберлік негіздері. - Алматы, 2015. – 50б.

ВИДЫ, ФОРМЫ И ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ РАННЕГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Түймебек А. А., магистрант
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
Алматы, Казахстан
e-mail: tuimebek.ayagoz@mail.ru

Аннотация: В этой статье рассматриваются инновационные методы обучения для раннего изучения иностранного языка, а также демонстрируется умение использовать его в зависимости от возраста. Тем самым будут показаны пути использования видов игровых технологий для повышения интереса к языку.

Ключевые слова: мотивация, методика обучения, инновация, технологии, игры, личность, информационные технологии, развитие, коммуникационные технологии.

Статья поступила 27.02.2020

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” сериясы

ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN
of Ablai khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

1 (56) 2020
ISSN 2412-2149

e-mail: pedagoginyaz@mail.ru

Отпечатано в издательстве “Полилингва”

Директор издательства:
Есенгалиева Б.А.

Компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 12.02.2020 г.
Формат 70x90 1/8. Объем 18,5 п.л. Заказ № 965. Тираж 300 экз.
Отпечатано в издательстве «Полилингва»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Издательство “Полилингва” КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru